

HAJDÚ-BIHARI

XLIV. ÉVFOLYAM
62. SZÁM

ÁRA: 2,20 FORINT

1987. III. 14.
SZOMBAT

NAPLÓ

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT HAJDÚ-BIHAR MEGYEI BIZOTTSÁGÁNAK LAPJA

EMLEKÜNNEPSÉG

Ötvenéves a Márciusi Front

A magyarországi demokratikus erőket egyesítő Márciusi Front létrejöttének 50. évfordulója alkalmából emlékülnepséget rendezett pénteken az MSZMP KB Párttörténeti Intézete, a Hazafias Népfront Országos Tanácsa, a KISZ Központi Bizottsága, az MTA Történettudományi Intézete és a Magyar Írók Szövetsége az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. Az eseményen részt vett Lakatos Ernő, az MSZMP KB agitációs és propaganda osztályának vezetője és Pozsgay Imre, a HNF Országos Tanácsának főtájtára.

A Himnusz elhangzását követő megnyitójában Kállai Gyula, a HNF OT elnöke emlékeztetett arra: olyan politikai mozgalom születésére emlékeznek, amely nemcsak nevében, hanem társadalmi és politikai céljaiban is szervesen kapcsolódott történelmi múltunk haladó hagyományaihoz, elsősorban 1848-49 nagy történelmi művéhez s a korabeli feladatok mellett a történelmi örökséget is magára vállalva formáltni kezdte egy új népi demokratikus, majd szocialista Magyarországot megteremtését.

Pintér István történész, az MSZMP KB Párttörténeti Intézetének tudományos tanácsadója a Márciusi Frontnak a haladó erők tömörítésében, a fasizmus elleni küzdelemben betöltött szerepét méltatta előadásában.

Ezután felszólalások következtek. A népi írók szellemi mozgalma és a Márciusi Front kapcsolatáról Czine Mihály irodalomtörténész, egyetemi tanár tartott előadást. Visszaemlékezett 1937 márciusára címmel Pollner György orvos és Újhelyi Szilárd nyugalmazott nagykövet referált. A Márciusi Frontnak a mai fiatalokhoz szóló üzenetét Szilvássy György, a KISZ KB egyetemi és főiskolai tanácsának titkára fogalmazta meg.

Az emlékülés Huszár Istvánnak, az MSZMP KB Párttörténeti Intézete igazgatójának zárszavával ért véget.

Az ünnepséget követően felavatták a Márciusi Front tiszteletére, az egyetem Múzeum körüli oldalán elhelyezett emléktáblát. Az MSZMP Központi Bizottsága nevében Huszár István és Lakatos Ernő, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának képviselőit Kállai Gyula és Pozsgay Imre, a Márciusi Front egykori tagjainak részéről Béki Ernő nyugalmazott tanár és Újhelyi Szilárd, a KISZ Központi Bizottsága nevében pedig Szilvássy György, és Szalai Sándor, az ELTE KISZ-bizottságának titkára koszorúzta meg az emléktáblát.

A megbízható vetőmagellátásért MÚLT ÉVI MUNKÁJÁT ÉRTÉKELTE A GABONAMAG GAZDASÁGI TÁRSASÁG

Ötödik évét zárta pénteken délelőtt Nádudvaron a Gabonamag Alapanyag-gazdasági Társaság. A szervezők annak idején a ma is érvényes feladatok minél eredményesebb megoldására jött létre a Nádudvari Vörös Csillag Termelőszövetkezet gesztorságával, összesen kilenc taggal. Alapvetően a Szegedi Gabonatermesztési Kutatóintézet által fenntartott, illetve nemesített növények, elsősorban a kukorica, a búza és a napraforgó vetőmag-alapanyagának jó minőségben történő termesztésére-teremtésére, feldolgozására, a készletekkel való gazdálkodásra, az előállítási és feldolgozási technológiák kidolgozására, mindezek mellett pedig szaktanácsadásra születtek a tagok.

A Gabonamag igazgató tanácsának tegnapi ülésén először Mátrai Pál, a Gabonamag vezetője számolt be a társaság keretében tavaly végzett munkáról, valamint a '87-es feladatokról. Kiemelkedő eredményről tájékoztak a számok: 1982-1986-ban 12, a következő évben csaknem 14, 1984-ben vala-

Tovább folynak a szénhidrogén-kutatások AZ OKGT ÉS A MEGYE VEZETŐINEK EGYEZTETŐ MEGBESZÉLÉSE

Az Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt sokrétű tevékenységével kapcsolatos feladatokról tartott megbeszélést pénteken délelőtt Debrecenben, a megyei tanács épületében az OKGT és a megye vezetői. Az időszerű feladatokat egyeztető tárgyaláson az OKGT részéről részt vett Zsengellér István vezérigazgató, a megyét pedig mások mellett dr. Szabó Imre, a megyei tanács elnöke, Varga Lajos, a megyei pártbizottság vezetője, Zsigmond Imre, a debreceni városi pártbizottság osztályvezetője, és Tier László, a debreceni városi tanács elnökhelyettese képviselte.

A megbeszélésen az előzőleg elkészített írásos jelentés alapján áttekintették az OKGT és a tröszt vállalatok — az Áfor, a Nagyalföldi Kőolaj- és Földgáztermelő Vállalat, a Kőolajkutató Vállalat és a Tigáz — tevé-

kenységét, a közeljövő feladatait. Tovább folynak a megyében a szénhidrogén-kutatások, Mezősas, Földes és Komádi térségében van remény újabb kitermelhető források feltárására. Ezzel egyidejűleg folytatják az úgynevezett kismezők hasznosítását. A megbeszélésen szóba került a megyei települések gázellátásának fejlesztése, újabb települések bekapcsolása. Az elképzelések szerint ebben az ötéves tervben sor kerülhet Püspök-ladány, Kaba, Tetétlen és Földes csatlakoztatására. Az Áfor elkészítette az üzemanyag-töltő állomások közep-távú fejlesztési és felújítási tervét. Az OKGT és a megye képviselői egyeztettek az ezzel kapcsolatos elképzeléseket, s megállapodtak abban, hogy az Áfor anyagi lehetőségeihez mérten mielőbb sort kerítenek a felújításra érett hajdú-bihari benzinkutak rekonstrukciójára.

EME-ZÁRSZÁMADÁS Kiemelt helyen a melioráció

Fennállása óta immár ötödik alkalommal került sor tegnap, március 13-án Hajdúböszörményben az Észak-hajdúsági Mezőgazdasági Együttműködés zárszámadó ülésére. Az igazgató tanács előtt dr. Józsa Endre igazgató, az EME és a tagszövetkezetek közötti kapcsolat erősödése mellett arról is számot adott, hogy a tavalyi kedvezőtlen időjárási viszonyok és az egyre szigorodó közigazgatási környezet ellenére az alapvető céltűzések nagy részét sikerült teljesíteni. Az együttműködés vagyona 1986. december 31-én 16,749 millió forinttal haladta meg az induláskor bejegyzett értéket és elérte a 20,335 millió forintot.

A kereskedelmi tevékenységek közül a tervezés viszonyított némi elmaradás ellenére sikeres volt a tápok forgalmazása. Az ISV-vel közösen szoftver kereskedelemben a vártnál több — szám szerint harminc — saját fejlesztésű sertéstelepi programot sikerült értékesíteni. Az együttműködés egyéb bevételei viszont hat százalékkal elmaradtak a tervezettől. Ebben elsősorban szerepet játszott az alig több mint egy éve működő tubuszüzem. Az itt dolgozó gépek gyakori meghibásodásai miatt — ez ügyben az EME pert is indított a gépeket szállító Chemimas ellen — az üzem nem hozta a várt eredményt. Így az együttműködés összes bevétele — 2,1 százalékkal maradt el a tervezettől. Ugyancsak nem sikerült kiépítenie az EME-nek az élelmiszer-

Fekete András KISZ-titkár átveszi a Vörös Vándorzászlót Emőd Pétertől, a KISZ KB titkártól

VÖRÖS VÁNDORZÁSZZLÓT KAPOTT

A Hajdúböszörményi

Bocskai Tsz

KISZ-szervezete

Az elmúlt években végzett egyenletes, kimagasló színvonalú mozgalmi munkája elismeréseként a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottsága Vörös Vándorzászló kitüntetésben részesítette a Hajdúböszörményi Bocskai Termelőszövetkezet KISZ-szervezetét.

Pénteken délután, a termelőszövetkezet székházában, ünnepi összejövetel keretében adta át a zászlót Emőd Péter, a KISZ Központi Bizottságának titkára. Az ünnepségen ott volt Pataki György, a megyei pártbizottság osztályvezetője; Koósné Török Erzsébet, a megyei KISZ-bizottság első titkára; Reszegi Lajos, a hajdúböszörményi városi pártbizottság első titkára és Patakvolgyi Rudolf, a városi tanács elnöke.

Főszerepet kap a társadalmi összefogás Hajdúnánás hosszú távú tervei és teendői

Hajdúnánás — mint körzetközponti feladatokat ellátó település — előzetes koncepciót készített el a megyei tanács kijelölése nyomán, az országgyűlésnek a terület- és településfejlesztés hosszú távú tennivalóira nozott határozatának figyelembevételével.

Elképzeléstervezetük fő kontúrait a versenyképesebb, hatékonyabb termelés és az életkörülmények javítása határozza meg. Az ipari termelés 9 százalékos növekedésére számítanak a nánásiak, fokozva a helyi ipar szerepét, a foglalkoztatás népeségmegtartó képességét. Előtérbe helyezik a gépészetiség növelését, az építőanyagbázis bővítését egy újabb téglagyár létesítésével. A mezőgazdaságban (főleg gabonából és húsból) az export szélesítését, a jóvelmezőség javítását tűzik ki fő célul. A hajdúnánási komplex meliorációs programhoz kapcsolódva a nagyzemelt területek termőképességét és a műszaki színvonal emelését kívánják elérni.

A város népessége várhatóan nem növekszik, de nagyobb lesz a munkaképes korúak aránya — tehát a helyi munkalehetőségek bővítése lép előtérbe. A valószínűleg csökkenő szociális lakásépítést a magánérős építkezéssel és a meglévő lakások állagának megóvásával kell ellensúlyozni. További erőfeszítések szükségesek tehát a pénzügyi feltételek biztosítása érdekében.

A tömegközlekedésben sürítik a buszjáratokat, s építenek egy pályaudvart is. Folytatják a szilárd burkolatú utak, sárrázók és járdák építését. Kiemelt feladatok a hírközlés és a postai szolgáltatások fejlesztése is. Új transzformátorállomások létesítenek, bővíti az alállomást. A vízgazdálkodásban a kapacitás növelése és a jobb vízminőség az elsődleges számukra. Teen-dők: újabb vízvezetékek és új szennyvíztisztító telep építése, további arzenmentesítés. Környezetvédelmi szempontból fontos, hogy egy végleges szennylerakóhely létesüljön, s erőteljesebb legyen a fásítás, a parkosítás.

Az egészségügyi tervek közül a rendelőintézet rekonstrukcióját, több szakorvos alkalmazását s a műszerállomány fejlesztését emelhetjük ki. Szükséges lenne az üzemorvosi hálózat megszervezése a mezőgazdaságban. Reumatológiai rendelőt kívánna beindítani a városi fürdő vizének gyógyvízi minőségének révén. Az elmebetegeket gondozó és az öregeket ellátó szociális otthon, illetve a házi gondozás tárgyi és személyi feltételeit is javítani akarják.

Az oktatáson belül az óvodák zsúfoltságnak kell enyhíteniük a nánásiaknak. Az általános iskolákban az egy-éves napos nevelés, a napközi ellátás minőségének javítása tartozik a főbb céljaink közé. A középtávú oktatásban feltétlenül építeniük kell egy új kollégiumot. És: be kell fejezniük a művelődési központ felújítását, folytatniuk kell a tájház berendezését. Ide tartozik az önértékelés támaszkodó sportegyesületek megalakulásának támogatása is.

A kereskedelmi és vendéglátó ellátást a meglévő üzletekkel oldhatják meg úgy, hogy közmegelegedésre szolgáljon. Amit az áruválaszték bővítése, a peremkeresetek jobb ellátása, a közéleti tevékenység javítása és a foglalkoztatási lehetőségek bővítése révén érhetnek el. A rendelkezésre álló erőforrások önmagukban nem elegendőek az elképzelések megvalósítására, fontos tehát az itt élők társadalmi összefogása.

A BÉREMELÉS ÁRA

Felvétel nincs!

LÉTSZÁMCSÖKKENTÉS A HAJDÚSÁGI IPARMŰVEKBEN

— Az MGM-ben alkalmaztak volna, csak buszberletet nem adtak, mert már amúgy is nagy a zsúfoltság az újfehértói járaton. Vonattal meg nem tudtam vállalni a bejárást, hét kilométerre lakom az állomástól — mondja Varga Imre, aki huszonhárom év után kénytelen megválni a Hajdúsági Iparművektől. Hozzáteszi még: — Hétfőn Nyíregyházára megyek, talán akad valahol munka egy harmincéves gyakorlattal rendelkező villanyszerelőnek.

Varga Imre egy a kétszázötvenből, egy azok közül, akik szenvedő részesei a Hajdúsági Iparművek vállalati tanácsa által elhatározott létszámcsökkentésnek. Talán negyvenen járnak még be ma is a céghez, letelepítési felmérés idejéből hátralévő napokat. Dolgoznak a régi munkahelyen, de közben gondolataik másuttal járnak. Mi lesz holnap, holnapután, hol őrzik majd a munkakönyvet, milyen lesz az új főnök, milyenek a munkatársak?

Dembrowszky Gyula munkügyi fősztályvezető felelősen nyilatkozik: — A munkahelyen amúgy is csúcsidőnek számít az év vége és az év eleje, most még a létszámcsökkentéssel is foglalkozni kell nap nap után.

— Beszéljünk hát a létszámcsökkentésről, vagy ha elkerüljük a hivatali nyelv sajátos tapintatosságát, az elbocsátásokról. Mindenekelőtt az előzményekről, az okokról.

— Tavaly jó éve volt a HIM-nek, a vállalati gazdálkodás és a dolgozók jóvedelmének alakulása szempontjából egyaránt. Mindent egybevetve, 11,5 százalékkal nőttek a keresetek, ami példa nélküli az iparművek történetében. A kereskedelmi előrejelzések, a piaci tendenciák azonban óvatosságra intettek, amikor a nyolcvanhetes terveket dolgoztuk ki. Nyilvánvalóvá vált, hogy a termelésben és nyereségben nem tudunk úgy fejlődni, hogy az eddigieket nyújtson az előző évi akárcsak megközelítő kétszázötvenre. Ugyanakkor a vállalat vezetői politikai kérdések tekintetében, hogy a várható hétszázalékos inflációt legalább megközelítő, ötszázalékos keresetnövelést garantálni tudjanak.

— A megoldás a létszámcsökkentés?

— A nyolcvanhetes keresetszabályozás és piaci helyzet ismeretében azt kell mondani, igen. Választhatunk: vagy a tavalyi szinten tartjuk a kereseteket, vállalva a reálbércsökkenést, vagy megpróbáljuk előteremteni az ötszázalékos emelés fedezetét. Kiszámoltuk, hogy ha 210 fővel csökkentjük a 3251 fős vállalati létszámot, a megmaradó munkakör kiteszi az öt százalékot.

Legoza Sándor a szerszámüzem egyik harmincfős kollektívájának szakszervezeti bizalmi tagja. Maga is fizikai munkás, szerszámkészítő.

— Megmondom előre, én az ellentáborhoz tartozom — adja tudtomra személyes véleményét már beszélgetésünk legelején. — Több mint százán voltunk a bizalmi testületi ülésen, heten-híve szavaztunk az elbocsátások ellen. Mert csak a szakszervezet hozzájárulásával lehetett ezt megtenni.

— Csodálkozik az áranyon?

— Igen, csodálkozom. Úgy érzem, hogy nem minden bizalmi képviselő a választóinak a véleményét. Ebben nem vagyok biztos, csak feltételezem. Nem fogadták az emberek valami nagy egyetértéssel a béremelésnek ezt a változtatást. Nálunk ki is mondták: ilyen áron nem kell magasabb fizetés.

— Jobb lett volna talán, ha nincs béremelés?

— Nem tudom. Az a véleményem, hogy előrelátóbb piaci munkával, eredményesebb termékfejlesztéssel nem lennének érdekesítési gondjaink.

— Tavaly jó eredményt ért el a HIM, csaknem minden téren.

— Igen, tudom, most mégis el kell engedni 210 embert. En nem értek a vállalatvezetés ügyeihez, a véleményemet azonban fenntartom. Nem hiszem, hogy előrelátó tervezéssel nem lehetett volna elkerülni ezt a lépést.

Salamon Sándor diszpécsernek a P6-os üzem főüzemében merőben más tapasztalatai vannak.

— Nálunk öt bizalmi csoport van, mindegyik megszavazta a létszámcsökkentést.

— Ellenvetés nélkül?

— Azt nem mondom, de a túlnyomó többség elfogadta az ajánlást.

— Hány embert kellett elbocsátani?

— Az üzemi létszámunk csaknem 10 százalékát, 17 főt. Három volt köztük csak, akiknek korábban nem volt semmiféle fegyelmi büntetése. Náluk a szociális körülményeket, meg a vállalatnál eltöltött viszonylag rövid időt vettük alapul. Elfogadták az emberek a döntést, sőt voltak, akik állították: még többet is el lehetne küldeni az üzemből, a vállalattól. Megmondom őszintén, nálunk azóta óriási javult a munkafegyelm.

— Szervezett munkaerő-átcsoportosítás — gyakran halljuk mostanában ezt a fogalmat. Próbálkoztak ezzel?

— Amikor megszületett a döntés, az illetékes tanácsai szervek tájékoztatása után azonnal felvettük a kapcsolatot a Debreceni Keresztipari Kombinnal és az MGM-mel. Mindkét cég fogadókészsége rendkívül jó volt, szívesen látták volna akár a teljes létszámot. Azt gondoltuk, egyszerűen megoldódik a problémánk.

— Nem így történt?

— Az MGM-ben tizenhatan, a Dekónál huszonhároman helyezkedtek el. Pedig minden kedvezményt meg-

kaptak az emberek, az esetek jelentős részében még az itteninél magasabb bért is.

— Akkor mi lehet a kudarc oka?

— Nehéz erre válaszolni — gondolkodik el Dembrowszky Gyula. — Magunk is elcsodálkoztunk, mennyire nem érdekli az embereket. Gyárlátogatásokat szerveztünk, autóbusszal jöttünk értük, minden kérdésünkre választottak, megmondták, hol mit kell csinálni, mennyi lesz a bér. Volt, amikor szégyenkeztem kellett az érdeklődés miatt: egy nagy busszal jöttek értük, amin velem együtt negyven utaztunk Debrecenbe.

— Be kell látnunk tehát, hogy a szervezett munkaerő-átcsoportosításról nem várhatunk annyit, amennyit reméltünk tőle? — teszem fel a kérdést később a vezérigazgatónak, Bartha Istvánnak. A válasz mérsékelten int.

— Hasonló helyzetben a vállalatoknak kötelességük, hogy mindent megtegyenek a csoportos átvezetés érdekében. Más kérdés az, hogy mennyire élnek a lehetőséggel az emberek. Ez alapvetően attól függ, hogy ki miként itéli meg önmaga munkavállalói helyzetét. Ezt nyilvánvalóan befolyásolja a személyes anyagi, családi körülmények, és befolyásolja az általános munkaerő-piaci helyzet. A jelek szerint az érintett dolgozók többsége önmagából is képesnek érzi magát a megfelelő munkahely megtalálására. Egyetlen konkrét eset kapcsán semmiképpen sem mondhatunk ítéletet a szervezett munkaerő-átcsoportosítás intézményéről.

Kiss Zoltán szerszámkészítő maga jelentkezett az üzemi vezetőnél: írja csak fel nyugodtan az elbocsátandók listájára.

— Mindenképpen elmentem volna a cégtől, nem találtam meg itt a számításomat. Időközben más szakmát is szerettem, sofőrként akarok elhelyezkedni.

— Kévs volt talán a fizetés?

— Háromezer-kétszáz az alapom, háromezer-hatszáz összejön havonta. Másfél éve szabadultam, a hasonló korúaknak mind ennyi a fizetésük.

— Nem is nézte meg a felajánlott helyeket?

— Dehogynem. Ha akadt volna kedvező ajánlat, elfogadtam volna. Az MGM-ben nem kellett szerszámkészítő, ott szerkezeti vagy beállító lakatosokat kerestek: a konzervgyárban meg olyasmit kellett volna 19,10 helyett 20,50-es órabérért csinálnom, amihez nem értek, meg kedvem sincs hozzá.

— Mikor tudták meg, hogy elbocsátások lesznek?

— A múlt év őszén terjesztették a hírek. Azután összehívtak egy szakszervezeti gyűlést, ahol megmondták, hogy csak akkor lesz béremelés az idén, ha elengednek egy csomó embert. Nálunk mindenki ellenezte, leszavaztuk a javaslatot.

— Döntött már a sorsáról?

— Még van itt néhány napom, azután elmegyek Debrecenbe a Volánhoz, teherautóra.

Kiss Zoltánt szemmel láthatóan nem rázta meg az eset, talán csak sietteté korábbi elhatározásának megvalósítását. Túl fiatal is ahhoz, hogy megpróbálta volna okozni számára a községből való kiszakadást, az átmeneti bizonytalanság, Alighanem a kisebbséget képviseli ő.

— Kétszázötven ember. Kimondani egyszerű, de amikor nevékről, arcokról, sorsokról van szó, már sokkal nehezebb a döntés.

— Alapvető célunk volt, hogy a lehető leghumánusabban járjunk el — veszi elő a különféle kimutatásokat, időszaki jelentéseket a munkügyi fősztály vezetője. — Azokkal kezdtük a sort, akiket meghatározott időre alkalmaztunk: egy részüknél nem hosszabbítottuk meg a szerződéseket. Sorra vettük azokat, akik az idén mennek nyugdíjba. Persze nem küldtük el őket idő előtt, a „töredéklétszámokat” összesítettük. Például, ha ketten július elsejétől lesznek nyugdíjasok, akkor együtt éppen egy fővel csökkentik az éves létszámot. Hasonlóképpen megneztük, hogy ki megy gyereke, gyedre, kit hívnak be katonának. Számba vettük a nyugdíjaskorhatár fölött foglalkoztatottakat, a rész-munkaidősöket, megvizsgáltuk, hogy indokolt-e az alkalmazásuk. Ezek természetes forrásai a létszámcsökkentésnek, az újdonság csak annyi, hogy korábban az eltávzók helyett mást vettünk fel. Most ezt nem engedjük, már november óta.

— Azért még maradt jócskán „fölsleges ember”, akinek a kezébe kellett adni a felmondólevelet.

— Körülbelül 160-an voltak, akiket a munkahelyi vezetők jelöltek ki, a helyi párt-, szakszervezeti és KISZ-funkcionáriusokkal egyetértésben. Legyünk őszinték és mondjuk ki nyíltan: minden vállalatnál akadnak fegyverrel, rosszul dolgozó emberek, akik inkább hátráltatják, mint segítik a munkát. De akkora vétségeket nem követnek el, amiért elbocsátás járna, így megmaradnak a helyükön, felveszik a fizetésüket. Nálunk is voltak ilyenek, remélem, hogy belekerültek a 160-as csoportba. Félreértés ne essék, azt semmiképpen sem állítom, hogy minden elbocsátott ember a kategóriába tartozik.

Újabb kimutatás kerül elő, bizonyítandó az állásfoglalás demokratikus értelmezését: a foglalkoztatottak valamennyi csoportját érintette a „racionizálás”. A 154 ember közül — ennyien kapták kézhez a felmondást — tizenhárom szellemi foglalkozású, százegetyvenegy fizikai állományhoz tartozik, közülük negyvenhat szakképzett, kilencvenöt szakképzetlen.

— A vállalatban belül 21 százalékos a szellemiek aránya, a 13 fő pedig még tíz százaléka sincs a 154-nek. Szó sincs kivételről. A szellemi kategóriába tartozó munkások jelentős részét évek óta nem tudjuk betölteni. A település helyzetéből adódik, hogy fizikai munkást könnyebb itt kapni, mint szellemi. Az aránytalanság tehát csak látszólagos.

— Mit szolt a család?

— Meg se mondtam, nem akartam elrontani a karácsonyt. Újév után szoltam az asszonynak, így állunk, nincs munkám. Egyébként itt dolgozik a feleségem is, meg a tizenkilenc éves lányom.

— Tudja, miért választották ki?

— Nem, nem tudom. Négy évvel ezelőtt volt egy fegyelmi, megfújtatták velem a szondát, volt bennem valamennyi. Azóta viszont semmi problémám nem volt. Úgy tudtam, hogy a fegyelmi egy év után elvül. Ezek szerint mégsem?

— Utóbb kiderül, Varga Imre rosszul emlékezett: tavaly órabércsökkenéssel járó fegyelmi büntetést kaptott, társadalmi tulajdon

elleni vétségért. Nem csodálkozhat azon, hogy legelőbb azokat vették sorra, akik már vétettek a szabályok ellen — még akkor is, ha egyszer „letöltötték” a kiszabott büntetést.

— Mi lesz most a sorsa?

— Az MGM-ben lett volna munka, de nem tudom megoldani a bejárást. Itt a cégen belül is ajánlottak már helyet, segédmunkát. Harmincéves szakmunkás vagyok, mégsem vállaltam el. Február 27-től van 95 nap felmondásom, az alatt próbálkozom Nyíregyházán, esetleg otthon, Újfehértón, a térségben.

— Lassan elvonul a vihar, egyre kevesebben dolgoznak a gyárban a távozók közül, az emberek is napirendre tértek az események fölött. Talán már összegezni is lehet a tanulságokat, mások okulására.

— Nem hiszem, hogy valamikor is lehetett viharról beszélni — mondja Bartha István vezérigazgató. — Meggyőződésem, hogy csupán azért úgy ez még mindig, mert többet foglalkozunk vele a kettőnél. A tapasztalatok? Azert gondolom, helyesen cselekedtünk, amikor az elvi döntés után egy-két nap alatt elkészült a pontos lista a távozókról. Elejét vettük a szóbeszédnek, a bizonytalanságnak.

— Karácsony előtt közölték a hírt az érintettekkel, a felmondási idő február 27-én kezdődött. Az átmeneti időszakban erődtött a teljesítmény visszaesése?

— Éppen ellenkezőleg, a korábbi 9,5–10 millió napi teljesítmény 12–13 millióra nőtt. Ennek biztosan sokféle oka van, de talán az is hozzájárul, hogy az emberek kezdik jobban megbecsülni a munkájukat, a munkahelyüket.

— Felvetődik a kérdés: tervezték a HIM-ben újabb létszámleépítést?

— A mostanihoz hasonló arányt semmiképpen. Arra lehet számítani, hogy egy-egy területen ezután is csökkenhet a létszám: oly módon, hogy az eltávzók helyére nem veszünk fel másokat.

— Mekkora lesz az idén a keresetnövelés?

— Minimum öt százalékos a létszámcsökkentés révén. De nem mondom le arról, hogy további emelést hajtsunk végre, ha sikerül előteremteni hozzá a fedezetet. Elsősorban a teljesítmények növelésével és a költségek csökkentésével.

Kétszázötven emberrel kevesebben dolgoznak az idén a Hajdúsági Iparművekben, mint a múlt esztendőben. A hatékony foglalkoztatás követelménye szükségesszerűvé teszi a létszámgazdálkodás mindegyik szokatlan értelmezését, a munkaerővel (s ennek révén a munkabérral) való ésszerű takarékoskodást. Észre kell venni azonban, hogy a HIM-ben (s még néhány más üzemben megve- és országszerte) ezúttal nem elsősorban a szigorúbb belső követelményrendszer, a hatóságok munkaszervezés, a munkafegyelm növelésének az igénye, a technológia és az alkalmazott létszám pontos összehangjának megteremtése adta ki a munkakönyvet. Egyetlen évre szóló keresetszabályozási rend készítése erre a döntésre a választást vezetőit, akik ma nem lehetnek biztosak abban, hogy a következő évben is hasonló érdekeltséget kiváltanak majd a szabályozók.

Mindez persze legfeljebb az ország gazdaságpolitikájával szervezők-irányítók számára fontos ellentmondás. Az iparművek háromezer dolgozója mit sem törődik ezzel. Ők csupán a figyelemre méltó ügyeknek, amit ott olvashatnak naponta a gyárkapu mellett: „Munkaerő-felvétel nincs!”

Görömbölyi László

„Én, Bagossy Imre...”

„De nemcsak mi jártuk a falvakat és városokat, az ott élő politikai barátaink is gyakran berándultak Debrecenbe. Bagossy Imre középparaszt... Hajdúböszörményből...”
(Kállai Gyula: Életem törvénye c. könyvéből)

1975. Kora tavasz. A megerezedett föld jó illatával teli a levegő. Az égből ilyenkor áttetsző, fénylő nagy kekség, vakítóan fehér fellegekkel.

Erős, régi parasztház Bősörményben a Hadházi út 92. szám alatt. Itt lakik Bagossy Imre. Vállas, mokány, sűrű kis magyar. Arcán kedves mosoly, a megállapodott ember belülről kifele sugárzó lelki derűje. Kézfogas, bemutatkozás. Már asztalon a boroskancsó és meg a sző, mintha régtől fogva ismerünk egymást. Azért kerestem fel Imre bácsit, hogy megkérdezzem tőle: hogyan lesz egy jómódú parasztleányból politikai ember, majd Bajcsy-Zsilinszky Endre és a népi írók barátja, még később a Márciusi Front lelkes tagja, aztán majd a felszabadult ország odaadó hive, de megbélyegzett polgára, ennek ellenére mégis alapítója, s olyan közösségi szellemű ember, aki mindmáig fogékony a haladó eszmék és a szépirodalom, a művészetek iránt?

A válasz hosszú. Messziről indul, kanyarokat tesz, hol eltűnik, hol meg felszínre bukkan, mint a szélesbűvű pávák s apránként rajzolódnak ki egy különös életút nyomvonala. Most sűrítve adom közre Imre bácsi válaszát. Reá emlékezve. Halála után nem sokkal...

— Az én családom tősgyökeres bősörményi. Paraszt volt minden ősom. A paraszt istene — tudjuk — a föld, a jószág, szeres. Nagyapámnak huszonnegy holdja volt. Apámnak már — házassága révén, hozományával — hatvanégy. Családunkban mindenki, mindig inaszkodtaig dolgozott. Többet, mint a család. Én ebbe születtem bele, nekem ez volt a természetes életmód. Apám mégis gondolt egyet, beadott a gimnáziumba. Mikor otthon elővettem a könyvet tanuini, nagyapám, aki még bógatvában járó paraszt volt, kellehenül nézett rám: „Hallod, hé! Hajtsd ki a disznókat a kert alá. Ne tanuld azt a diáknnyelvet, nem neked való az. Így hívták akkoriban a latinot. — Maradjál csak a föld mellett!” Négy gimnáziumot jártam ki, jött a tizenéves háború, apámat elvitték katonának, ott maradt a család fej nélkül, nekem kellett átvennem apámtól a gazdaságot. Kimaradtam ugyan az iskolából, de megfogant bennem az irodalom, meg a művészet szeretete, az érdeklődés a paraszti életen túli dolgok iránt. Jó gazda voltam, tekintélyes. De nem kaptam el magamat. Más gazdák parádés kocsin jártak, drága szerszámot raktak a lovukra, nekem jó volt a löcsős szekér is. Huszonötben, mikor az esküvőre mentünk, akkor is szekér vitt. Mikor harminceketben Bajcsy-Zsilinszkyt körülvittem Bősörményben, szekerre ültettem. Az ember mindig maradjon meg szerénynek. A henegező gazdák mind megjárták, jött a válság, a bolettás búza ideje, tönkrementek. Én lábon maradtam.

Bajcsy-Zsilinszkyvel egybként már huszonkettőben megismerkedtem. Eckhardtal meg Gömbössel jött Bősörménybe, szétnézni. Száztagú lovasbandérium várta őket. Én is köztük voltam. Deli legény voltam, szép lovam volt. Meg is állott mellettem Zsilinszky, megveregette a lovam nyakát, gyönyörködött, mert hogy huszár volt ő is, azt mondta: „Hej, sok ilyen ember, meg sok ilyen ló kelle-ne!” Attól kezdve találkoztunk egyre többit, főként a harmincas évektől, amikor otthagyták Gömböst, meg a fajtvedőket, a maga útját kezdte járni, én is a pártjához, a Nemzeti Radikális Párthoz csatlakoztam, korteskedtem is mellette Jakóbinyival együtt, sajnos nem sok sikerrel... Többször megfordultam nála Budapes-

ten, ott ismertem össze a népi írókkal. Így ismertem meg lassanként Féja Gézát, Kovács Imrét, Németh Lászlót, Darvas Józsefet, Erdei Ferencet, Illyés Gyulát, Veres Pétert, Szabó Pált és még másokat. Szeretettel fogadtak. Később közülük többen megfordultak a házamban, nálam is aludtak. Debrecenben is voltak írók, művészek, akikkel jó barátságba kerültem, például Juhász Gézával, Gulyás Pállal, Kállai Miklóssal, G. Szabó Kálmánnal. Nagyon jó hatással volt rám ez a fajta széles ismerettség. Sokat tanultam tőlük. Könyveket adtak a kezembe, politizáltak, vitakoztam velem, így tudtam én is haladni a világgal, nem süppedtem bele a paraszti lét mindennapos rojtjába. Óáltaluk kerültem aztán kapcsolatba a Márciusi Fronttal is. Mert ide tartozik, hogy a fiatal, politikai értelmiségiek között is voltak jó ismerőseim. Kállai Gyula bősörményi diák volt. Ismertem jól Zöld Sándort, Losonczy Gézát. Ők is gyakran megfordultak az otthonomban. Meggyőződtem róla a sok beszélgetés közben, hogy olyan eszméket követnek, amely az igazságot hordozza, így aztán én is közeledtem hozzá. Zsilinszky pártjának egyik helyi képviselője lettem, a Márciusi Front bősörményi szervezőtőné pedig az elnöke. Hogy mit csináltunk? Beszélgetéseket szerveztünk, magyaráztuk a jó népeknek, hogy mit is jelent a Márciusi Front 12 pontja, hogy kell azt értelmezni. Ilyen összejöveteleket abban az időben nem volt szabad szervezni, csak külön engedéllyel, de én nem kértem engedélyt, kaptam is főtőné büntetést érte, de azért szerveztem tovább, titokban. Úgy láttam, hogy a Zsilinszky pártprogramja sok tekintetben azonos célokat mutat, mint a Front 12 pontja. Például a politikai szabadságjogok megadása, a földreform, a feudális nagybirtokok szétosztása 500 holdig úgy, hogy a megmaradó ötszáz holdon aluli nagyobb birtokok kötelesek ellátni a kisgazdaságokat nemesített vetőmaggal meg tenyészállatokkal... aztán, ugye, a sajtószabadság, a gyűlekezési és szólásszabadság, meg még több ilyen követelés. Bősörményben nem sok sikerünk volt vele. A gazdák engem kigúnyoltak, csúfoltak. A szegények meg félték, el sem bírták képzelni, hogy olyan világ is jöhet, amikor a nagybirtokot szétosztják köztük. Az értelmiség félrehúzódt, nem vette komolyan az egészet, tisztelet egy-két kivételnek. Zsilinszky pártjának sem volt itt sikere, mint a világnyitő: hasztalan küszködök, hogy megértessem velük, merre megy a világ, semmi eredmény. Debrecenben valamivel jobb volt a helyzet, mert ott Juhász Nagy Sándor is segítette Zsilinszky pártját. Emlekedtem is mellette Jakóbinyival együtt, sajnos nem sok sikerrel... Többször megfordultam nála Budapes-

Veres Péter megküldte dedikálva az első könyvét. Gulyás Pál meg a verseskönyvét dedikálta: „A lebbense emlékére Bagossy Imrénék.” Nálam aludt, boroztunk, beszélgettünk, dalolástunk, reggel meg kávé helyett jó parasztos lebbencset főztem neki, nagyon szerette. Nekem szerencsére mindig volt mit enni, meg inni, minden évben kifogattam, hogy legyen önivaló disznóm, volt nagy darab szőlőm, most is megvan, kiforogta, hogy legyen miből megvendégszolgálni a barátaimat, akik megfizettek a házamat... Mikor a Márciusi Frontot szétverték, nagyon rossz idők következtek azokra, akik a haladás mellett álltak. Én kitartottam Zsilinszky mellett haláláig, de még azon is túl, mert az öveggyévis is tartottam a kapcsolatot.

A felszabadulás után jó világ következett volna, ha Rákosiék el nem rontják. Az ötvenes évek elején kuláklitára tettem. Nem számított semmiféle hovatartozás, múltbeli érdem. Volt úgy, hogy szeptember elsejére kifizettem minden adómat, majd beleszakadtam, aztán szeptember végén kö-zölték velem, hogy további tizenhat ezer forint adótartozásom van még. Hogy lehet az? Senki nem adott választ, csak követelték, fenyegettek. Gazember világ volt! De kibírtuk. Megmaradtunk. A gyökér megtartott, bennünk. Teészalapító is lettem. Most megint egyéni paraszt vagyok, öregségemre, nyugdíjas koromra. Most is sokat dolgozom. Jól esik a munka. Korán kelek, egész nap elfoglalom magam, van is mivel, reggel lebetem, dében valami étel, este csak alma. Napközben bor. Csak úgy módjával. Így éldegélek. Gondoltam már rá, hogy le kellene írni a sok emléket, de lusta vagyok hozzá, meg a kezem is nehéz. Meg aztán, minek? Nem voltak azok olyan nagy dolgok. Tettem, amit fontosnak, becsületesen tartottam, odatettem a vállam, amikor és ahová kellett. Ennyi az egész... Amikor elvonult a front, mindjárt mentem be Debrecenbe. Ott aztán összetalálkoztam több régi ismerősömmel, barátommal, írókkal, politikussal. Bekapcsoltak az új élet verkeringésébe. Nagyon jólesett, hogy nem feledkeztek el rólam. Amikor aztán Kállait, meg a többiekét, Tariskát, Losonczyt Rákosi börtönbe vetette, tudtam, hogy nekem is befellegzett. Aztán, mikor fordult a helyzet, megkerestek újra azok, akik túlélték a sok szenvedést, meghurcolást. Mai napig eljönnek hozzám, meglátogatnak, leülnek az asztalomhoz, törnek a kenyereimből, megisszák a boromat és nyíltan a szemembe néznek, ahogyan a magyar ember teszi azokkal, akiket becsül, szeret. Nekem ez a legfőbb jutalom az életből...

Lejegyezte: Taar Ferenc
(A beszélgetés hangszalagját a városi könyvtár hangmúzeuma őrzi.)

Az élesvízű korsó FAZEKASOKNÁL KÖRÖSRÉVEN

Gyönyörű régi, dombos utca Körösréven. A házak végéből ablakszemek tekintenek a járdára, nemhogy riasztják, várják inkább az idegent. Kósa Imre bácsi száján is hamar fakad az „Isten hozta”, s már tessékkel is befelé a szigorodó télben. A „háza”, amely szobának a konyhának egyként szolgál, és ahol sparhelt sugározza a meleget.

Kósa Imre bácsi szegény, szijas ember. Bár a szót nehezen érti meg, annál szebben forgatja. Hetvennyolc esztendősen is szálegyenes, s ugyanilyen egyenesen néz szemébe az idegennek, szándékát keresve. Nincsen pedig nekünk más szándékunk, mint hogy meg akarunk ismerni egy körösrévi fazekast, s tőle tudni meg valamit arról, miről is híresek ezek a körösrévi korsók, kancsók, töltött kaposztás fazekak, tejescsuprok és más alkalmosságok.

A legfiatalabb fazekas

A Kósa család öröksége

— Fazekas? — kérdez vissza. — Az már alig van.

— Hova lettek?

— Elfogytak. Valamikor ebben a faluban élt vagy száznolcvan; jártak-mentek messzi földre a révi cseréppel. Most ha négyen-ötven vagyunk.

S már sorolja. Halász Mihály, Halász János (el ne feledjem: Imre bácsi feleségét lánykorában Halász Mariának hívták, családban vannak hát ők is), meg a Hasas János, meg még egy Hasas. Hirtelen ennyire emlékszik.

Kísérom, az erdélyi etnográfia és folklór kiváló ismerője és gyűjtője azért kalauzolt Körösrévre, mert itt valami igazán egyedül és eredetileg találok. Az úgynevezett révi fehér kerámiát. Magamban mosolygok, hiszen a lakásomban őrzöm Szilágyi bácsi (Sándor, József?, erre már bizony nem emlékszem) gyönyörű révi kerámiát.

— Imre bácsi kitől tanulta ezt a mesterséget?

— Az én apám Kósa Mihály, az én nagyapám volt Kósa János. Mind fazekas volt, a családban tanultam. Tizenkét esztendősen már korongoltam.

A fehér kerámia titka

— És ebben a fehér kerámiában mi a különleges?

— Már az agyag is az,

amiből készül. Valamikor a Kerebik legelőről hordtuk ezt a földet, de ott már nagyon mélyen van, most aztán a Sonkolyosról hordjuk. Tudja, ez olyan pirosas agyag, nehéz munka van vele, de aztán ez az agyag a kemencében szinte fehérre ég.

A kert elején hatalmas halomban áll a pirosas agyag. Most tél van, de Imre bácsi tavasszal megint korongolni szeretne. Úgy dolgozgat, hogy évente meg mindig ötször-hatszor éget, s egyszerre tán száz darabot is. Hetvennyolc évesen.

Ha a mester látja, hogy már fehéres a láng, amivel éget, kiszedi az edényt. Úgy ót-hat óra múlva. És akkor ilyen szép fehéres lesz, rajta a barna földfestékkel festett minták valósággal élnek. A magintákat az asszonyok rajzolják. Ez a törvény.

Egyszóval a körösrévi kerámia máz nélküli. Mosta-

A piac az asszony dolga

— Van-e piaca ennek a cserépnek, Imre bácsi?

— Nem nagyon. Ezért is kevés már a fazekas. A fiatalok nem vállalják. De a piac az asszony dolga. Most is ott van a révi piacon, keressék meg.

Megkeressük. Kósa néni panaszkodik, ma még alig vettek cserépet. Beállunk hát vásárlónak.

A piac szélén, igazi vásári hangulatban, a zeneszóhoz közel fiatal fazekas árul. Méhész Gécz Jánosnak hívják. A legfiatalabb révi fazekas, alig múlt harminc,

nában ugyan a piac követelménye miatt egyre kevesebb fehér, máztalan kerámiát gyártanak, jobban szeretik az emberek a cifrát, a mázasat. Készít ilyeneket Imre bácsi is, de azért igazi szívvel a fehérre mutogatja.

— És mi még ebben a cserépben különleges?

— Hát, hogy éles marad benne a víz!

Éles? Ez azt jelenti, hogy hideg. Mert nincs máz, a cserép lélegzik. Nem pozhad, nem avasodik ebben semmi, nemcsak a víznek jó, az ételnek is, amit azzal a céllal formáznak. Ha meg főznek benne, ez az agyag megizesíti az ételt, nem elvesz belőle. Ezt a cserépet vették a mezőre az embelek régebben, ha dolgozni jártak. Igaz, nem olyan színes, dekoratív, mint a korondi kékmázos vagy a gyermekgyői fekete kerámia. A szegény ember számára azonban a hasznosság legalább olyan érték, mint a szépség.

— Örömmel látom, hogy a fiatalok is megismerik a révi fazekasok mesterségét.

— Hozzászólás kell. Agyagot gyűjteni, korongolni, pingálni, égetni, piacra hordani. Hogy őrizze sokáig, nagyon sokáig élesnek a vizet.

— Szabó Kálmán elmeleti k... amely szerit nagyiparban letelen olyan formákat ké amelyek ha jelenlegi ... ség” megszűtő többi lényeg megfogalmazt sadalmunkbat ellentétben t az egyén é tulajdon egé lönbség. Az nemigen alak donosi tud lóncszemre v — Szabó Kál olyan nagyv nek tartós lási viszonyt az egyes d szont a váll vállalat hoss kenységétől s szeptől függ érdekeltség. az adott pro részleteit, Sz elméleti ... k azért jelentő kenységünk szférájában, rületén, s e nagyiparban i nak tartja a

— Hozzászólás kell. Agyagot gyűjteni, korongolni, pingálni, égetni, piacra hordani. Hogy őrizze sokáig, nagyon sokáig élesnek a vizet.

Bényei József

A piacon. Kósa néni panaszkodik

Ugye, jól cseng? — kérdi Kósa bácsi (Fotók: KS — Marián Ant al felvételei)

Az ür

A szegedi e kozásra szem tással is ut egyik munka vetkezőkkel t ra: „Kérdezz elvtársót: m az idő, ami és túlóra nél dunk tisztés. Az üzenetsze konferencia é átadtam, s a a következte hogy a Köz titkára politi dősként is küzd, amely ként a fórum zett tevéker garantálja megélehetést. A tanácsko szekció munk vettem, s a és társadalm megnevezésű került bekap egyik részke lista tulajdor megvitatásba két dolgra lajdon feljele sekor a fő k a társadalm egészében r tendencia. H területeket. kat sikerül ként az öss közösségi ere tába állítani. don társada szocialista jé Ebben az nem az a f egyes formá szerint, ha u vontan milye vannak, meg hogy történé sük idején n ilyen elméle vettem fel zás, a kista problémáit. szerint is a ra a szociali ban is szűks ezért olyan k kell teremte legesen legy zés, meghoz vnyesen ga donformaként kolás szerep tulajdon egés nem fő, ha jellegűnek t sági problé sának kulcsk hanem a nag Eppen ezé patkozásban hogy elméle juk magunka is megfigyel lista illüzió is szóltam, h vállalkozás a lajdon egész sze, belső megfélelőn sal szemben megtestesé nesen fogal munk kell e negatív kö is. (Valószin mondanivalót tövé is vált, neves szoci ítéte meg b kintha a ki len szóltam. Hozzászólás részében — vetkezik az — örömmel Szabó Kálm elméleti k amely szerit nagyiparban letelen olyan formákat ké amelyek ha jelenlegi ... ség” megszűtő többi lényeg megfogalmazt sadalmunkbat ellentétben t az egyén é tulajdon egé lönbség. Az nemigen alak donosi tud lóncszemre v — Szabó Kál olyan nagyv nek tartós lási viszonyt az egyes d szont a váll vállalat hoss kenységétől s szeptől függ érdekeltség. az adott pro részleteit, Sz elméleti ... k azért jelentő kenységünk szférájában, rületén, s e nagyiparban i nak tartja a

Az üres könyv lapjai

A szegedi elméleti tanácskozásra személyes megbízással is utaztam, ugyanis egyik munkatársam a következővel bocsátott utamra: „Kérdezze meg Berecz elvtársától: mikor jön el az az idő, amikor majd gmk és túlóra nélkül is meg tudunk tisztességesen élni!” Az üzenetszerű kérdést a konferencia első szünetében átadtam, s a válaszból arra a következtetésre jutottam, hogy a Központi Bizottság titkára politikusként és tudósként is olyan jövőt képzelt, amely elemi feltételként a főmunkaidőben végzett tevékenység alapján garantálja a tisztességes megélhetést.

A tanácskozás során két szekció munkájában is részt vettem, s a Társadalomkép és társadalmi folyamatok megnevezésű szekcióban sikerült bekapcsolódnom az egyik részkerés, a szocialista tulajdon problémáinak megvitatásába. Lényegében két dolgot utaltam. A tulajdon jellegének megítélésakor a fő kérdés az, hogy a társadalmi újratermelés egészében mi a domináló tendencia. Ha az egyes részüket, tulajdonformákat sikerül tartós viszonyként az össztársadalmi, a közösségi érdekek szolgálata alá állítani, akkor a tulajdon társadalmi eszközként szocialista jellegűt nyer.

Ebben az összefüggésben nem az a fontos, hogy az egyes formákban lényegük szerint ha úgy tetszik, elvontan milyen tendenciák vannak, még az sem fontos, hogy történelmi megjelenésük idején mit képviseltek. Ilyen elméleti közelítésben vettem fel a kisvállalkozás, a kistulajdon hazai problémáit. Megítélés szerint is a kisvállalkozásra a szocializmusban általában is szükség van, éppen ezért olyan feltételrendszer kell teremteni, hogy ténylegesen legyen kisvállalkozás, meghozza tartós, törvényesen garantált tulajdonformaként. A kisvállalkozás szerepét a szocialista tulajdon egészében azonban nem fő, hanem alárendelt jellegűnek tartom. Gazdasági problémáink megoldásának kulcskérdése nem itt, hanem a nagyiparban van.

Eppen ezért ebben a vonatkozásban az is fontos, hogy elméletileg elhatároljuk magunkat a hazánkban is megfigyelhető neoliberalista illúzióktól. Arról is szólhat, hogy bár a kisvállalkozás a szocialista tulajdon egészének szerves része, belső természetének megfelelően az ösztömgazdaság szembeni tendenciáit is megtestesíti, azaz egyenesen fogalmazva, számolnunk kell a tulajdonforma negatív következményeivel is. (Valószínű, hogy ezzel mondanivalóm félreérthetővé is vált, mert az egyik neves szociológusunk úgy ítélte meg hozzájárulását, mintha a kisvállalkozás ellen szóltam volna.)

Hozzászólásom második részében — és ez talán tövetezik az eddigi leírattól — örömmel üdvözöltem Szabó Kálmán akadémikus elméleti kezdeményezését, amely szerint a szocialista nagyiparban és egyéb tevékenységekben olyan új tulajdonformákat kell kialakítani, amelyek hozzájárulnak a jelenlegi „tulajdonnéküliség” megszüntetéséhez. Ez utóbbi lényegét abban lehet megfogalmazni, hogy társadalmunkban céljainkkal ellentétben túlságosan nagy az egyén és a társadalmi tulajdon egész közötti különbség. Az egyénekben nemigen alakul ki a tulajdonosi tudat. Közvetítő láncrenk van szükség. Ez — Szabó Kálmán szerint — olyan nagyvállalat, amelynek tartós tulajdongyakorlási viszonyrendszere van, az egyes dolgozóknak viszont a vállalaton belül a vállalat hosszú távú tevékenységétől és eredményességétől függő tulajdonosi érdekeltsége. Nem érintve az adott probléma szakmai részleteit, Szabó Kálmán elméleti kezdeményezése azért jelentős, mert tevékenységünk legfontosabb szférájában, a termelés területén, s ezen belül a nagyiparban is kialakíthatónak tartja a jelenlegi elkü-

lönültségeket oldó, tendenciájában nullára redukáló tulajdongyakorlási formákat.

Természetesen életünk más területén is szükség van a jelenlegi elkülönültség felszámolására. Hozzászólásomban ezekről is beszéltem, mindenekelőtt a politikai szféra vonatkozásában. Véleményem lényegét fogalmaztam meg, amikor a tanácskozáson a párt-demokrácia színvonaláról, s ezzel együtt a párttagság tevékenységéről, kezdeményezési lehetőségeiről azt mondtam: „Jelenleg a pártvezetés láthatóan zavarban van, amikor arról van szó, hogy mit kezdjen a párttagsággal.” Természetesen párttagként tudom, hogy mindezt könnyebb megfogalmazni, mint a gyakorlatban megvalósítani, de mindaddig, amíg észrevehető változást irány nem bontakozik ki, a problémát újra és újra az elméleti felelősség oldaláról is jelezni kell.

A tanácskozás egészéről szólva úgy érzem, hogy a világnézetileg és politikailag a szocializmus iránt elkötelezett tényezők, különösen a marxista elmélet művelőinek és propagálójának helyzetét jelentősen megkönnyítette a szegedi tanácskozás. Jellemző volt a problémák kezelésének nyíltsága, az elméleti összefüggések feltárásának mélysége, módszertanilag pedig az ellentétes vélemények ütközésének kulturált jellege.

Szeged után úgy látom, megalapozott azon meggyőződésünk, hogy újabb elméleti szintézis kialakítása előtt állunk. Ennek átfogó, a mindennapi élet közvetlenségét is befolyásoló gyakorlati jelentőségére érdemes odafigyelni. Csak az elmélet teheti törekvéseinket megalapozottá, csak az elméletre támaszkodva szüntethető meg a napjainkban megfigyelhető tanácskozások, az eszmei zűrzavar. Az elmélet megújulásáért a szocializmus gyakorlatának

megújítása érdekében küzdünk, tudva azt, hogy elméletünk hiteletvégső soron nem a megfogalmazott nagy és merész célok biztosítják, hanem az elért eredmények.

Ez azonban már ma megköveteli tőlünk, hogy önmagunk és partnereink figyelmét egyaránt felhívjuk: az előttünk álló reformfolyamat, a társadalom valamennyi szférájának megújítása pokolian nehéz, időt és türelmet igénylő folyamat lesz. Közéjük tűnő megállapítás? Lehet, de számolnunk kell azzal, hogy honfitársaink — beleértve a párttagság jelentős részét is — gyors változásokat remélnének, márpedig a termelés szerkezetének korszerűsítését, a politikai intézményrendszer, a politikai kultúra, közéletünk egészének megújítását a mindennapi tudat elvárásának megfelelően nem lehet gyorsan elvégezni. Nem lehet, és nem is szabad, csak közöségi céloknak alárendelten, megalapozottan szabad!

Tudományos kutatómunkában a szocializmus formációelméleti problémáival foglalkozom. Néhány évvel ezelőtől történt, hogy munkatársaim megajándékoztak egy nagyon szép kivitelű könyvvel, amelynek címe: A szocializmus alapkérdéseinek megoldása. A könyv azonban csak üres lapokat tartalmazott. Nem emlékszem, hogy valaha szellemesebb, elgondolkodtatóbb ajándékot kaptam volna. Akkor mindenesetre torkomon akad a szó, és csak most tudok válaszolni. A szegedi tanácskozás bizonyára néhány oldalt teleírt, s a könyvet a Szovjetunióban is írják, olyan szerzőkben számíthatunk, mint Gorbacsov főtitkár. Jó lenne — ha csak néhány sorral is — ezen képzeltbeli könyv szerzői között szerepelni.

Dr. Magyaródi Sándor
egyetemi tanár (DOTE)

Minden szinten szükséges a változtatás!

Nemrégiben finn és magyar vállalatokat hasonlítottak össze. Az összevetettek azonos gépparkkal, azonos technológiával, azonos anyaggal dolgoztak, mégis a finnek 60—80 százalékkal nagyobb termelékenységgel dolgoztak, mint a hazaiak. Kiderült: az eltérés zömmel a képzettségbeli különbségből adódik. A finn szakmunkások, szakemberek létszámát a hazaiakéval összehasonlítva, mint a magyarok, s a termelésben ez rengeteget számít, többet, mint a „gépiesség”, az alkatofantázia nélküli mechanikus munkavégzés.

A történetet Lakos Sándor, a Pártélet című folyóirat főszerkesztője mondotta el a Debreceni Ruhagyár januárban tartott pártnap előadásán.

A problémák, a nehézségek jobbára világosak, s pécacsak a fent említettek, hanem mindennapos tapasztalataink alapján is. Rossz szervezethez, nem kellő anyagi, erkölcsi motiváltsághoz, kedvezőtlen technikai ellátottsághoz, a termelés emberi tényezőjének elhanyagolásához sok egyéb, ami hátráltatja a fejlődést.

Hogyan és merre van a kiút? Elsősorban erre a kérdésre kereste a választ előadásában Lakos Sándor.

A belső feltételek megteremtésének legfontosabb része: a teljesítmény és a jóvádelem összehangolása. Az ügyeskedőkkel szemben leghessen többet keresni a főmunkaidőben.

Szabályozóváltozások kellenek. Túl sok a központi stílus megváltoztatását hozza a vállalatok önállóságát.

Nemcsak a pedagógiában, a politikában, a gazdaságban és egyáltalán a min-

dennapos életben is igaz az a tétel, hogy a példamutatás a legjobb nevelési módszer. Csökkenteni kell a nem termelő szférában dolgozók létszámát. Am ez vonatkozik minden szervezetre, a párttól kezdve a szakszervezetig. A párt pedig legyen fölkarolója, hajtómotója az újnak, a jónak. A változtatást fönt kell kezdeni, és legyen az példamutató — hangsúlyozta Lakos Sándor.

Az előadás természetesen nem érintette minden problémát. Maradtak és születtek kérdések, melyeket Lakos Sándor, az előadót kerestem meg.

— Mi a legfontosabb tenivaló a párt belső szervezetében?

— A Központi Bizottság a tervek szerint a következő egy-két évben napirendre tűzi a párt vezető szerepére vonatkozó témákat. Hogy min kell javítani? Túl sok a papirmunka, a jelentés, az előterjesztés, a feljegyzés. Kevesebb írásra, kevesebb határozatra van szükség, hiszen ilyen mennyiségben, amilyen van, alkalmazni, de olvasni sem lehet. Gyakran csak ismételjük a határozatokat, és mindez elvonja az apparátus erejét a tényleges politikizálástól, az elemzéstől.

Most vizsgáljuk, hogy hány jelentés és nyilatvan tartás van, amely fölösleges. Sok mindenről, sok fölösleges dologról kell írni, s ezen változtatni akarunk már a következő felévben. Ez természetesen a munkastílus megváltoztatását hozza magával.

Változtatni kell a pártfórumok munkáján is. A tag- és politikában, a gazdaságban és egyáltalán a min-

pedig ott kellene igazán politikizálni, ott kellene a tagok véleményét meghallgatni.

A XIII. kongresszus előtt az a bírálat fogalmazódott meg, hogy a tagok nincsenek eléggé beavatva a döntésekbe. Nem ismerik a háttérösszefüggéseket. A taggyűléseken éppen ezeket a kérdéseket kellene megbeszélni. De a pártvezetőségi üléseken is hasonló a helyzet.

— Milyen információkkal tud szolgálni az 1986. novemberi KB-határozat végrehajtásáról?

— Kevés idő telt el azóta, s az is két rendkívüli hónap volt. Egy azonban biztos: komoly visszhangra talált a határozat, és a dolgozók érezték a markáns fogalmazást.

November vége óta sor került néhány személyi változásra is, s ezt sokan jó néven vették. Több fiatalítási törekvés is volt.

Tény, hogy az emberek garanciát, biztosítékot várnak a változásra. Ezzel kapcsolatban hangsúlyozni lehet, hogy a KB-határozat egy platform, ez alapján lehet és kell jól dolgozni.

— Előadásában említette, hogy a magyar munkások jó munkások. A világ más táján igen jól dolgoznak, remek teljesítményeket érnek el. Mi az oka, hogy idehaza nem egészen ilyen a helyzet?

— Az egyik ok, hogy elterőre a díjazások a munkáért. Igaz, a teljesítménykövetelmény és az intenzitás is lényegesen nagyobb. Köztudott, hogy Szibériában háromszorosa fizetésért dolgoznak a munkások, de a minusz negyven fokot is el kell viselniük.

Másik ok, hogy a munkaszervezésben a vagyunk maradván a kellő szintű.

A harmadik pedig: a szocialista társadalmunk nagy erénye — hogy nincs munkanélküliség. Ennek a vívmánynak a helytelen értelmezése hozza magával az intenzitás csökkenését. Erre vonatkozóan is történtek intézkedések, amelyek mindenki előtt ismeretesek.

— Előadásában szereplő hasonlataival, történeteivel egyértelműen kifejtette álláspontját a bürokráciáról, a hivatali ügyintézésről. Várható-e változás a közeljövőben ezzel kapcsolatban?

— Föltétlenül. A kormány bizottságot hozott létre, amelynek az a feladata, hogy megvizsgálja a nem termelő szférában a munkafegyelmet, a létszámcsökkentési lehetőségeket. Ez természetesen a legfelső szintű fórumokra is igaz. A kormányban és a pártban például sok az azonos bizottság, gyakran többször is ugyanaz a feladat. Fő célunk, hogy a döntések létrejöttét, lefutását, megvalósítását. Másik fontos teendő, hogy az írásos találatok emberek, köztük a tanácsai apparátus is, ne uralkodók, hanem kiszolgálók legyenek. Többször hangoztattuk már: a tanácsai apparátus nem hatalmi, hanem szolgálati szerv.

— Mi lesz azokkal, akik fölöslegesek a nem termelő szférában, és vissza kell menniük a termelésbe? Hogyan tudják majd elfogadni ezt a változást?

— Volt már rá példa, hogy kezdetben óriási felzúdulást váltott ki az érintettek közül. Később aztán rájöttek, hogy ők maguk is jobban jártak, hiszen általában nőtt a fizetésük, és úgy érzik, hogy a mindennapos semmittevés után végre hasznos tevékenységet végezhetnek. Ezt kellene elfogadnia, elhinnie minden érintettnek a közeljövőben.

— Köszönöm a beszélgetést.

Bajban vannak az üvegesek

HIÁNYCIKK A SÍKÜVEG

— Mit mondjak először, a jót, avagy kezdjem a rosszal? — kérdezte Móré Lajos, a Debreceni Üvegipari Szövetkezet elnöke.

A kérdés sajnos tömör összefoglalója az elmúlt esztendőnek, ugyanis a korábban oly jól működő szövetkezet az elmúlt év eredményeivel ma már nem vezeti a mozgalmangrosorát. A gazdálkodásban sajnos sok volt a buktató, amelyet törvényszerűen hullámvölgy követett. Az árbevétel és a nyereséget ábrázoló grafikonon most nagyon rosszul mutat a tavalyelőtti szint alatti vonal. Egyetlen cég sem lehet elégedett, ha nem teljesíti a tervét, meg akkor sem, ha ez nemcsak tőlük függött. Az üvegiparra tavaly nagyon rájárt a rúd. Külső és belső tényezők sarkúként szorították mind kisebbre a gazdálkodás lehetőségeit. Pedig jól indultak. Még a legnagyobb rosszindulattal sem lehet rájuk fogni, hogy megállt felettük az idő, ugyanis már 1985-ben profilt bővítettek, változtattak a termékszerkezeten, egyszóval szerettek volna új színekkel, új árukkal megjelenni a piacon. Akkor úgy tűnt, lesz keletje az újdonságoknak, a kandeláknak — amelyeket márványból is készítettek, vastagabb bukszajú vevőkre számítva —, s azoknak az üvegek kombinált kisbútoroknak, amelyeknek elkezdtek a gyártását. Nos, ez az üzlet nem sikerült. S romlott a piac a mozaiklap-készítőknél is, egyre kevesebb megrendelést kellett teljesíteniük. A közműkörszleg a harmadrészt termelte a korábbi évek mennyiségének. Most a mozaiklapgyártó részleg megszűntetésén gondolkodnak. Raktárkészletük is magasabb volt a megengedettnél, s a készlet fedezésére fordított milliárd természetesen lassították a műszaki fejlesztést. Fontos kisgépeket nem tudtak megvenni, munkába állítani a látványos — és címfestő — sítá műhelyben. Sőt gépkocsit sem tudtak vásárolni, pedig szükségük lett volna rá.

— Mindezek mellett óriási teher — mondta az elnök —, hogy romlik az épületek és a berendezések állapota. S ehhez hozzájött még a síkűveghiány is, amelyre előre nem számíthattunk. Rossz tehát az, hogy tavaly sem a gyártmányfejlesztésünk, sem a piacutadásunk nem segítette úgy a gazdálkodást, a termelést, ahogy az elvárható lett volna. S rossz az is, hogy mindehhez hozzájött egy olyan alapanyaghiány, mely végül is 22 millió forintos árbevételkiesést jelentett a szövetkezetnek éves szinten. Tavaly nyár végén kaptuk a hírt, hogy leáll a Salgótarjáni Síkűvegyár nagy karbantartásra. Ez még nem jelentett volna nagyobb bajt, mert az orosháziakkal a kapcsolatban állunk, s arra számítottunk, tőlük megkapjuk a hiányzó mennyiséget. Csak hogy nem így történt, mert kiderült, hogy az orosháziak is le kell állni. A két gyártól körülbelül 40-40 ezer negyvetméternyi üveget vásároltunk évente. Nekünk az üveg alapvető munkaeszközünk, a hiánya szinte bénítóan hat a szövetkezetre. Hogy végül is mi történt? Salgótarjánból megkaptuk az évre szóló mennyiséget, ók valószínű, hogy raktárról tudnak nekünk adni, mivel tervezett volt a leállításuk. Az orosháziak a 40 ezer tételből csak 11-et tudtak leszállítani. Megszűnt a túrkögyártás, de óriási problémánk volt — s van ma is —

a lakossági munkáknál. Az üvegesek elkeseredtek, hiszen náluk csapódott le a megrendelők minden haragja. S mit tudtak tenni, ha nincs üveg? Akkor még — tavaly ősszel — számítottunk arra, hogy országosan importból kielégítik majd az igényeinket, de abból sem lett semmi. Egyedül füstszínű üvegből kaptunk bizonyos mennyiséget. Közben le kellett állnunk a hőszigetelt üveg gyártásával is, a dolgozók egy részét hazaküldtük. Mondanom sem kell, ez nem hangulatjavító tényezőnek számít. S most, '87-ben? Ugyanaz a helyzet, 8000 negyvetmétert kellett volna feldolgozni az első negyedévben. Hát nincs. Kapunk ugyan valamit, de inkább csak afféle méretnel aluli táblákat. Orosháza ugyanis nem tudott elindulni, kiderült, nagyobb baj van a kemencével. Importban ma sem reménykedhetünk. Marad a vita a lakossággal, a dolgozókkal és a termelés kiesésből eredő árbevételhiány. Már úgy érezzük, pedig még csak március van, hogy nehéz lesz az első negyedév veszteségét helyrehozni.

— Salgótarján nem tud többet adni?

— Úgy tudom, nem. Van saját feldolgozóüzemünk, exportjuk. Orosházát is ki kell segíteniük, mert a hőszigetelt üveg gyártása nem állhat le. Mi a sor végén állunk, mint kis felhasználók. Csak hogy emiatt nekünk veszteségeink vannak, amelynek a következményeivel is mi számolunk. De nem panaszkodom, s nem is azért mondtam el az egészet, hogy mentsem a helyzetünket. A múlt évből tanulunk, sajnos a saját karunkon. Am remélem, mindez nem ismétlődik meg.

— Az idén talán már lehet számítani a huta termelésére? Az üvegipari szövetkezet ugyanis hosszú évek óta egy üveghuta megvalósításának tervével kacérkodott, s most úgy hallom, megvalósul. Lesz tehát szenzáció Debrecenben.

— Reméljük. S arra számítunk, igazi szenzáció lesz. Itt ugyanis nincs hagyománya az üvegyártásnak. Üvegesek voltak régen is, de ez másfajta üvegművelés volt. Mi szeretnénk poharakat, díszműűrukat, kelyheket, olcsóbb árfevű csiszolt üvegrút készíteni. Később, ha kapacitásunk és tehetségünk engedi, talán formatervezett, kis szériás kozmetikai csomagolóanyagokat is tudunk majd előállítani. Egy műszakban egyébként 400 kilogramm üveget ad majd a huta. Szerencsére már van szakemberünk is, akire nyugodtan rábízhatjuk új kincsünket.

— Hol tart most a huta építése?

— Már készen van, a befejező munkákat végzik. Úgy tervezzük, hogy március végén befűtjük a kemencét.

Kezdődhet a kísérletezés, a próbagyártás. Az Üvegipari Szövetkezet nem adja fel. Minden évben újat? Nem ez a cél. Mindössze egy olyan profilt szeretnénk, amely a piac ingadozásait elviseli, amelyet nem kell évente megváltoztatni, mert magában hordozza a megújulás lehetőségét, lehetőségeit. S a pohár- és díszműűrugyártás ilyen. A szövetkezetben számítanak is erre. S arra is, hogy 1987 jobban sikerül, mint 1986.

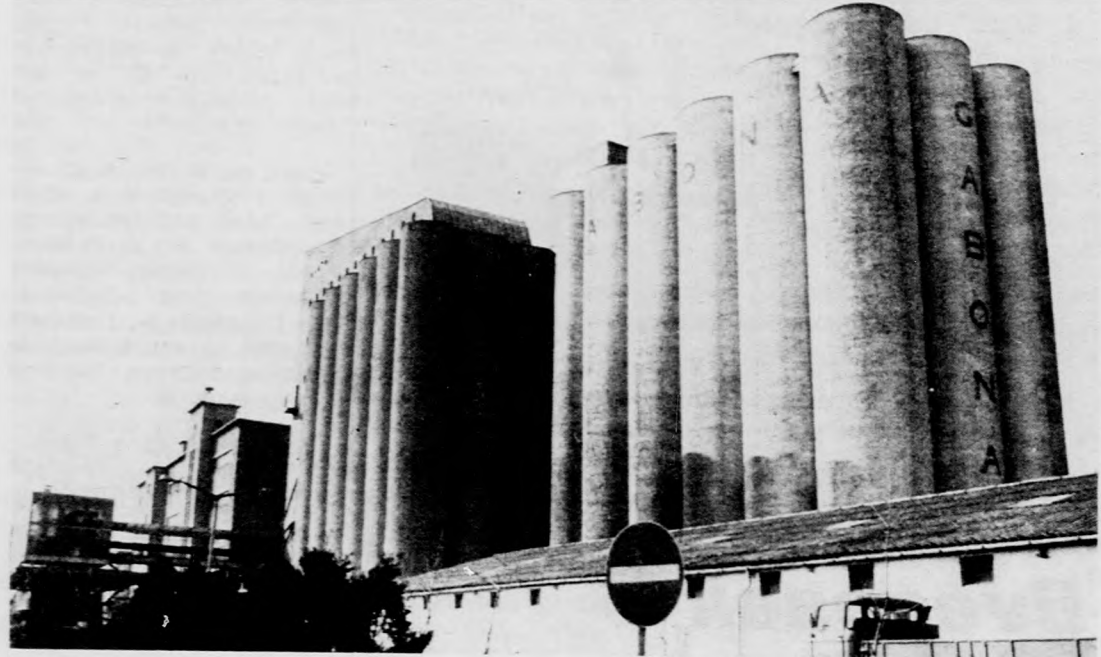

H A J D Ű N Á N Á S K É P E K B E N

A városközpont a felszabadulási emlékművel — háttérben a tanásházával

A régi épületek közül az egyik legszebb, legpatinásabb a gimnáziumé

Az egykori „Csiha-malom” és az új gabonasilók

1986-ban adták át a 125. Számú Ipari Szakmunkásképző Intézet hat tanteremből és egy tornateremből álló újszárnyát

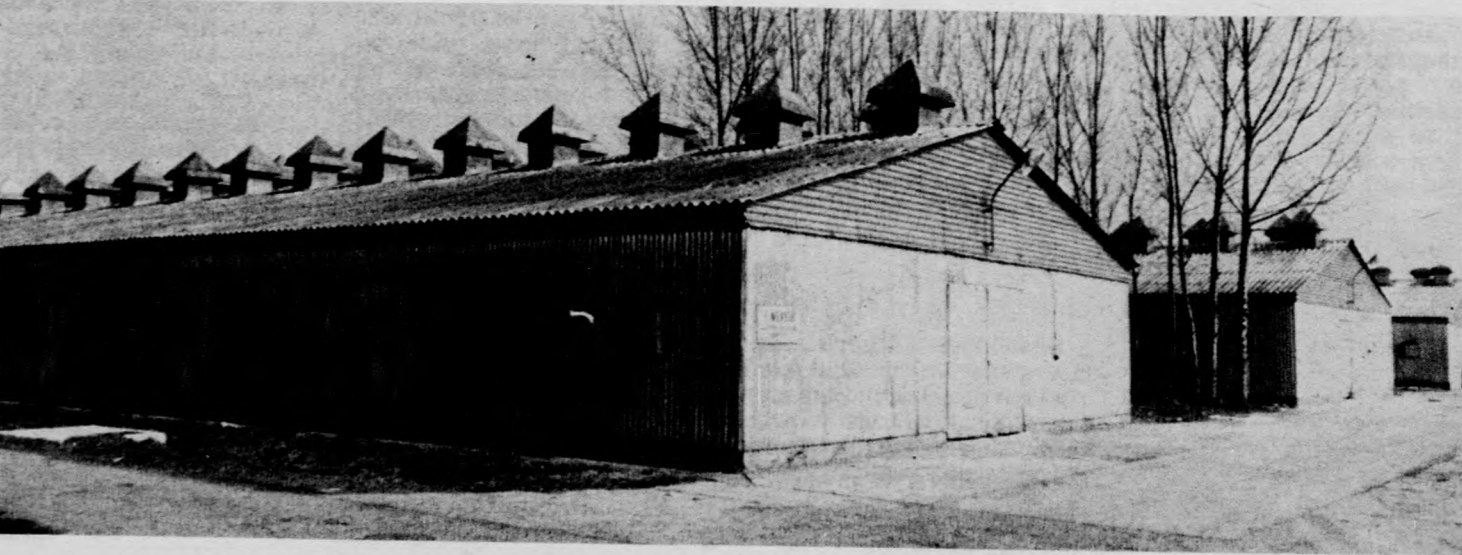
Körösi Csoma Sándor szobra a róla elnevezett gimnázium előtt

Az elmúlt két évben összesen 93 család kapott tanácsi bérlakást, 46 pedig OTP-lakást

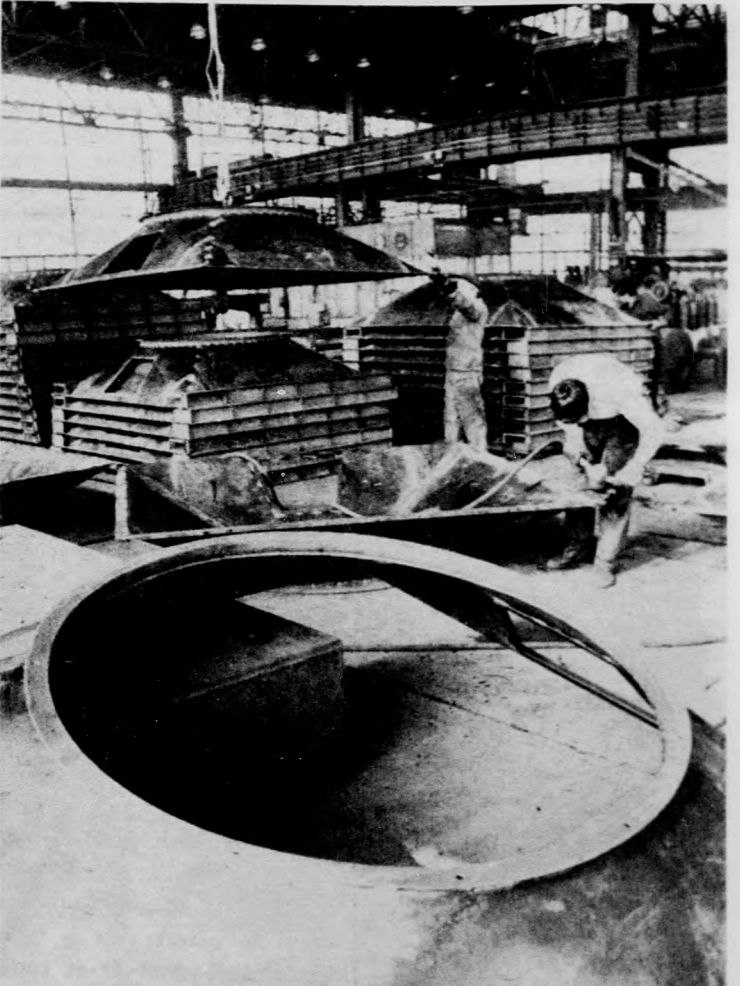

Üzletsor, szolgáltatóegységek a centrumban

A pulykatenyésztés az egyik fő profilja az Új Élet Termelőszövetkezetnek

(Fotó: Kalmár István)

Tavaly vált önállóvá a város egyik legjelentősebb üzeme, a Légtechnikai Berendezések Gyára

Gimnázium
Nem azt ké
lomtörténeti
márciust. N
kronológiát;
fogott lelkes
nagyága el
székelykeres
melyikük a
szép versét.
legutolsó na
kos földjé
géséről és a
kérdésre ké
milyen 1848
zetlap: gene

Egyetlen
dok hű lenn
a napon, ma
értek semm
legalábbis
bőzöttet
lehet egy m
egy fél órá
vá kegyele
Ezt póznak
tosabbnak t
laki — mo
zépén vagy
várhoz, eml
va rádobb
mi is törté
történelem

Nekem
az ünnep
azért megpr
ni.

Van hozzá
szerintem m
bernek köze
saját nemz
méhez. Ily
mind a Ta
hoz, mind a
lenforradalo
van. Ez per
azt, hogy
nem lehet k

Nemzeti
ezt tartom
tebbnek és
hiszen péld
nem gond
ez nem is
nepünk. Mi
tünk az o
tásában, de
tük el a ná

En ezt t
érzem, ann
egyre jobb
dik az ünn

Talán a
több” ünne
az én vilá

Március
annak a m

Ez hát a
helye! Itt v
világra jött
Mindkét
ták forrása
Kiskunféleg
sollyal eny
táblával sz
los véleked
egyik törz
is azt mond
koromban n
szülőház —
épp az elle
letbe. Am,
városban s
való ember
nem fogadt
az imént,
majlikával
nyos, szec
színes taná
ben a váro
sem mulas
gyezni: —
reszteléssel
egyházán é
házán szül
tönk, Petőfi
de határoz
tötte rá a
bélyegét m
leendő hitet
— Kiskörösi
könyveztek
Engem n
győznie, én
a Petrovics
Mária fríg
Sándor nev
szilveszter

MÁRCIUS, 1848

Gimnazisták, harmadikosok, valahol Magyarországon. Nem azt kerestem, hogy több-kevesebb történeti és irodalomtörténeti ismeretük alapján elemezzék, értékeljék ama márciusi. Nem arra voltam kíváncsi, hogy tudják-e a kronológiát; hogy Olaszország, Bécs, Párizs, hogy kocsiba fogott lelkes forradalmárok, s hogy: „leborulok a nemzet nagysága előtt”. Még arra sem, tudja-e valaki közülük a székelykeresztúri vén kőrefa legendáját, s olvasta-e valamelyikük a fia-kőrefa előtti tábláról Kányádi Sándor versét. Nem kívántam, hogy elmeséljék az utolsó, a legutolsó nap történetét, a segesvári csatától vértől látványos földjéről, a tömegsírba lökött Petőfi segélykérő hős-géséről és a válaszára: „dögölj meg!” Mindössze egyetlen kérdésre kerestem a válaszaikat: van-e érzelmi köztük, s milyen 1848. március 15-éhez? Hetvenhét rojtos szélű füzettel: generációs üzenetük.

Cs. N. I.

Egyetlen naphoz sem tudok hű lenni. Pontosan azon a napon, március 15-én nem érezek semmilyen kegyeletet, legalábbis nem megkülönböztetett kegyeletet. Nem lehet egy megszabott napon, egy fél órára öltönybe bújva kegyelettel emlékezni. Ezt póznak tartom... Fontosabbnak tartom, hogy valaki — mondjuk a tél közepén vagy nyáron — egy várhoz, emlékműhöz elutazva rádöbbenjen arra, hogy mi is történt előideinkel a történelem folyamán.

Nekem különösebbet ez az ünnep nem jelent, de azért megpróbálok viselkedni.

Van hozzá közöm, hiszen szerintem minden embernek köze van legalább a saját nemzetének történelméhez. Ily módon tehát mind a honfoglaláshoz, mind a Tanácsköztársasághoz, mind az ötvenhatos ellenforradalomhoz közöm van. Ez persze nem jelenti azt, hogy ezek megítélése nem lehet különböző.

Nemzeti ünnepeink között ezt tartom a legemelkedettebbnek és még igaznak is, hiszen például április 4-én nem gondolunk arra, hogy ez nem is igazán a mi ünnepünk. Mi csak részt vetünk az ország felszabadításában, de nem mi végeztük el a nagy munkát.

En ezt tényleg ünnepnek érzem, annak ellenére, hogy egyre jobban elsablonosodik az ünneplése.

Talán a „legelhanyagoltabb” ünnepek közé tartozik az én világomban.

Március 15-e szerintem annak a magyar gondolko-

dásmódnak a legklasszikusabb példája, ami végigkísérte egész történelmünket. Egy is gondolhatták egy nemzet legjobbjai, hogy egy apró ország függetlenné válhat egy Habsburg-birodalom és egy Oroszország között? A márciusi forradalom elindított tisztelnünk kell bátorságukért és hazaszeretetükért, de azt hiszem, a magyar vér akkor is feleslegesen hullott ki.

Ami most az embereket érdekli, az nem a különböző ünnepek, nem a társadalom vagy a szocializmus, hanem egyetlen dolog: a pénz.

Nekem semmi közöm hozzá, de azért jó, ha van.

Úgy kezelem, mint egy történelmi emléket. Nem tudok azonosulni vele. Azt hiszem, a márciusi ünnepségeket inkább a jelen politikai életbe illesztik bele; ezek az ünnepségek inkább egy nagy békegyűlésre hasonlítanak.

Az ember meghallgat egy műsort, egy pár napig tévé, rádió, újság erről zengedez, aztán kész, vége.

Március 15-én közelebb kerülnek egymáshoz az emberek egy kicsit, egy ideig megáll a rohanás.

Szerettem volna azon a napon élni... Petőfi és Táncsics beszédét hallgatni és együtt mondani: „Esküszünk, esküszünk...”

139 év távlatából szerintem minden más. Úgy gondolom, hogy ez az ünnep egy idő múlva hétköznapivá fog válni.

Nem vagyok már abban biztos, hogy az igazság mindig egy objektív, független dolog, de még mindig eltölt

március 15-én a közösséghez tartozás érzése...

Ha én akkor éltem volna, biztos, hogy velük harcoltam volna.

Nem köt hozzá semmi. Nem érdekel, hogy akkori forradalom volt, elbukott, mert sok ügyetlen alak csinálta, akik nem voltak eléggé forradalmárok. Nem tetszik, ahogy csinálták s amit csináltak. Nem hatódodom meg március 15-én, értelmetlenül tartom a magyarok akkori hősködését és a mostani visszaemlékezést, hogy milyen nagyszerű volt. Nem is érzem magam eléggé magyarnak ahhoz, hogy lelkesedjem, csak azért, mert ők is magyarok voltak. Nem tetszenek az ünnepségek, csak feszítünk, a beszélő frázisokat pufogat.

Március 15-e hazánkban széles körben ünnepelt, nagybetűs ünnep... Vanak országok, ahol mellőzik a ceremóniákat, és mégis mindenki érez valamit.

Jó érzés magyarnak lenni, ha valaki nem tudná. Március 15-én minden magyar — legyen a főnököm, az ellenségem, éljen Amerikában vagy Romániában — „hazám fiának” számít.

Ha már egy ember tizenötödjére hallja ugyanazokat az eseményeket, mellesleg történelemből tanulta kétszer is, és netán olvasott is róla valamit, ez óhatatlanul odavezet, hogy a valóban felesleges formásgokkal együtt értelmüket veszítik számára a lényeges elemek is.

A legszebb nemzeti ünnepünk. Olyan esemény, amit a magyar embernek nem lehet elfelejteni.

Valaki nagy hazafinak érzi magát, hogy minél nagyobb és díszesebb kokárdát visel, holott érzéseiben...

A március 15-ének a diákok csak azért örülnek, mert egy nap lógást jelent az iskolából. Most sajnos pechünk van, mert vasárnapra esik... Húsz év múlva már mindenki csak annyira fog emlékezni, hogy 1848-ban mintha történt volna valami, tavasszal.

Nem szoktunk beszélni kevésbé látványos mozzana-

tokról. Arról, hogyan ké-szítették elő a forradalmat! Sokszor elgondolkodtam azon, mi lett volna, ha sikerül...

Legjobban az botránkoz-tat meg, ha egy ünnepségen a szónok nem tud erről az eseményről kellő tisztelettel és alázattal beszélni.

Hősök, igen, azt hiszem, hősök voltak, ma már ilyen emberek nincsenek. Azt hiszem.

Március 15-e a legnagyobb ünnepünk, melynek nagyságát többször megkérdőjelezték határainkon innen és túl, a napi politika függvényében... Az utóbbi időben ismét szabad utat engedtek neki. Sőt manapság a politikai vezetés, mint látjuk, még a véleményünket is kikéri.

Kár, hogy ezt az ünnepet így agyoncsépeljük, agyonbeszéljük, agyonünnepeljük. Rengeteget veszített értékéből, egy csomó dolgot kapcsolunk hozzá, ami szerintem nem is illik rá. Gondolok itt a fin-re. Jó, ez is fiatalosság, az is fiatalosság, de a kettő nem ugyanaz. Az egyik teljesen más értékrendű volt, mint a másik. Azt tudta, mit csinál, a mostani nem tudja.

Már hároméves korom óta minden évben hallottam az ünnepi szónoklatokat és műsorokat (amelyek minden erőfeszítés ellenére teljesen egyformák voltak), és így egy sablonképhez jutottam... Elvették tőle a ráébredés örömét. A nemzeti érzést, hazafiságot mi dátumokhoz kötjük, pedig ha dátumok között nem gondolkodunk arról, hogy mit is jelent magyarnak lenni, nem érhet semmit az egész. A magyar politika és „szónoklás” (vagyis felolvasás) olyan paneleket alkotott már az elmúlt negyven évben, hogy a legtöbb embernek már nincs is kedve megereje önálló véleményt alkotni.

Tulajdonképpen miért van március 15-e? Azért van, hogy ünnepeljünk, mulassunk és emlékezzünk, s ez az, amit én nem szeretek, „emlékezni” a nagy márciusi ifjakra.

Abban az esetben, ha nem hinnék március 15-ében, elveszne a lehetősége annak, hogy valamikor is viszonylagos egyensúly álljon be egyén és közösség között.

Kiskunfélegyházi anziksz

Ez hát a város, születése helye! Itt volt a ház, ahol a világra jött!
Mindkét állítás örök viták forrása. Utóbbi még itt, Kiskunfélegyházán is; mo-sollyal enyhítve az emléktáblával szentesített hivatalos vélekedés cáfolatát, az egyik törzsszókész félegyházi is azt mondja: — Gyermekekomban még amott állt a szülőház — és hátra mutat, épp az ellenkező városszögletbe. Am, hogy ebben a városban született, azt idevaló ember soha kételkedéssel nem fogadta! A tanácselnök az imént, a főtéren álló, majolikával kirakott, toronyos, szecessziósan díszes-szines tanácsházán, miközben a város jelenéről szólt, sem mulasztotta el megjegyezni: — Mindennemű hí-reszteléssel ellentétben Félegyházán és csakis Félegyházán született nagy költőnk, Petőfi Sándor. Széld, de határozott iróniával suttotta rá a tájékozatlanság bélyegét minden régi, új és leendő hitetlenre, mondván: — Kiskőrösön csupán anyakönyveztek a csecsemőt.
Engem nem kell meggyőznie, én elhiszem, hogy a Petrovics István és Hruz Mária frigyéből született Sándor nevű fiúgyermek szilveszter éjszakáján vagy

újév hajnalán, az 1823. esztendőben itt közölte hangos ordítás formájában a szobányi világág, hogy megérkezett, s a továbbiakban jelenlétével legalábbis két embernek mindig számolnia kell majd. Mindazonáltal elhiszem a vándorló szülőház tanát is, tehát elfogadom a folklorisztikus köz-emlékezet e piciny bizonyítalanságát.
Ez hát — vagyis a helyén állt régi — a költő szülőháza. A Petőfi Sándor téren üldögélő klasszicista Haty-tyű-ház falán — a régi fogadót egykoron Petrovics István bérelte — márvány-táblán intó szöveg: „...Pe-tőfi Sándor Félegyházán mindig következetesen a szülővárosának hirdette, s ez a műemlék épület gyer-mekkorának színhelye”: ha elfelednénk a tanácsról jö-vet e rövidke úton.
Sétáljunk hát, a gyermek-kor színhelyén: ama hajda-nin. Fényes Elek a kalau-zunk. Geographiai szótára szerint a XIX. század ele-jén-közepén Félegyháza „szabad Jász és Kun kerü-letekben fekszik, Kecse-letekhez délre négy órányira,

a szegedi postaútnak”. 15 514 katolikus, 8 evangélikus, 7 református, 5 óhitű, 16 zsi-dó lakja. Van itt „derék” katolikus anyateplőm, kis gimnázium, „capitális osko-la”, postahivatal, patika. Itt van a kiskunvárosi kerü-leti kapitány háza, hivata-la. Marhavásárai híresek, földje mindenféle „gabona-nemre termékeny”, szép szőlői, jó gyümölcssei van-nak. Kétszer született: ma-nasodszor, a török után: „1743-ban ülték meg Fén-szrui jászok”.
Tetszetős városka ma is. Áll még a hajdani kapitá-nyi ház, most múzeum, mögötte áll a börtön, mely-et egykoron Róza Sándor sem kerülhetett el. A börtön mögött muzeális szél-malom; ez éppen a mind-szenti útról való, a Pajkos-féle. Lehet, ennek vitorláit is az a szél tépte-forgatta, amely Petőfi gyermekkori emlékeiben fűdjögl, de ha ezét nem, hát más malom-mét: a múlt század végén még nyolcvan százaz-, illet-meg számalom öröste az éle-tet csak a városka környé-kén.

Cs. Nagy Ibolya

Kossuth forradalma

A magyar forradalomra, az 1848-as márciusi napokra emlékezünk. A tizenkét pontra, a szabad sajtó első termé-keire, Táncsics kiszabadítására, fiatal írókra, költőkre, diákokra, mesteremberekre, jobbgyókra és nemesekre, akik 139 évvel ezelőtt Pesten felemelték a szabadság zász-laját. Egy férfi, aki nélkül elképzelhetetlen 1948—49, vi-szont nem volt ott a fővárosban a forradalom bölcsőjénél. Nem lehetett ott, mert történelmi küldetése Pozsonyba szölytötte. Ez a politikus Kossuth Lajos volt. De tudjuk, hogy a tizenkét pont szellemisége azonos a Kossuth által már március 4-én, a magyar országgyűlés alsóházában elő-terjesztett felirati javaslattal. Mégsem ő ezekben a hetek-ekben, hónapokban a magyar polgári forradalom első embe-re. A márciusi napok hőse Petőfi, Jókai és Vasvári. Ápr-ilisban, májusban és júniusban Batthyány Lajos szavára figyel a nemzet. Népet, embert, politikust próbáló napok következnek. Mozgólódnak kezdenek a szerbek és a horvá-tok, megindulnak a császári hadak. Kiváló államférfiak bi-zonytalanodnak el és feladják a harcot. Az elháríthatatlan katasztrófa víziója retenti meg őket. Deák Ferenc, Eöt-vös József kilép a küzdők sorából. Széchenyi összeroppan. Batthyány sem vállal hivatalos tisztséget, csak képvisel-ként marad meg a forradalom táborában. És akkor felma-gasodik egy negyvenhat éves férfi alakja. Kossuth Lajosé.

Megéri, bizony tudja, hogy a reformkor évtizedei népet elindították a nemzetté válás útján, és most történelmének drámai pillanataiban nemzetté vált. Szólni kell tehát hoz-zá, fegyverbe szölytani a forradalomért, a jövőért. És Kos-suth szavára tizezrenként támadnak felkelők a magyar földből, megszervezi a forradalmi kormányt, a honvédel-mi bizottságot, megteremt a hadsereg felszerelését, Mindez csak neki sikerülhetett. Miért? Mert vannak a törté-nelemnek olyan pillanatai, amikor a tömegek a mögő a politikus mögő sorakoznak, akiknek gondolataiban, tettei-ben önmagukra ismerhetnek. Vagyis kimondják azt, ami az ő lelkiükben is él. A politikus és a nép egymásra talála-sának lehetünk tanúi 1848 nyárutóján és kora őszén. Egy ország figyel a pár éve még bebörtönzött férfi szavára, aki most egy személyben volt politikus és katona, s az a remé-nyek álomképe, eszménykép, az övéiről gondolkodó apa. Ahogyan már akkor és később is emlegették: Kossuth apánk. Az estéknél imára kulcsolódo kezek az ő nevére fonódtak össze. Verssorok, dallamok zárták magukba. „Eszik eső karikára / Kossuth Lajos kalapjára”.

Kossuth Lajos meg tudta menteni 1848 őszén a forradal-mat a gyors összeomlástól. S ettől a perctől kezdve egygő vált vele. Talán csak egyszer bizonytalanodott el, a lehan-goló decemberi napokban, amikor mindent eldöntő ütkö-zetre bízta a Windschgrätz támadása előtt a magyar fővá-rost felé visszavonuló fővezért. A döntő csatára, amelyben részt akart venni, ha bekövetkezik a kikerülhetetlen vég, Buda falai alá temetkezni. De másképp döntött. Ellenfelei következtelenséggel, sőt gyáva-sággal vádolták. Pedig csak azt tette, amit tennie kellett a forradalom logikája paran-csaként. Sorsdöntő órák következtek. Ő mondta ki: a har-cot folytatni kell, mert nem győztünk le. A válságos nap-ok után — menekülés Debrecenbe, a kiűzelem további szervezése — a tavaszi diadalok következtek. Kossuth re-gimentjei zárt hadoszlopban masíroztak a csatateret felé, és győztek az ütközetekben. A tavaszi hadjárat után úgy látta, most már többet lehet elérni, mint egy évvel koráb-ban. Megszerezhető a teljes nemzeti függetlenség. Korab-bi akaratát és a debreceni Nagyteplomban elhang-zott a függetlenségi nyilatkozat. Inpolitikus lépés volt? Le-het, hogy nem számolt azzal, hogy kis nemzet vagyunk, s a Duna völgyében a nagyhatalmi érdekek ütközésének fókuszában a történelem sakkjáráján nem mi mozgatjuk a figurákat. De a forradalmak története arról tanuskodik, hogy vannak helyzetek, amikor nem a ráció a motíváló té-nyező, hanem a szív. A vágyak határoznak. Ez történt ak-kor itt, Debrecenben. S ma már tudjuk, hogy a magyar forradalom vérbefojtását már hamarabb elhatározták, mint ahogyan Kossuth szólásra emelkedett a Nagyteplomban. Így azt mondhatjuk, hogy 1848—49 a debreceni trónfosz-tással vált teljessé.

A katasztrófa elkerülhetetlen volt. Világos, majd Arad következett. Kossuth Orsován át a bizonytalanság felé in-dult. Érezte, hogy most rá különösen szüksége lesz nem-zetének. Felocsúdván a bukás utáni kábulatból, már a küz-delem újrakezdésén munkálkodott, majd folytatásban, Vid-dinben, Törökországban, Angliában, Amerikában, majd Olaszországban. A forradalom jelképévé vált, de élő jel-képévé. Amíg ő élt, a nemzet várt. Nem feledhette '48-at. Visszavárta. „Szegény a nép, sir a haza / Kossuth Lajos gyere haza / Éljen a magyar szabadság! / Éljen a haza!” — énekelték ezek és ezek.

Soha többé nem lépett hazája földjére. A Deák Ferenc által vezetett magyar politika a realitás útját választotta, a kiegyezést. Kossuth nem tudta feledni Világost és Ara-dot, nem nyújtott kezét a „tömegsirok megasótnak”. Álmo-dott tovább. Megálmodta a Duna-konföderációt. Ami vi-szont nem kellett a Duna-medence népeinek. Elete utolsó konfliktusa elé került. Ha megalkuszik, visszatérhetett vol-na Magyarországra, lehetett volna képviselő, talán még mi-niszter is. Ha van a történelemben politikus, aki követke-zetesen vállalta fiatalokori álmait egész életén át, akkor az Kossuth Lajos volt. Távolszülőföldjéről, emigrációban élt. Városaink, falvaink terein, utcáin egymás után avatták szobraikat. De még élt. Példájával annak, hogyan lehet és kell a vakmerő remények összeomlása után is vállalni a forradalom eszméit. Így váltak gondolatai a magyar progressz-szió tartópilléréivé.

1848—49 Kossuth Lajos forradalma. A magyar szabad-ságharc és Kossuth Lajos nem képzelhetők el egymás nél-kül. Így van ez még akkor is, ha a realizmus felé haj-ló gondolkodásunkban ma már nem a forradalmár hite és pályája a modell és a mérce, hanem jobban figyelünk a realitásokkal minden körülmények között számot vető po-litikusokra. A kossuthi örökség mégis példa. Példája ana-k, hogy a forradalom következetes vállalása, ha egy nemzetnek van önbecsülése, mindig adhat erőt a feladatok megoldására. És vannak pillanatok, amikor a józan ész helyett az érzelmi motivációk a döntőek. Illyés Gyula Fáklyaláng című drámájának Kossuthja a következő sza-vakkal búcsúzott Aradon az ott maradó Csányi Lászlótól: „Igen, kiállok a világ népei elé, odakiáltom én esendő orátor: mikor már mindenki feladta, mi utolsó, még vit-tuk a nagy harcot, szenvedve, vérezve, pusztulva érettetek is és egykor majd megnyeritek.” Most a nemzetiszínű zászlók lobogása idézi a magyar március emléket. A szobor talapzatára helyezett koszorúk a tisztelet és a meg-emlékezés virágai. De a kossuthi magatartás figyelmeztet eszméink, forradalomba vetett hitünk megőrzésére.

Filip Tibor

Berky Nándor (1911–1981)

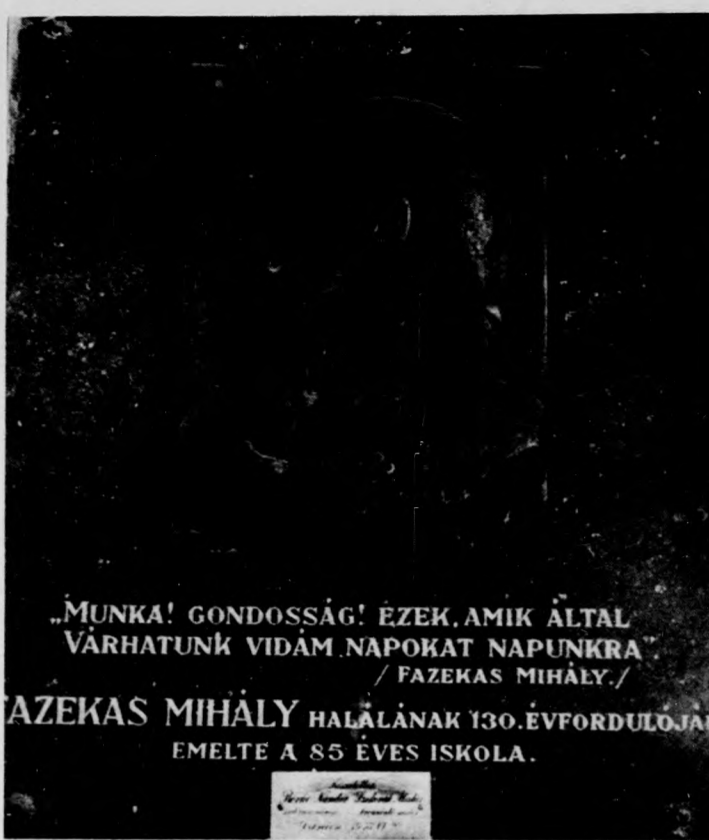
Debrecenben, a művészthonban élt és dolgozott 1960–1981 között Berky Nándor szobrászművész. Szobrainak, domborműveinek tekintélyes része látható Szabolcs-Szatmár megye községeiben, Nyíregyházán és Debrecenben.

1911. szeptember 22-én született Versecen. Vasutas családjába sokat vándorolt (Zombor, Nagykikinda, Temesvár). Az első világháború Szedre sodorta családját, vagonlakóként éltek. 1920 körül Nyíregyházára kerültek, Berky itt végezte polgári iskoláit. Szalay Pál fedezte fel mintázókészségét. Első szobrait (Vak Botytyán, Jókai-mellszobor) itt mintázza. A Képzőművészeti Főiskolán 1940–46 között Bory Jenő, Boldogfay Farkas Nándor, majd Pátzay Pál növendéke volt. Első sikerét Marokszedő című szobrával aratta, amelyet a Képzőművészeti Főiskola ifjúsági körének 1940-es hűvösti kiállításán mutatott be. 1940-ben részt vett a Magyar művészetért című műcsarnokbeli reprezentatív kiállításán Klebelsberg portréplakettjével. Az 1941-es téli tárlaton kütszobrárt, az 1942-es tavaszi tárlaton Tavasz című művét mutatta be a Műcsarnokban. A fiatalok 18. tavaszi szalonján Magyar tánc című szobra, az 1943-as tavaszi kiállításán Gyöngypróbája szerepelt.

1946-ban visszaköltözött Nyíregyházára és családát alapította. Előbb Ősz Dénessel együtt, majd önállóan vezette a Kelet-magyarországi Népfőiskolát. Nagy szerepe volt a nyíregyházi művészeti hetek rendezésében (1946), amelynek kiállításán egész kollekciót mutatott be, pl. Első lépések, Kubikos, Favágó, Harangozó, Holdszaró című gipszeit, Vadász, Átok, Betakarítás című terrakottáit, Kosaras lány című faszobrárt. Rendszeresen részt vett a Nyíregyházán, Kisvárdán rendezett megyei tárlatokon, ahol 1958-ban Aratás című műkő szobrával, Békét, Fekvő akt, Tyúkvető, Bika című gipszeivel, 1959-ben Gyarmat felszabadulása, Petőfi, Kötélverő, Mama, 1960-ban

Palántázó nő, Támaszkodó nő című gipszszobraival és síremlékterveivel aratott nagy sikert. Közben szerepeltek művei a tiszántúli művészek vándorkiállításán Szegeden, Békéscsabán, Szentesen, Debrecenben, valamint az alföldi tárlatokon. A Műcsarnokban rendezett vidéken élő képzőművészek II. kiállításán Tálfestő, Az első, Krumpliszedők című gipszeit mutatta be 1955-ben, 1959-ben pedig Vöröskatoná című alkotása szerepelt a VII. magyar képzőművészeti kiállításán. A Csók-galériában Fekvő aktja vett részt a magyar képzőművészek grafikai és kisplasztikai tárlatán (1960). Ezzel párhuzamosan közel tíz köztéri és murális szobra valósult meg Szabolcs megyében. Sikeres és elismert művész volt 1960 körül, amikor úgy döntött, hogy Debrecenbe költözik át. Már előzőleg elkészítette debreceni iskolák felkérésére Kossuth Lajos és Zsuzsanna, Fazekas Mihály és Oláh Gábor portréreliefjét, Bethlen Gábor mellszobrárt. Bizott abban, hogy ezt újabbak követik, de csak Arany János és Horvath Árpád mellszobrára valósult meg.

1961-ben műtermes lakást kapott a Blahány utcai Művészházban, szakkört indított az Ady Endre Művelődési Házban, s Debrecen című allegorikus alkotásával megnyerte a 600 éve város Debrecen című kiállítás egyik díját. Rendszeres résztvevője volt a debreceni őszi és tavaszi tárlatoknak. 1964-ben a TIT-ben, majd a Hajdúsági Múzeumban rendezett gyűjteményes kiállítás. Emlékezetes kisplasztikái: Varró nő, Felvonuló, Kapáló, Almaszedő, Ültető. 1967-ben tálaival szerepelt a Déri Múzeumban rendezett iparművészeti kiállításán, Játék című olomszobrával az I. debreceni nyári tárlaton. 1967 után keveset jelentkezett a debreceni csoportkiállításokon. Leszámítva pár fából faragott szobrát, nem tudta terveit nem anyagban megvalósítani. Közéleti megbízása nem volt. Utolsó éveiben a

Berky Nándor: Fazekas Mihály-relief

Medgyessy Ferenc-hagyaték restaurálása, kiállításra előkészítése kötötte le idejét, energiáját. Szeretettel és megszállottan dolgozott, hiszen Medgyessy már diákkorában eszményképe volt Berky munkájának köszönhető, hogy a korai és erősen sérült művek is részt vehettek a hagyatéki centenáris kiállításán. E munkájáért a művelődési miniszter dícséretben részesítette. 1981. október 11-én halt meg Debrecenben.

Köztéri szobrai, síremlékei és épületdíszítő domborművei Debrecenben és Szabolcs-Szatmár megyében találhatók. Debrecenben a Bethlen-szakközépiskola udvarán, a Fazekas-gimnázium előcsarnokában, folyosóin, valamint a Csokonai Színház előtt láthatók már említett portrészobrai, reliefjei. Síremlékei jó része Nyíregyházára készült (Kiss család, Kóvári névrek sírköve). A nyíregyházi irodaház falára került 1954-ben két patinázott gipsz domborműve (Szocialista mezőgazdaság, Szocialista ipar).

ÉRTSÜNK SZÓT!

Terpeszkedünk...

Régi magyar nyelvelmé- Ha csak formailag ter- keink is bizonyítják, hogy peszkedő a kifejezés, de nyelvünk mindig gazdag valójában a „segédige” volt tömör kifejezésekben, vagy az egész szerkezet szószervezetekben, monda-összességében jelentős- toknak és mondattagoknak többletet ad, elfogadjuk viszonyító elemek nélküli az igés szókapcsolatokat. A al- és mellérendelésekben, fejébe vesz vagy a zokon igeneves szerkezetekben. Az egyszerűsége, tömör- vesz például nem azonos ségre való törekvés tehát stílusárnyalatú az elhatároz, nyelvünk ősi öröksége. En- nek mondanak ellent a sebb a feledésbe merül, manapság oly gyakran mint az elfelejt. A szólas- használt igés körülírások, szerű, jól bevált, állandó- az ún. terpeszkedő kifejezé- sult kifejezések, a képsze- sek: ellenőrzést gyakorol rű, hagyományos, szemléle- (= ellenőriz), elintéztés tes szerkezetek használatá nyer (= elintézik), gondos- sem kifogásolható: dühbe kodás történik (=gondos- gurul, ejrást indít, szerző- kodnak), bevásárlást eszkö- dést költ, tanulságot von le, zól (= bevásárol), levomás- özvegyen marad, háttérbe ba hoz (= levon), alkalmá- szorit, háttérbe szorul, hi- zásra kerül (= alkalmaz), bát ejt, szabálytalanságot befejezéshez ér (= befeje- ződik) stb.

Sokan úgy vélik, hogy Tehát nem minden körül- írás helytelen. Ha például beszédük, írásuk éppen az- egy nő szépségével, alakjál- lesz választékosabb, ki- val, ruházatával és egész fejezőbb, ha igés szerkezet- megjelenésével magára tel „nyomósítják” monda- vonja környezete figyelmét, nivalójukat (ezt a nyelvi nem elég a feltűnik ige divat is erősíti): „a mo- használata, a helyzethez a dernebb eljárás alkalmá- hosszabb (nyomatékosabb) zást nyert”, „beigazolást kifejezés illik: általános nyert”, „a tartozás ezzel ki- feltűntést keltett. A külügy- egyenlített nyert”. Az ilyen miniszterek is kétértős igés körülírással nyelvünk megbeszélést folytattak; ezt semmit sem nyer; a közlést aligha fejezhetnének ki a egyszerű igével is kifejez- terminológiában is nyilván- terheljük: alkalmazták, bebi- zonyosodott, kiegyenlítő- valóan helye van a szabad- dönt. A megfelelő egyszerű- lábra helyez, itéletet hoz, ige természetesebb, mint a vádat emel szerkezeteknek mesterkelt, kódos körülírás, A veszekedő szomszédasz- és gyakran magyarosabb is. szonyok azonban már vá- A terpeszkedő kifejezés daskodnak...

A egyszerű ige vagy körülírt formájának haszná- nálatakor az esetleg megle- vő tartalmi, érzelmi, hang- ulati különbséget egyaránt latolgtatunk kell, s mint minden nyelvhelyességi kérdésben, eszerint kell itélnünk.

Salga Attila

TÓTH-MÁTHÉ MIKLÓS:

Öregsze, Hérosztrátosz!

A görög ott állt a templom előtt. Nézte a fekete foltban kavargó varjakat a hatalmas sátorotó fölött. Mögötte a téren sokan nyüzsögtek. Az oltáron kecskét áldoztak Artemisnek, és a polgárok nagy része ott tülekedett, de sokan vették körül a halárusokat, a posztókereskedőket, az arany- mivéseket, vagy csak ráérősen bámészkodtak az őszi verő- fényben.

— Indulsz a versenyeken, Hérosztrátosz?

— A görög megfordult. Hermogenész állt mögötte. Atléta természetű fiatalember, társánál néhány évvel idősebb.

— Indulok.

— Miben?

— Diszkosz.

— Biasz nagyon jó — mondta elgondolkodva Hermoge- nész —, nehéz lesz túldobni.

— Meglátjuk.

Hérosztrátosz újra a templom felé fordult. Hermogenész még várt egy ideig, aztán hátrasétált az oltárhoz. Figyelt a kecske körül hajladozó papokat, és közben arra gondolt, meg kellene mondani Hérosztrátosznak, ne induljon. Semmi keresnivalója a diszkoszvetők között.

Másnap a versenyen negyven indulóból a harminckilen- cedik helyen végzett Hérosztrátosz. A tömeg Biaszt emelte a magasba.

— Nem kellett volna indulnod — csóválta a fejét Her- mogenész —, látod, én sem jelentkeztem, pedig jobban dobot, mint te.

Hérosztrátoszt nem törte le a kudarc. Maratoni futás- ban indult a következő versenyen, de akárhogy igyekezett, csak utolsónak líhegett a célba. Ahogy beért, összeesett. Hermogenész cipelte haza.

— Nem vagyok atlétaalkat — ismerte be nyögve Hé- rosztrátosz. — Az atlétika csak olyan bogycsapat barmok- nak való, amilyen Biasz! En költő vagyok, Hermogenész, nagyobb, mint Homérosz, akiért egykor városok verse- nyeztek. Akarod hallani legújabb költeményemet, amit Melisszához írtam?

— Akarom — törődött bele Hermogenész, aki unta a verseket, de gondolta, ennyit igazán megtehet a barátjának.

Hérosztrátosz előkereste azt a pergament, amire a költe- ményt írta, és zengő hangon olvasta fel.

— Nagy színész is vagyok — jegyezte meg csak úgy mel- lékesen, majd Hermogenészre nézett. — Mit szólsz a költe- ményemhez, barátom?

Hermogenész fölriadt szenderegésből, és azt mondta, ne- ki nagyon tetszett.

— Aztért az én véleményemre ne adj — tette utána gyor- san —, hiszen tudod, hogy nem sokat értek a versekhez. Hérosztrátosz elégedetten csavarta össze a pergament.

— Nagy költő leszel, Hermogenész! Indulok a költői ver- senyeken.

— Barátom, meggondoltad ezt jól? — képedt el a má- sik. — Hiszen gondolj csak Antimachoszra, vagy gondolj... — Senki sem érdekelt. Antimachosz kontár, a többire meg nem érdemes szót vesztegetni. Döntöttem, Hermoge-

nész, indulok a költői versenyeken, és első leszek. A ba- bérkoszorút pedig a szép Melissza fejére helyezem.

Másnap találkozott a lánnyal, és elmondta neki is, hogy részt vesz a költői versenyeken.

— Naphajdat babér ékesíti majd, és Hérosztrátosznak, a híres költőnek leszel a menyasszonya.

— Így is a tied vagyok — nézett rá Melissza —, ahhoz nem kell híresnek lenned. Ahhoz csak az kell, hogy szer- res!

— Azt hittem, örülni fogsz — csalódott Hérosztrátosz. — Én mindent elkövetek, hogy kiemelkedve Epheszosz polgá- rai közül nevet vívjak ki magamnak, és te ezt semmibe veszed. Lehajolt a válaszd, Melissza!

— Egyszerű lány vagyok, Hérosztrátosz. Az apám keres- kedő, és már öregember. Számít rá, hogy az üzletet majd te...

— Legyek halárus?! — Hérosztrátosz gúnyosan felkaca- gott. — Naphajú Melissza, ezt te sem gondolhatod ko- melyan! Amíg apám örökségéből tart, addig nincs gondom a megélhetésre, de én különben sem arra születtem, hogy egész életemben halszagban pácolódjam!

A költői versenyeken Antimachosz kapta a babért, Hé- rosztrátosz nevéét meg sem említették.

— Csálás, Hermogenész! Aljas intrika! Antimachosz ap- ja gazdag, mindenkit megvesztegetett! Kalmár módra szer- zett dicsőséget a fiának!

— Nem értek hozzá — dühnyögte Hermogenész —, de sok embernek tetszenek Antimachosz versei.

— Csak a birkáknak, akiknek nincs füllük a hallásra! Egy századdal előbbre írok, Hermogenész. Az én költemé- nyeimért előbb meg kell halni, majd száz év múlva feltá- madni, és akkor talán megérti a csöcsélek!

— Meddig várjak még? — kérte Melissza, amikor újra találkozott. — Apám már nagyon gyenge, valakinek fel kéne váltani. Törődj bele Hérosztrátosz, hogy nem leszel híres ember, és éljünk úgy, akár a többiek.

Hérosztrátosz átkokat szórt Melisszára, az értetlen és kis- szerű nőre, majd szakított vele. Melisszát később feleségül vette Hermogenész, és beállt az apósa üzletébe halkereske- dőnek.

Egymáshoz valók — gondolta Hérosztrátosz, amikor ér- tesült az esetről. — Törpelelkű polgárok, akár a legtöbb Epheszoszban. Megvénnének majd, és hasonlítani fognak a halakhoz, amikkel kereskednek. Még a bőrük is pikkelyes lesz!

Sokáig töprengett, mi lenne az, amiben igazán híres le- hetne, végül úgy határozott, hogy elindul a dalnokverse- nyen.

Gyönyörű hangom van! Megfoghatatlan, hogy csak most jutott eszembe. A kappanhangú nyivákolók között lehetetlen, hogy ne az én zúgó basszusom itéljék a legszebbnek!

A dalnokversenyen az emberek kiröhögtek és megdöb- ltek rothadt fűgékkel. Hérosztrátosz egy oldalajtón menek- ült.

— Csűrhe! Férgék! Piszkos csúsómászók! A döghalált kívánom rátok!

Othton bezárkózott, és iszonyú gyűlölettel azt latolgatta, hogyan tudná megsemmisíteni a várost.

Ezek mást nem érdemelnek! Értetlen, koszos népség, csak a földet trágyázzák. Meg fognak döglöni mind, és átkokat hörögnek majd rám, de megtanulják a nevem! Olyan csatornát tervezek, aminek a segítségével egyetlen éjszaka eláraszthatom büdös odúikat tenger vízzel, hogy ott fulladnak, akár a patkányok.

Rabszolgákat vásárolt, és miután nagy körültekintéssel, sok éjszakan át a pergamenek fölé görnyedve elkészítette a tervet, hozzákezdett a megvalósításához. Évekig ástak, fúrtak a rabszolgák, temérdek földet megmozgattak, de gazdjuk hiába serkentette őket korbáccsal, a csatornake- szítés egyre nehezebben haladt. Míg végül egy hatalmas sziklának ütköztek, amit megkerülni vagy átfúrni lehetet- len volt. Annál is inkább, mivel közben sok rabszolga el- hullott vagy megszökött, és Hérosztrátosz apai öröksége is a minimumra apadt.

— O én barom — verte a homlokát a görög —, a sziklát nem terveztem be! Ezt az átkozott sziklát kihagytam a számításból! Mennyi pénz! És hány drága évet pocskoltam el hiába! És ez a szemét népség még mindig vidáman ti- vornyázik! Epheszosz szebb, mint valaha!

Hetekig dühöngött a kudarc, de közben újabb lehe- tőségeken törte a fejét, amivel elpusztíthatná a várost.

Ha elő tudnék idézni egy mesterséges földrengést — sóvárgott sokszor —, az lenne csak az igazi! Jajveszék- lennek, hörögnének, sírnák a nevem. De sajnos, erre még én is képtelen vagyok!

Egyik alkalommal Hermogenész talalkozott a piacté- ren. Vele volt a fia is. Ki akarta kerülni őket, de a régi barát elálta az útját.

— Még mindig gyűlölsz, Hérosztrátosz?

— Nem ismerlek.

— Megöregedtünk. Te is. Ne gyűlölj tovább. Nézd, a fiam, Praxitelész építész lett. Szeretne megismerni, sokat meséltem neki rólad. És mesélt neki az anyja is, Mel- issza.

— Nem ismerem Melisszát.

— Kit ismersz akkor, Hérosztrátosz?

Kultúrák, kényszerek

Sokáig folyt a vita: árú-e a kultúra, vagy sem? Ervek és ellenérvek csatároztak egymással, ám a valóság kemény tényei mára eldöntötték a kérdést. A kultúra — olykor meglehetősen szokatlan köntösben jelentkező — igenis jó pénzért eladható, tehát: árú.

Az új és új műveltségi és szórakoztató divatok esetében a közönség azonnal és érzékenyen reagál, hajlandó sorban állni, vagy megfizetni azt, ami kell neki. A kultúrára vonatkozó elképzelések és felfogások mára tartatlanná váltak, a klasszikus művek, az értékek erőltetése ellenkező hatást keltett: csomórt és visszatételt a közvetítők, befogadók oldaláról egyaránt. A populáris, a tömegkultúra termékei a társadalom széles rétegeiben találtak megértésre, szinte beözönlöttek abba a sajátos vákuumba, amely bizonyos illúziók és elfoglaltságok nyomán keletkezett. A kulturális forradalom és a kultúra (mindenáron való) demokratizálódásának ábrándja szép csendesen múlt, elszenderedett. Hihetetlen differenciálódás zajlott le ezen a téren, szertefoszlottak azok az álmok is — amiként Veress András a Napjaink egyik számában megállapította —, amelyek a „kultúrát is egységesnek, tagolatlan egésznek szerették volna látni”.

Hirtelen, szinte a semmiből keletkezett — a legmodernebb médiák közvetítésének segítségével — az új, eltérő minőséget kínáló kulturális piac. Mára valóságos dzsungel alakult ki: könyvek, hangfilmek, kazetták és videofelvételek ontják az áldást, hihetetlen változatosságot, formai és tartalmi újszerűséget sugallva. A hivatásos kiadók mellett megjelentek a különböző kiadói társulások, gmk-k, az ilyen-olyan kiadói fedőszervek, melyek az éppen aktuális szencziót (divatos szerző) dobják be a köztudatba — hihetetlen gyorsasággal és leleményességgel. S főként: jó nyereséggel!

És a vevők tolonganak a könyvesboltokban, az alkalmi elárúsióhelyeken... Mintha a gazdasági kény-

szerral párhuzamosan hatna egy másik, az életforma változásából eredő kényszer is. A sikert a kettő együtt magyarázza.

A mai emberek többsége aligha éri (érheti) be azzal a jövedelemmel, amit a munkahelyen keres a nyolc óra alatt. Kutatja és meg is találja a mellékes jövedelmek sokféle forrását, amivel fenntarthatja megszokott életmódját, sőt némi gyarapodást is produkálhat. Így aztán már nem futja sem idejéből, sem energiájából másra, mint a szórakozásra, kikapcsolódásra, az ilyen jellegű művek (film, hangmez, video) fogyasztására. Fura ellentmondás keletkezik ennek következtében: az egyén munkájában mind igényesebb, mind nagyobb szakmai műveltséggel van jelen, kevés szabad idejét részben szakismeretek megszerzésére, részben a teljes kikapcsolódásra, igénytelenül tölti el. S ebbe az életformába már alig férnek be a kísérletező irandalmi művek, filmek az avangárd legújabb képzőművészeti fejleményei. Az új közönség már nem is tagadja ezt a fajta művészeti megnyilatkozást, egyszerűen nem veszi tudomására. Attól a kortárs művészettől, amely felett, bonyolultságát kódrendszerrel nem értékeli, nem kívánja megfejteni.

Beéri a maga egyre növekvő kontinensével, műfaji változatosságával, hihetetlen sokszínűségével, a nyomasztó jelenből való menekülés utópiáival. S még azt az elégteltelt is bezsebelheti, hogy időnként rangos szerzők adják le névjegyüket ezen a téren, megirigyelve az anyagi sikert és a népszerűség kínálta előnyöket.

A szakadék tehát az elit és tömeges művészet, kultúra közt nem csökken, hanem nő. Kétségbe kell-e esnünk emiatt? Egyáltalán: valóban csak szakadék van a két szféra közt?

En úgy látom: az áthatások ma is megvannak, legföljebb rejtettebbek, nehezebben hozzáférhetőek. Gyakran megfigyelhető, hogy mind az az érték, gondolati, érzelmi képződmény, ami a magas művészetben létrejött, sajátos „fordításban” bár, de be-

szívárog a tömegkultúra tartalmaiba, eszköztárába. Mintha különös „munkamegosztásnak” lehetnének tanúi: a laboratóriumi kísérletek egyes termékei elterjesztők, mások nem. Am ez nem feltétlenül értékítélet. Ma egyébként is úgy tűnik: a magas művészetben minden fontosabb, a saját autonómiának a „kielése”, a sajtószerepesség érvényesítése.

Ha innen nézzük, ez megingat bizonyos kényszer, ha nem is külső, hanem belső. A belsőből vezérelt művészetnek megvan a maga „látomás”, arról, mit akar létrehozni; az előzmények logikája mire készíteti, merre irányítja. Ambíciója, hogy az évszázados, sőt évezredes folytonossághoz, amit az emberiség művészetében jelent, hozzátegye a maga részét. S ez számára olyan feladat, kihívás, amely elől nem térhet ki.

Az elkülönülés tehát nem okvetlenül természetlen állapot, inspiratív tényezőket is tartalmaz mindkét kultúrkörben. Ami nem célravezető: valamiféle alkultúrédoktrárium jegyében hamis egyetértést teremteni. Össze-mosni a mind karakteresebb különbségeket, egyik a másik ellen fordítani. A szórakoztató tömegkultúrától számon kérni a nembeli tartalmakat, műfajaitól a stíluseszményeket vagy fordítva: a magas művésztől a közérthetőséget, az azonnali „fogaszthatóságot”. (Egyébként erre sokan rámutattak: minden kor más és más érthetőségi szintet sajátította el a rendelkezésre álló műveket, ami korábban érthetetlennek tűnt, az ma középiskolai tananyag.)

Kényszerek hatnak hát a jelenkori kultúrában, amely még a leirtaknál is sokréteggel tagolt. Ezek kibontakozása, a részek pólusok köré rendeződő vibrálása teremteti meg azt a világot, amely egyszerre kaland és kihívás, szórakozás és önmegvalósítás. Ha minden szférájában a minőség elve uralkodik, akkor a vele kapcsolatban teremtő egyén csak nyerhet. Személyiségének (néha rejtett, takargatott) igényeit elégtíve ki.

Péntek Imre

LAKMÉ

Delibes operájának bemutatója a Csokonai Színházban

Úgy látszik, idén „rájár a rúd” az európai és az egzotikus világ összeférhetetlenségére. A Pillangókisasszony és A mosoly országa után most a Lakmé feszegeti ezt a konfliktust. Amolyan kakkuktojás az Aida, ahol az európai helyett az ókori egyiptomi világ kerül szembe a barbárokkal, illetve egyéni vonzalmak, népek ellentéteivel.

A lelkiismeret nyugtatgatásának szántuk-e egykor ezeket a történeteket, ahol mindig a leigázottaké vagy lenézetteké az erkölcsi győzelem? Bárhogy is van, határos drámai anyagnak bizonyul ez a konfliktus, még ha némi sematizálás, a kérdések leegyszerűsítésének árán is. Hiszen Nilakantha és Amosnaro, Gerald és Pinkerton, Aida, Cso-cso-zán és Lakmé különbözőségeik mellett is rokonok, bizonyos típusok megtestesítői. A maguk módján ezek a történetek érzelmi eszközökkel bizonygatják azt az előremutató igazságot, hogy a népeknek közeledniük kell egymáshoz, hogy minden ember egyforma értékű.

A Lakmé sajátos helyet foglal el ebben a sorban. Itt a legnagyobb a népcsoportok ellentéte: közmiszt az angolok erőszakos indiai gyarmatosítása és a velük szemben föllángolt gyűlölet. Mégis ennek az operának a legszeledebb a zenei világa. Franciás elegancia, érzelmesen kedves dallamok, kellemesen naiv angolok, könnyen oldódó brahmin szent lány. Nilakanthán kívül senki sem képviseli a nagy történelmi ellentétet. Esztétikai kategóriája a kellemes, műfaja a múlt század francia operája, lényeges eleme a látványosság. Még a halál is virágilalt formájában jelenik meg.

Eltűnődtem a szövegkönyv néhány naiv vonásán is. Miért teszi boldoggá az angol

lányt az ékszeres lerajzolás? Hogyan bújhat el feltétlenül hetekre a sebesült szerelmesét egészségesre ápoló lány abban az erdőben, amelyet apja úgy ismer, mint a tenyerét, de az angol társaság is bármikor odatalál? Nem is beszélve az olyan valószínűtlenségekről, mint a katonatárs néhány hívó szavára a nagy szerelmet egyből feladó hősről, hacsak ezt a szerelmet nem valamilyen varázslat rövid távú hatásaként fogjuk fel. No de tisztázzuk: nem Verdivel vagy Puccinival állunk szemben, de még saját hazájából sem vethető össze Delibes a saját katonatárs korán elhunyt Bizet-vel, hanem egyszerűen egy zseniális balettkomponista rándult ki az opera világába és ennek megfelelő lett az eredmény. A színház repertoárjában is a remekművektől szünet kitérésének foghatjuk fel a Lakmé műsorra tűzését, pontosabban az 1975-ös bemutató utáni újból történt elővételét.

A látvány szépsége fontos eleme az operának, rimel a zenére. Egy kicsit romantikus, egy kicsit egzotikus, mindezeket a felületen érintve, de kellemes benyomást keltve. A szent berek igazán poétikus környezetet teremt a szerelem ébredéséhez csakúgy, mint a szerelmes újra életre keltéséhez. A második felvonás ezer színben tóbzódik: a vásári kavargás, a színpompás baletteljelenet a francia opera látványos elemeit sző szerinti reflektorfénybe helyezi. A rendező, Kertész Gyula a történés lírai elemeire helyezte a hangsúlyt, vigyázva az izlésség hatáira. Egészséges arányosságot érzünk a rendezésben: ez akár olyan külsőségekben is megnyilvánul, mint a szereplőknek a színpadon való elhelyezése. A megjelenetek mozgással való benépesítése mindig ad a szemnek nézivalót, mialatt a dallamok „fűlbemászó” kötelességüket teljesítik (elég gyakran ismétlődnek ehhez). Legnehezebbnek az utolsó, rövid felvonás megrendezését érzem, itt a szinte hihetetlen öngyilkossága jóformán minden átmenet nélkül következik be, Gerald — elnézést a profán kifejezésért — nem tud mit kezdeni vele. A rendező fantáziáját erősen próbára teszi ez a gyors váltás. Vagy itt húzás volna a műből? Ha igen, vigyázni kell, milyen tartalmi ismertetés jelenik meg a műsorfüzetben. Nilakantha elő sem jön a darab végén, tehát nem sújthat le és haldokló lánya sem kérhet kegyelmet szerelmesének.

Ha már a látványról szóltam, hadd mondjam el, hogy igen tetszett a baletteljelenet a koreográfiától a megvalósításig, a jelmezektől a zenei szinkronitásig. Néhány esetben egy-egy zenei fordulat igen ötletes koreográfiai megoldást kapott. Majoros István együttese és szólistái — Baranyi Anna, Laczó Zsuzsa, Nagy György — egyre inkább kiemelkednek abból a szerepkörből, hogy „baletti is volt”. Erdemes rájuk odafigyelni. Színesek és ötletesek a jelmezek, stílszerű a díszlet, ami Piros Sándor munkáját dicséri.

Szabó László karmester igényes zenei vezetése ezúttal is érvényesült a jelenetek zenei felépítésében és az apró részletek kimunkálásában. A MÁV filharmonikusokkal való összeszokottsága, az énekeseknek adott világos jelzések segítik a teljes összhang

megvalósulását. Mégis előfordul, hogy a zenekarban a ritmikai pontosság, illetve a szólam tagjainak együttjátéka szása meglazul, beáll az a szakzsargonban „löttyögés”-nek nevezett állapot. Jó volna egyszer a Lakmé áriáját bevezető pizzicatókat egyszerűen hallani.

A Pazar István betanította kibővített kórusnak ezúttal nem volt túl nehéz a dolga. Rendezés és kórusrutin eredménye az énekkar ügyes színpadi mozgása, egyre ritkább a szenttelenül álló, csak éneklő kórustag, nem is beszélve a legrutinosabb határozott részvételéről a színpadi történetben.

A szólistákhoz érkezvén, előljáróban annyit, hogy az első két előadást láttam. Tarnay György karnagy, Gyapjas Tibor és a vendég Korcsmáros Péter belépése ekkor még nem került sor.

A címszerep komoly énekesi feladatot jelent. Hegyes Gabriella régi szerepét érett művészettel alakítja. A bemutatón időnként alacsony intonációval küzdött. Szilágyi Erzsébet igen nagy sikerrel mutatkozott be. Hangjának átütőereje még nem nagy, de kiváló kórusát adottságai vannak, bensőségesen szép piánói és jól mozog a színén. Csengettyűárijának megérdemelt sikere volt.

Soskó Andrást kétszer láttam Gerald szerepében. A társulat egyik biztos pontja, hiszen a legnépszerűbb kövételmenyének fele meg van hangja, hangterjedelme. Ténorban Magyarországon ez nem kevés! Éneklése mégsem elég ki teljes mértékben és ezt nehezen tudom szavakba foglalni. Magas hangjainak valamilyen bántó mellékcseggése, noha éneklése egyébként nem kemény. Mintha a fortékat nem tudná eléggé szervesen a dallamvevőbe kapcsolni, egyáltalán: középerős és halkabb hangjai színben is szebbek. Mindezekkel együtt is imponáló az orgánuma és megjelenésében is rokonszenvesé teszi a délceg angol tisztet.

Kertész Tamás mint Frederic a józanabb — és feltehetően idősebb — tisztárs szerepében jó figurát alakít (itt is kísért a Pillangókisasszony konzulja, bár a Lakmémet írták meg korábban). Wágner Lajos még tapasztalatlanabb, intonálásban is csúszik néha, és ezt a kissé fölüeny okosságot fiatalos megjelenése kevésbé teszi hihetővé. A színpadi énekléshez mindemellett jó képességei vannak.

Trefás György ábrázolóművészetének és énekművészetének értékeit talán szükségtelen is méltatunk, bár az általam látott egyik előadásban némi indiszpozíció volt érezhető.

Kisebb szerepek jutottak Pelle Erzsébetnek, Pallos Gyöngyinek, Mohos Nagy Évának és Molnár Gábornak. Pelle és Pallos üde szopránja a felhőtlenül szórakozó, jól nevelt angol lányok zenei megrajzolását híven szolgálja, színpadi megjelenésük kellemes benyomást kelt. Mohos Nagy vérbeli komikának mutatkozik, némajátéka legalább annyira szórakoztató, mint zenekíszenyos, sikongató éneklése. Molnár Gábor a jó epizódszereplő példáját adja: szerény és odaadó, mint a szerepe.

Straky Tibor

— Senkit sem ismerlek!

— Gógós vagy, barátom — hajtotta le szomorúan a fejét Hermogenész. — Vedd észre, hogy már nem vagy fiatal, életed napja alkonyatba fordult. Csináld meg a számadást, azt teszem én is. Ezért szóltam hozzád, hogy megbékítsed. Öregszel, Hérosztrátosz!

— Hazudsz! — Hérosztrátosz vállon ragadta Hermogenészt. — Csak az olyan fajánkok öregednek, mint te, de én fiatal maradtam. Meg akarsz félemlíteni, mert érzed, hogy nekem még sok elintéznivalóm van az életben! És igazad van, a számadást is meg kell csinálnom!

Sietve hagyta ott őket, de utánaesett és belekapaszkodott ez a két szó is: öregszel, Hérosztrátosz! Erre a két szóra riadt fel éjjel, és erre a két szóra ébredt reggel. Ez a két szó kísérté sőtáit közben is.

Öregszel, Hérosztrátosz! — hallotta zúgni a szélben. — Öregszel Hérosztrátosz! — vélte kihallani az áldozatra vonzólt kecske mekegéséből. Öregszel, Hérosztrátosz! — káromolta a varjak fekete felhője Artemisz temploma fölött. — Ismersz te engem? — szólított meg egy embert. Az idegen értetlenül nézett rá.

— Nem ismerlek, uram. — És te ismersz? — állított meg egy másikat, de az is csodálkozva ránta a fejét.

— Nem emlékszem, hogy ismernének. Jó ember. — Senki sem ismer? — fordult többekhez a meglepett arcokat kímélve. — Hát már elfelejtettetek? Atléta voltam, költő és énekes... Nem lehet, hogy ne emlékeznétek, hiszen én vagyok Hérosztrátosz!

Epheszosz polgárai nevettek a furcsa öregemberen.

— Jó, tudjuk most már, te vagy Hérosztrátosz!

Ahogy teltek a napok, egyre jobban érezte, hogy Hermogenész igazat mondott. Öregszik. Eszrevette, hogy romlik a szeme, a járás terhére van, a levegőt zihálva, nehezen kapkodja. Akár a fuldokló, úgy kapott sokszor utána, és éjjelenként a szíve bolond vergődésére ocsúdott. A konyaktorkozó ezért már rettegett az agytól, rémületében attól félt, ha lefekszik, nem ébred fel soha többé. Fáklyával a kezében inkább a városban kószált.

Megdöglök, akár a kutya! És nem csináltam még semmit, ami megőrizné a nevem. Akkor mit ért ez az egész rohadt élet? Mi az, ami megkülönböztet Hermogenésztől vagy a hozzá hasonlóktól? Azok legalább kölykökkel rakták körül magukat, és kuporgattak, mint a hőrcsög, de én gyűlölttem úgy élni, mint ők! Mindig éreztem, hogy több vagyok náluk, és a nevem nem tűnhet el nyomtalanul az időben!

Egyik éjszaka a templom legalsó lépcsőjén kuporgott. Fázosan húzta össze magán a köntöst, és a lángot figyelte a szurkos fadarab végén, ahogy verekedett a sötétben.

Milyen semmi kis láng — gondolta —, és ezzel akár föl lehetne nyújtani egész Epheszoszt. De nem, mert az első, legfeljebb a második háznál eloltanák, mondjuk a negyediknél vagy ötödiknél, ha szél van. És akkor mit érnek velem? Néhány fereg hajlék nélkül marad, engem meg ugyan-

vernének. Azért ilyen olcsón nem adom! Valami olyat kéne lángra borítani, amire mindenki büszke. A fürdőt? A színházat? A szenátus épületét? Vagy talán... a templomot?

Megszédült a lehetőségétől. Fáklyát tartó tenyere izzadt, a szíve gyorsan, rendetlenül vert. Felemelkedett és szembe fordult a hatalmas épülettel. Csak körvonalaiban látta előbontakozni, mintha az éjszaka is vigyázná Epheszosz legnagyobb kincsét.

Hogy lehet az, hogy erre eddig nem gondoltam? — morogta szinte hitetlen álmélkodással. — Hiszen mindennap itt vezetett el előtte az utam, korá gyerekkoromtól bámulom, és csodálja mindenki Epheszoszban. Ezt óvják, ezt féltik a legjobban! Erre a szépségre a legbüszkébbek! Ha elpusztul a templom, akkor a város nélküle semmi. Csak egy satnya, jellegtelen törzs, ha a gyönyörű fejet lenyakazzák. Akkor hát mire várok még?

Nagyon lassan botorkált felfelé, minden lépcsőfoknál megállt pihenni. Úgy érezte, talán sosem ér el a templomba, és az az út hosszabb, mint az élet, amit már maga mögött tudott.

Vezess csak — bámult a fadarab végén előtte táncoló lángra —, ne félj, még marad annyi erőm, hogy követni bírjak. Addig nem rogyok össze, amíg el nem végzem a számadást. És ha égni fog Epheszosz büszkesége, még arra is lesz erőm, hogy odakiáltam a javszékelő tömegnek: én tettem Hérosztrátosz! És akkor majd vonítani fogják a nevem, mint a kutyák, üvöltöni, mint a sakalok!

Nem tudta, mennyi idő telt el, míg végre fölvonozta magát a lépcsőkön és beért az oszlopcsarnokba. Ott egy oszlophoz tapadva lapult egy ideig, megvárta, amíg az örök szokásos körszétjárók messze távolodnak, és amikor fáklyájuk már csak apróska fénypontnak tetszett, amennyire tudott, sietve betapogatózott a szentélybe. Elbotorkált Artemisz óriási márványoszlopra, és fárdatan rogyott le a talapatához.

Márványarcú istennő — zihálta szaggatottan a szavakat —, nincs már sok időm... Egykor sokat áldoztam néked... kérve, hogy segíts tervem megvalósításában... de te mindig... mindig gúnyt űztél belőlem... És én most mégis... általában leszek híres... mert felgyújtom a templomod... amit imádvá csodál a városi csorda, és messziről is jönnek bámszédők... Bevallom, maqam is csodálom... de ha már nem leszek, úgysem gyönyörködhetek tovább benne... Magammal viszem a szépséget is Epheszoszból... és a tűzzel együtt fellobbantom a nevem örökre... Hallod, Artemisz?! Nem sújtasz agyon a villámokkal?... Néma maradsz?! Akkor hát pusztulj és pusztuljon veled ez a csoda is Epheszoszból!...

Feltápszkodott, és a fáklyát az egyik ajándékhalomba nyomta, megforgatta jól a szövetek, selymek között, aztán minden erejét megfeszítve fellépett a szentélyajtó fölötti fagerendára. Amikor az első lángnyelvek belenyúltak a kettészáz éves fába, még sohasem tapasztalt örömet és elégedettséget érzett. Akár a művész, aki élete főművét végre befejezte.

Veres Péter közelében

Földiek vagyunk. A mi nap a villamos kocsiában futottam vele össze. A házszegélyek mentén még hőtörőszek, de ő megy ki Bánk alá „ránézni” a kertre, a kertjére. Őlében tizliteres demizson. Kihúzza a dugóját.

— Szilva — mondja — valódi.

Egy ilyen pillanatban a gyermekkori filmérzékeny időknek is pereghetnékje támad. Meg is jelenik előttem Buri Jóska, a nyalka honvéd őrnagy, leveti zubbonyát, lecsatolja antantszifját, és ebéd előtt hévvel, teátrálisan, az akkori pártoszhoz híven Majakovszkij szavai, József Attilát mond.

— Attilától az összes nagy verset tudom.

Rátartáságát, hogy valóban kívülről tudja-e azt vagy ezt a sort, számtalan-szor próbára tettem, de sikertelenül. Ma már lehet, hogy elakadna itt-ott, ám hogy Veres Péter közelségéről faggatom, abban bizom, emlékezete hibátlanul működik. Ezt a hibátlanoságot sokért nem adnám. Az, hogy őt csak így Buri Jóska-nak hívja Veres Péter is, nálunk közismert ségre utal. Nálunk, Balmazújvárosban „Az ország útján”-ban (Veres Péter önéletrajza) így találjuk rá: „Jakubovics Vilmos valamelyik munkaszolgálatos századból szökött meg, még mikor itt voltak a németek, és itt rejtőzködött a faluban az oroszok megérkezéséig. Ő lett a balmazújvárosi köztársaság titkosrendőrségének a főnöke, és volt egy beosztottja is, Buri Jóska, akinél ártatlanabb titkosrendőrt még nem láttam.”

„Hadd fusson”

1944-ben, október 22-e után az ifjú kommunisták között Péter bácsi fia, elhatároztuk, hogy a gazdák rendőrségét átvesszük, nem is őket, a fegyvert. „Policáj” alakult. Rá volt írva a karszalagra. Puskával maszkáltunk. Más változás is történt: az előjáróság helyébe a falutanács lépett. A rendőrségnek Vak Berceki Gábor bácsi. Az első világháborúban hagyta ott a fél szemét. Nyomozóosztályt állított fel. Ennek az élére került Jakubovics Vilmos, aki a német megszálláskor Bánlujkán ifj. Veres Péter-nél bujkált. Zsidó. Elvitték volna. Aztán Jakubovics bosszúállóként, nem megengedhető módszerekkel „hallgatta ki” a faluba visszatért frontkatonákat. Asztalan pisztoly, a fogason bikaesök. Kérdései közé tartozott, hogy: „Miért ment ki a frontra?” Hőzöngött. Én meg, a lecsukatott katonát kiengedtem a pincéből. Ezért lettem olyan „ártatlan”...

Ez a Jakubovics fél fülel meghallotta, hogy Désen, Nagyvárad mellett rejtőzködik Győrffy csendőr fő-törzs, őrsparancsnok, aki saját kezűleg verte Veres Pétert. Verte, ha megint írt az újságokba, vagy már megint meglátogatta egy felforgató tollforgató. Győr-

A balmazújvárosi csendőrsortüz harmincéves megemlékezésére jött el falujába az író. Ő tartotta a beszédet már az új partházban. Aztán jó ismerőseivel és a diákokkal a Hortobágy étteremben ült össze. A két Buri közt ül. Balján Buri Jóska, jobbán édesapja

ffy hogy-hogy nem, kis hija rajtavesztett, mert elköltöztetett a vonaton, hogy hová tart. Jakubovics pedig a fejébe vette, hogy nem engedi futni, elfogja. Előkeríti. Így hát vele „utaztam” ki Romániába, de előbb Debrecenben fölkerestem Veres Pétert a Püspöki palotában. Ott lakott Főja Gézával.

— Hozzuk a csendőr fő-törzsrőrmestert!

Veres Péter nem örült a buzgóságnak.

— Hadd fusson — mondta.

— De parthatározat!

— No, akkor nem szólok bele, de ha már mentek, írnek egy pár sort Nagy Istvánnak.

Írt, de abból egy egész levél kerekedett.

— Vigyed!

És befeküdtünk a Nagyvárad felé húzó román vonat vagonjába, magunkra zártuk a vagonajtót. A pisztolyt meghagytuk. Jaki tudott románul. De ha a pisztolyt megtalálták volna nálunk, '45 áprilisában, hát igen a börtön felé irányítja lépteinket a román policáj. A levelet átadtam az Isztra főszervezőjének, Nagy Istvánnak. Dedikált is rögtön érte egy könyvet. A sarját József Attila új népe címe. Am dolgovégezetlen távoztunk. Désen a csendőrnök nyoma veszett. '47-ben vagy '48-ban aztán a balmazújvárosi vonatról leszedtek. A községhezán meghempergett a lépcsőn. De aztán nem történt semmi vele.

„Úgyse jó az”

Inas voltam, asztalosinas. És én is írogattam szerelmes verseket, hazafias verseket. Gém Gyuszinak tettem, ő meg kerékgyártó volt. (De nem az lett, a Nepszabadság rovatvezető-jeként „kalapált” aztán az emberi sorsokon.)

'39-ben vagy '40-ben történt. Veres Péter már mint író, az édesanyja lakásánál talált magának dolgozószobát, mert szemben a Kardarc utcában odahaza náluk a gyerek sok volt. Esteledik. Szürkület. Végül csak beléptünk az

ajtón. Velünk szemközt mint minden régi parasztlakásban a tükör előtt a lóca. Az író fűtyörészik, olvasva járkál. Járkál, járkál.

Felnéz.

— Miért jöttetek?

Gém Gyuszi végre kinyögi:

— Jóska írt verseket, hoztuk.

Pár perc örökkévalóság.

— Úgyse jó az — emeliránk a szemét.

— Látom, csüng az orrod. Hadd olvassam. — A „költemények” nyolc-tíz strófa-

sak, de Veres Péter csak végigbaggatja.

— Ebből kettő a te gondolatod, a többi loptad.

— En...?

— Te, te. A vers, ha nem az igazán, mindig lopott áru. Hallod! Inkább légy jó asztalos!

Később tőle hordtuk az olvasni való szépirodalmat, de még az olvasásunkat is irányította. K. Nagy Jóska-nak (Hajdúböszörményben igazgató), Gém Gyuszinak mind ő adta a könyveket. A fel falut ellátta könyvvel. Mindenkit.

— Így van.

Sajnos előbb volt a Rákosi-beszéd

Budapest, Gárdonyi Géza út 61. szám. A kisház a dolgozószobája. Tésztalevest főzödel. 1948. Rákosi Mátyás kecskeméti beszédére nem rimel a Paraszti jövőndő.

— Ha idejében jelenik meg, nem bilyogozzák meg annyira, tán meg se bilyogozzák.

— Idejében? — csodálkozom. — Hát ugyan korán jelent meg!

— Amig a pártok megváltak — így Buri Jóska — nagyon meg se muikkant senki a kollektívizmusról.

Veres Péter ugye abban látta a parasztság előmenetelét, ha előbb a kis, erős gazdaságokban veti meg a lábát. A „Jövőndő” után rászálltak Jóska! — mondta

— A kiadót már elhagyta a könyv, a kiadónak meg az az érdeke, hogy eladja.

— Így hát a Rákosi-beszédre a „Jövőndő” már valóban válasznak tűnt.

— Igen. Ezért is csúfol-tak mint csibukos, kalapján cseréppipás, tehenes gazdát. A gúnyrajzokon hatalmas boroskorsót nyomtak a kezébe. (Sose ivott, sose cigarettázott!)

— És mint katonatiszt, nem tartottál attól, hogy fent vagy még feljebb rossz néven veszik, ha a Gárdonyi Géza utcába jársz?

— Ezt ő is megkérdte, de azt mondtam neki: „Nem érdekel, akkor is jövök.”

— Erre ő?

— Megint csak olyat mondott, ami emberien igaz: „Neked jó, mert ne-

ked van szakmád. Te esetleg elmegy vissza asztalosnak a faluba, de a többiek mint kiemelt funkcionáriusok, hová menjenek?”

— A többiek is a Gárdonyi Géza utcába jártak?

— Így van.

Osztálytársak

Buri Jóska 1950-ben katonai. A személyzeti főcsoport alosztályvezetője. Közben végzi tanulmányait a Honvéd Zrínyi Miklós Katonai Akadémián.

— Osztálytársaid, akik már katonatisztek, mit szöletak? Ki volt nekik Veres Péter?

— Azt fűjták vissza róla, mint valami leckét, amivel a sajtó táplálta őket. Még szidták is.

— És te hogyan fegyjelmezted magad előttük?

— Rájuk pirítottam. Egy könyvét se olvastatok! Később néhányukat „elcsaltam” hozzá. Kicsereelve léptek ki az ajtájan. Megváltoztva, mert első vendégét Veres Péter mindig „le-vizsgáztatta”, majd szokása szerint az ő „tananyaga” követte.

— És minden ilyen odavitt katonatiszt (őrnagyok, századosok) a szószólói lettek.

— Apró epizód, de rávall, hogy milyen ember.

Mennék hozzá, de a kulcslyukból — így harmonikaszerűen összegyűrve — papircsik kandikál ki. Hát elnézést kér, nem lehet ott-hon, mert Erdeit Hajdú-Biharban súlyos baleset érte. „Fenn van Erdei Budapestben, a kórházban vagyok. Hívj telefonon!”

Még egy ilyen súlyos órában is szentnek tartotta a megbeszélte találkozót.

— Melyik könyvét szeretted inkább?

— Talán Az ország út-jánt.

— Azért, mert benne vagy?

— Nem. De tanúja voltam a sorainak is.

— ??

— 1944-ben meghallottam, hogyne hallottam volna meg, Hajdúnánásra internáltak. Úgy van, a bika-akolba. Kiválasztottam itt-hon, Balmazújvárosra neki egy szép dinnyét, s vittem. A parancsnok, úgy ahogy ő megírta, rendes embernek bizonyult. Bizonyos Karsai főhadnagy. A Kónyai-birtok intézője Újváros alatt.

— És Veres Péternek tet-szett a dinnye?

— Azt meghiszem.

A nemzetközi tudományos élet vérkeringésében

„Haladva a valóság megközelítése felé”

DR. SZÉKELY GYÖRGY KUTATÁSAI

— A béka mozgását a matematikai logika segítségével próbáltuk leírni — mondja dr. Székely György, a Debreceni Orvostudományi Egyetem anatómiai intézetének professzora. — Pontosabban azt, hogy a gerincvelő miképpen vezérli mozgását. Ez persze még túl komplikált, de örömmel tölt el bennünket, hogy amerikai tudósok felhasznál-ták a mi módszerünket. Egy gerinctelen állatot, a pócát vizsgálták ugyanezzel az eljárással — és „tapogatták le” annak mozgását.

(Előbb műgyetemre jelentkezett, volt villanyszerelő, segéd, és egy kicsit véletlenül került az orvosi pályára. 1975-ben jött — mint mondja: „haza” — Hajdú-Biharba, hiszen püspökladányi születésű. A pécsi egyetemen ekkor már társprofesszor volt, amikor tizenkét évvel ezelőtt megpályázta a debreceni anatómiai intézet professzori állását. Pécsen Szentágotthai professzor tanítványai köze tartozott, majd több éven át dolgozott holland, angol és amerikai intézetekben.)

— A végső cél az emberi agy működésének megismerése lenne. Kérdés persze, hogy valaha is megismerhetjük-e, tehát az emberi agy tökéletesen megismerheti-e önmagát. Már csak azért is a kérdések kérdése ez, hiszen jelenleg még a békaagy működésének részletei is rejtélyben vannak.

Neurobiológiai kutatások — így nevezik mindazt, amit dr. Székely György és munkatársai végeznek az anatómiai intézetben. A csoportban biológusok és fizikusok is dolgoznak.

— Szerényen fogalmazunk meg a célt: a gerincvelő, az agytörzs szerkezetét vizsgáljuk. Az agytörzs a vegetatív központok, az agyidegek szerkezetét. Különböző fejlettségű állatfajoknál vizsgáljuk az agyidegek eredő sejtjeinek formáit, az idegejtsocportok szerkezetét. A különbözőségeket, a hasonlóságokat is információk számunkra. A törzsfejlődés során tapasztalhatjuk: új idegejtípusok jelennek meg új feladatokkal. Régi probléma: az állandó alkalmazkodás vagy a genetikai mutációk eredményezte életképebb agyidegek túlélése és elszaporodása hozta-e a fejlődést. Az új típusú sejtek megjelenése mindenesetre az utóbbira utal. Egy ilyen fontos elméleti kérdésben juttottunk tehát egy döntő adathoz.

— Az elektronmikroszkópos vizsgálatok során kiderült, hogy az idegsejtek nyulványerdeje százezer idegvégződést is fogad. Így az idegsejtek összeköttetésének vizsgálatára rendszerelméleti elemzések válnak szükségessé. Ennek sok-sok aspektusa van. Az érző idegsejtek például az érző impulzust szállítják. Kérdés: mik a feltételei ezek terjedésének? Tehát hogy az tovább kerüljön a gerincvelőben lévő idegsejtre, majd az agyba, ahol szubjektív érzetek alakulnak ki, és például hidegnek vagy melegnek érzünk valamit. Jó lenne megtudni ennek a mechanizmusát. Ennek a bonyolult kérdésnek egy parányi részletét vizsgáljuk. Azaz egy érzőidegvégződésről készítünk elektronmikroszkópos metszetet. Egy milliméteres anyagból sok százat. Így keressük az idegi ingerület továbbterjedésének szerkezeti feltételeit és egyúttal azt is, hogy egyes kémiai anyagok milyen változást idézhetnek elő, hogy vajon az impulzusátvitelnek találunk-e valamilyen fizikai vagy kémiai alapját.

— Vizsgáljuk azt is, hogy az idegrendszerre ható anyagoknak milyen a hatása egyetlen sejtre. Ez alkalmas módszer az idegrendszerre ható gyógyszerek kipróbálásának. A komplikált rendszerekhez csak leegyszerűsítéssel tudunk közelíteni. Sokszor olyannyira egyszerűsítjük, hogy már-már nem is arról a rendszerről van szó. Ezzel a modellálással próbáltuk leírni, hogy miként vezérli a gerincvelő a béka mozgását. Különös, de számunkra nagy haszonnal jár a modell hibája is, hiszen ennek kiküszöböléséhez egy újabb kísérlet fogalmazódik meg. És így haladhatunk mindig előbbre, a valóság megközelítése felé.

— Az alap kutatások célja, hogy közelebb kerüljünk az eddig ismeretlenhez. A közeljövőben azonban hazánkban mind kevesebb lehetőség nyílt ilyen alap kutatásokra.

— Remélhetőleg ez a nyelület már végérvényesen a múlté. Az alap kutatások támogatásának elhanyagolása ugyanis hosszú távon már a tudomány teljes visszamaradását eredményezi. Azt hiszem, hogy mi éppen eljutottunk a határra, amikor már felemésztettük anyagi tartalékainkat. Ezért éppen ideje volt egy új típusú pályázati kiírásnak, amit az Akadémia közreadott. Végre most nem kell kitalálni, hogy a kutatást gyorsan, konkrétan mire lehet majd hasznosítani, hogyan lehet alkalmazni. Mert ez néha egész abszurd helyzeteket vezetett. Pedig Einstein sem igen tudta, hogy hol fogják majd alkalmazni a relativitás elméletét...

— De azért éppen az alap kutatásnak is lehet előbb-utóbb közvetlen gyakorlati haszna.

— Persze hogy lehet, de szerencsére most erre az akadémiai pályázatra nem az alkalmazás lehetőségein kellett töprengenünk, hanem azt kellett megfogalmaznunk, hogy kutatásunk miként illeszkedik a világ e területén dolgozó tudósainak érdeklődési területeihez, hogy ez a kutatás mennyiben gazdagítja tudásunkat, a tudomány fejlődését.

— Milyen lehetőségeik vannak a jelenlegi gazdasági viszonyok között?

— Mi, kutatók türelmetlenül nézzük a gazdaság fejlődésének vontatottságát. Saját bőrünkön érezzük lehetőségeink korlátozottságát. A műszereink például hihetetlenül rossz állapotban vannak. A vegyszerbeszerzés is akadozik — csak személyi kapcsolatok útján lehet ezeket áthidalni. Vagy például, ha házilag állítunk elő műszereket. Mint például most egy budapesti mérnökkel egy különben 6500 dollárba kerülő műszer elkészítésén dolgozunk.

— A „műszergyártás” előnyös oldaláról nem beszélve, azért az elgondolkodtat, hogy az erre fordított időt tulajdonképpen a tudományos munkától veszik el...

— Olyan ez, mintha elindulnánk egy nemzetközi futóversenyen, és nekünk 50 kilo terhet akasztanának a nyakunkba...

— De azért még versenyben vannak?

— Még futja az erőnköb. Próbáljuk nemzetközi kapcsolatainkat erősíteni, ha van rá lehetőség, kongresszusokon szerepelni, tudományos munkákat publikálni. Dolgozom két nemzetközi folyóirat szerkesztőbizottságában — így ezekhez is valutafelhasználás nélkül jutunk hozzá. Budapestben idén lesz az idegtudományi kongresszus, társ-szimposiumként mi is rendezünk egy kisebb „konferenciát” 40–50 külföldi résztvevővel. Így összességében meg vagyok győződve róla: azért nem vagyunk elrejtve a világ tudományos közvéleménye előtt.

Veres Péter honvédelmi miniszterként az „öreg HM”-ben. Felül a falon Tildy Zoltán köztársasági elnök fényképe. Veres Péter mellett áll parancsőtisztje

Szalai Csaba

Dombrovsky Ádám

A hazai baromfitenyésztés képviselője

BAKOSS LÁSZLÓ (1899–1964)

A hagyományos paraszttudvar megszokott képéhez tartozik a népes baromfiisereg. Sőt a mai falusi településeink háztartása sem nélkülözi e fontos állatfajokat. Napjaink fagyasztott csirkéjéig igen hosszú utat tettünk meg. Ez volt az első állattenyésztési ágazat, ahol a nagyüzemi tartás, takarmányozás, a populáció genetika ismeretével karöltve, átütő sikert könyvelhetett el magának. Húzóerőként, hatással volt a korszerű állattartás térhódítására, amelynek előnyei megmutatkoztak máshol is.

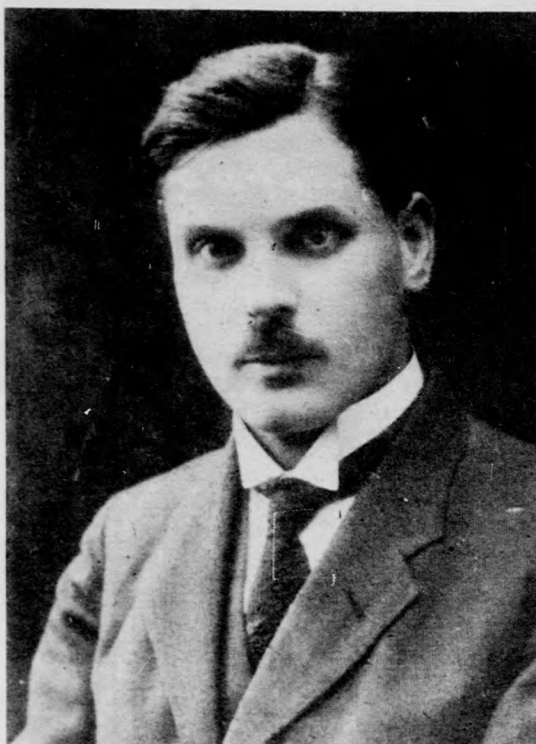
A magyarság, a finnugor örökség révén, ismerte a szárnyasok egyneműit. Erre utal pl. *lúd, toll, tojás* szavunk. De östörténetünk „török szakasza” sokkal jelentősebb e téren is. Sok más mezőgazdasági ismerettel egyetemben, a baromfitartás itt vált gazdálkodásunk közkincsévé, amit jelez a *tyúk* szavunk is. A honfoglalást követően bővült a választék a lúddal és a kacsával, majd szinte a teljes baromfiisereggel. A 16–17. században már nemcsak a háztartások — mind főúri, mind jobbágyi — velejárója, hanem, mint ártermelő ágazat, kivitel révén, jelentős bevételi forrás is. A választékos ételkészítési módok is segítettek fenntartani az iránta megnyilvánuló érdeklődést. A baromfitartás szervesen beépült a magyarság anyagi kultúrájába, amit mutat *néprajzunk* is. Sok-sok hiedelem ismeretes, ami rávilágít szerepére. Bővelkedő a háziszárnyasok terminológiája is. Erdélyben, Ny.-Dunántúlon pl. összefoglaló néven *majorságnak* nevezik. Az északi vidéken — a történelmi Magyarországon — apróállatokkal illették. A Felső-Tisza vidék *aprómarháknak*, az Alföld *aprójószágának*, *baromfinak* titulálta. Erdemes lenne kötetileg formálni a *magyar baromfitartás néprajzát* is, nem beszélve az *agrártörténet* kötelezettségeiről. A magyar baromfitartás jörszerűvel az elmúlt pár évtized alatt veszítette el archaikus vonásait. De a változások szele már végigpórt a 19. század utolsó harmadában. Kialakultak a hagyományos baromfitartó körzetek, zömében az Alföld területén koncentráldott az állomány. A víziszárnyasok zöme a vizek mentén helyezkedett el. A belterjes tartás a gabonatermő területekhez kötődött.

A baromfitartásnak a magyarság gazdálkodásában betöltött szerepére utal a változatos terminológia is, ami a tartás egyes fogásait illeti, valamint amivel megkülönböztették az egyes fajokon belül a nemeket, korcsoportokat. A népmeseríté válogatos tárházát jelentik azok a gyakorlati fogások, melynek révén pl. speciális termékeket állítottak elő, pl. libamáját. Nem beszélve a piaci értékesítés széles láncáról.

A baromfiágazatot talán a legkésőbb érintette a fajtaváltás. A háziszárnyasok mindig a periferián voltak, annak ellenére, hogy jelentőségüket mindenki ismerte. A szakigazgatási szervek sem fordítottak rá különösebb gondot, jölehet kivételükben szerepük már akkor sem lebecsülendő. A baromfitenyésztés javítására irányuló mozgalom a Darányi-korszakban indult meg. Az első világháború előtt a javítás a húsmínőség és -mennyiség emelését célozta. Ennek megfelelően Cochín, Plymouth, Orpington fajták kerültek be hazánkba. A háború után viszont az Egyesült Államokban és Nyugat-Európában a tojás iránt nőtt meg az igény, ami új fajták előállítását követelte meg. Ez olyan lendülettel folyt, hogy szinte teljesen kiszorították e fajták a hagyományos hústermelő és népi fajtákat. A magyar állam csak az 1920-as évek végén próbálta meg kézbe venni a hazai tenyésztés minőségi javítását. Állami támogatási rendszert hívnak életre, mind állami, mind magántenyészték részére. De ez nem terjedt túl a hazai fajták kinemesítésének határain. Már a magyar parlamenti tyúk javítását sürgeti Szalay János 1895-ben. Ezen irányzatot fémjelzi az 1901-es baromfiállítási Kesztemén. Képviselői közé tartozott Winkler János, Grasselli Miklós, s irásunk szereplője, *Bakoss László*. A későbbiekben Báldy Bálint a hazai baromfitenyésztés vezéralakja, bár a modern tenyésztés megalapozója Horn Artúr.

Bakoss Lászlóról nagyon kevés életrajzi adat áll rendelkezésünkre, de ennek ellenére illő megemlékezni róla, mivel 1920–1927 között *Pallagon* oktatott. Debreceni évei alatt, mint rendes akadémiai tanár „apró háziállatok” tenyésztését oktatta, s vezette az akadémia tanácsadóságának szamádságát. A Kelet-magyarországi Baromfi-, Galamb- és Házinyúl-tenyésztők Egyesületében betöltötte a baromfi-szakosztály elnöki tisztét és a Debreceni Gazdasági Egyesület is beválasztotta tagjai közé. Az 1930-as években Keszteménen tevékenykedik, mint a m. kir. gazd. szaktanítótintézet tanára. Innen valószínűleg Mosonmagyaróvárra kerül, mivel egyik tanulmánya — 1942-ben — az ottani m. kir. mezőgazdasági főiskola kiadványaként látott napvilágot, s a szerző az intézet tanáraként van feltüntetve. További sorsáról nincs adatunk, csak halálának időpontja ismert: 1964.

A Közlepek 1927. 62–63. számában cikket ír, amelyik egy tervezetet vázol fel a

Pallagon felállítandó minta baromfitelepéről.

A szaklap egy korábbi száma elmarasztalja Debrecent, miszerint nincs baromfitenyésztése, aminek kárát az oktatás látja. Elismeri Bakoss László ténylet, de megjegyzi, hogy sajnos nemcsak Debrecennek, de más akadémiának sincs tenyésztése, így csak elméleti oktatásban tudják a hallgatókat részesíteni. De ennél nagyobb hiányosságként tekint azt, hogy heti egy órában „apró háziállatok tenyésztése” keretén belül folyik a baromfi-félék, halászat, házinyúl, selyemhernyó, sőt a méhészet ismereteinek elsajátíttatása is. Már 1925-ben kérte az intézet egy korszerű baromfitelep létesítésének engedélyezését az FM-től, de ez fedezet hiányában elmaradt. Először a többi állatfaj elhelyezését kellett megoldani. 1927-ben újabb javaslatot küldtek el. Ezek szerint az akadémia gyümölcsöséből 2 kh-t kívántak kihasítani. A terület elengedőnek bizonyult — számításai szerint — öt baromfiól, egy központi keltető, s egy csibenevelő ház elhelyezésére. Az épületcsoport működtetéséhez egy főt szántak. Bakoss László rögzíti, hogy milyen szándék vezérelti az intézményt e lépés megtételére: „... az eddig lekicsinnyelt baromfiakat a modern tenyésztési módok megismertetésével kiemeljük, illetve a gazdaság viszonyaihoz mérten a többi állattenyésztési ágakkal mellé állítjuk a gazdaságok üzemelésében, vagy önálló üzemi ágakká fejlesszük...”. Felvetette a mesterséges keltetés, naposcsibe-eladás, korai csibenevelés stb. gondolatát. 1926 tavaszán benyújtott javaslatban — a gazdasági akadémia tantervének reformja kapcsán — Bakoss László szerette volna a baromfitenyésztést önálló tanszékké szervezni, s heti négy órában oktatni. Az új baromfitelep — az eredeti elképzelések szerint — nem készült el.

Rövidebb munkái közül említésre méltó a deereceni *Csáthy Ferenc* kiadásában megjelent: A tyúkok tojáshozamának fokozása c. munkája, amely a hozamra irányuló szelekció szempontjait veszi számba, a küllemi adottságokra helyezve a hangsúlyt. Munkájával elsősorban a köztenyésztésre gondolt, főként a paraszti gazdaságokra. E témát más fórumon is kifejtette, így pl. a rádiós gazdasági előadások c. sorozatban is. Fő műve, a *Gazdasági baromfitenyésztés* számos kiadást ért meg. E könyvét szintén Csáthy Ferenc jelentette meg, aki országos terjesztését is vállalta. Az első kiadás 1925-ben látott napvilágot. Már ekkor kiemeli az ágazat gazdasági jelentőségét, megjegyezve a szakismeret alacsony voltát. Mint kézikönyvet használna forgathatták a gazdasági főiskolák hallgatói (közgazdasági egyetem, állatorvosi főiskola, gazdasági akadémia), valamint a nagyközönség. Példaként említi az Egyesült Államokat, ahol már az 1920-as években körvonalazódott a későbbiekben kiteljesedő „baromfiipar”, szembevetően a második világháború után.

A két háború közötti időszakban a hazai erőből csak a magyar parlamenti fajták nemesítése „futotta”. A köztenyésztés színvonalának emelését célozták a mezőgazdasági kamarák — közte a tiszántúli is — ún. kakasakciói, amikor jutányos áron vagy díjmentesen kaptak a tenyésztők különféle — főleg hús típusú — állatokat. Ezek az akciók azonban nem érintették a paraszti liba-, kacsá-, pulyka- s gyöngyöstyúk-állományt. Az ágazat országos szervei (Országos Baromfi-tenyésztési Tanács, Magyar Baromfitenyésztők Országos Egyesülete) — anyagi erőforrások híján — csak tanácsadó szerepet vállalhattak.

Bakoss László erejéhez mérten jelentős szerepet játszott a hazai baromfitenyésztés — elsősorban a kisüzemi — gazdasági jelentőségéhez méltó jobbításában.

Surányi Béla

A génebesztés új mikrobái

Az emberiség már évezredekkel ezelőtt „munkába fogta” a mikroorganizmusok bizonyos fajtáit, hogy segítségével kenyeret süthesse, bort és sört erjesszen. Eleinte tapasztalati úton választották ki a megfelelő mikroorganizmusokat, úgy hogy a keletkező termékek mind jobb minőségűek legyenek. Az utóbbi években azonban forradalmi változás következett be a mikroorganizmusok felhasználása terén. A tudó-

sok, „génebesztés” genetikai programmal rendelkező baktériumokat, gombákat állítanak elő abból a célból, hogy egy bizonyos, előre meghatározott terméket készítsenek a mikroorganizmusokkal. Ezek a termékek lehetnek iparilag hasznosítható fehérjék vagy gyógyszerek.

A génebesztés, az utóbbi évtizedek legeredményesebb biológiai technológiájának egyik kulcskérdése a megfelelő mikroba alkalmazása.

tálhatók), nem termelnek mérget és nem fertőznek sem embert, sem állatot, sem növényt. Képesek arra is, hogy termékeiket környezetükbe kibocsássák. Eddig több mint 40 különféle enzimet termelnek segítségülkímél.

Felhasználásuk a génebesztésben azért késett, mert keveset tudtak plazmidjaikról, illetve bakteriofágjaikról. Ujabbban olyan plazmidokat „szerelek össze” számukra, amelyek a *Bacillus subtilis* és az *Escherichia coli* plazmidjainak hibridjei. Az egyik plazmid pedig olyan bacilustól származik, amely 50 C-fok hőmérsékleten szaporodik, ez egyrészt lehetővé teszi, hogy a fermentáció magasabb hőmérsékleten nagyobb hatásfokkal menjen végbe, másrészt pedig az ilyen hőtűrő plazmidokat tartalmazó mikroba nem élnek meg az alacsonyabb hőmérsékletű állati és növényi szervezetben.

A független plazmidokon kívül olyanok is léteznek, amelyek beépülnek a kromoszóma DNS-ébe. Ehhez a beépített idegen darabhoz azután újabb és újabb idegen géneket lehet kapcsolni, és így teljesen megváltoztatni a sejt működését. Készíthető például olyan bacilus, amely cellulózszálakból alkoholt gyárt.

A mikrobák harmadik használható csoportja az egysejtű gombáké. Ezek az emberi szervezettel semmilyen kapcsolatban nem lépnek, az iparban már régóta használatosak, genetikailag jól ismertek, s bár bonyolultabb szervezetek az *Escherichia coli*-nál, sok előnyrel rendelkeznek. A *Sacharomyces cerevisiae* élesztőgomba 2 mikrométer nagyságú plazmidja túlságosan bonyolult, de az *Escherichia coli* plazmidjával alkotott hibridje jól használható. Igaz, ennek a hibrid plazmidnak a gombasejtbe juttatása nehéz feladat, a vastag sejtfal miatt, amelyet előbb el kell távolítani, majd a sejttel újra fel kell építeni, hogy dolgozni kezdhesen.

Az emlősök kromoszóma túlságosan különbözik a baktériumokétól, ezért nehéz és hosszadalmas munka olyan DNS-darabkákat készíteni, amelyeket a baktérium „elfogad”, és fel tud használni a kívánt termék előállításához. A gombák a törzsejlődés magasabb fokán állnak, DNS-molekulájuk elrendezése néhány közös vonást mutat az emlősökével, és ez valamelyest megkönnyíti a „használható” gének előállítását és beépítését.

A génebesztés, amely már eddig is hatalmas eredményeket ért el, további nagy reményekre jogosít a mikrobiológusok számára, akik a baktériumok segítségével szaporodó mikroorganizmusok és eljárások száma, amelyek az iparban, az orvosi gyakorlatban nélkülözhetetlen anyagok előállítását egyszerűsítik és gazdaságosabbá teszik. Legutóbb például az ICI cég egy egyszerű génebesztéssel 5 százalékkal fokozta a *Methylophilus* mikroorganizmus fehérjehozamát. A Searle cég pedig *Escherichia coli*-val egy szintetikus édesítőszer (aspartil-phenilalanin) készített.

A hazai kutatók is eredményes és a jövőben iparilag is sokat ígérő kutatásokat folytatnak bizonyos anyagoknak mikroorganizmusokkal történő termelésére.

M. I.

A genetikusok „kedvence”

Az *Escherichia coli* nevű baktérium, amely kezdetben a génebesztés legelterjedtebb kísérleti anyaga, sok előnyös, de néhány hátrányos tulajdonsággal is rendelkezik. Ez az a mikroba, amelyet genetikai módszerekkel az 1950-es évek óta kutannak, ezért szinte minden tudunk egyetlen kromoszómájának DNS-éről, ismerjük vírusait (a bakteriofágot), amelyek miután kapcsolatba léptek a baktériummal DNS-ével, tulajdonságaikat vihetik át egyik baktériumtörzsből a másikba.

Tudjuk, hogy néhány *Escherichia coli* törzs plazmidokat is tartalmaz, melyek kis, körkörös DNS-molekulák, s függetlenek az *Escherichia coli* kromoszóma DNS-étől. Ezek a plazmidok önállóan szaporodnak, és szintén átvihetők egyik törzsből a másikba.

Miután a 60-as években felfedezték néhány enzimet, melyek lehetővé teszik, hogy a kutató a DNS-molekulát a kívánt helyeken feldarabolja, és másokat, amelyek a DNS-molekulát újból összekapcsolják, a genetikai manipulációs kísérletek legfontosabb feltételei adottak voltak. Egy ilyen kísérletben az első lépésként különválasztják azokat a DNS-darabokat, amelyek a szükséges géneket tartalmazzák, majd ezeket beépítik a baktériumba vagy plazmidba, ezt pedig az *Escherichia coli*-ba. Az így átalakított baktériumokat azután elszaporítják. Ezután már az ilyen mikroorganizmusok „fehérjegyárként” működnek, szorgalmasan termelve azt az anyagot, amelyre a parancsot a beépített DNS-darabkák megkapták. Ilyen módon egyes fehérjék, melyeket eddig nagy fáradsággal (és költséggel) állati szervekből és szövetekből vontak ki,

nagy mennyiségben termelhetők az újonnan programozott baktériumok fermentációjával. Hormonokat (például inzulin), interferont állítanak elő így, valamint betegséget okozó vírusok fehéjét, hogy ellenük tiszta és hatékony vakcinát készíthessenek.

Az *Escherichia coli* baktérium bevált, miért keresnek mégis újabb és újabb anyagokat a „génebesztés”-hez, mert ez a mikroba rendelkezik néhány kellemtelen tulajdonsággal, amelyek az orvosi gyakorlatban komoly veszélyt jelenthetnek. Az *Escherichia coli* állandó lakója a bélcsatornának, így elképzelhető, hogy egy genetikailag manipulált törzs benépesíti a bélcsatornát, illetve átadja plazmidjait a már ott lévő törzseknek. Felmerült a kérdés, mi történik, ha a szervezetet a kívánatosnál nagyobb mennyiségű, biológiailag igen aktív interferon vagy inzulin árasztja el? Jobb lenne tehát egy olyan mikroorganizmust találni, amely nincs ilyen szoros kapcsolatban az emberi szervezettel.

Másik nagy hátránya az, hogy az *Escherichia coli* sejtek mérgező anyagokat, de egyéb makromolekulákat is tartalmaznak, amelyeket nehéz elválasztani attól a terméktől, amelyet gyógyászati célból esetleg hosszú időn keresztül, ismételt alkalommal alkalmazni ugyanazon betegnél. Ezért nem tökéletesen tiszta preparátum alkalmazásakor előfordulhat, hogy túlerzékenységi (allergiás) reakció alakul ki. Hátránya az *Escherichia coli*-nak az is, hogy az általa szintetizált fehérjéknek csak egy része szabadul ki a sejten kívüli környezetbe. Ezért a kutatók figyelme az utóbbi időben egyéb mikroorganizmusok felé fordult.

Munkába fogott új mikrobák

A *Bacillus subtilis* és más baktériumtörzseket máris kiterjedten használják antibiotikumok, rovarirtó szerek és fehérjék termelésére. Könnyen szaporíthatók (fermen-

tikumok, rovarirtó szerek és fehérjék termelésére. Könnyen szaporíthatók (fermen-

Műszerrel a szívhangok nyomában

Az orvosok régóta ismerik a szívhangokat, de csak a múlt század elején találta fel egy francia szakember a sztetoszkópot, amellyel pontosabban megfigyeléseket lehet végezni. A szívhangok változásából a betegségre való következtetés elveit csak a múlt század végén dolgozták ki. Ez egybeesik a színhangok elektromos módszerrel való megfigyelésével. Am még sokat kellett fejlődni a vérkeringés kutatásának és a mérési módszereknek, amíg a szívhangok kimutatásáról eljutottunk napjaink korszerű elektronikus szívhangvizsgáló készülékeiig. Ezeket a készülékeket fonokardiográfoknak nevezik, mivel a szív működése során keletkező hangokat felrögzítik. Így a fonokardiogram (PKG) biztosabban lehet értékelni, mint az „elillanó hangokat”, és megbízhatóbban lehet a felrögzített gorbékben rejlő információkat hasznosítani.

A fonokardiográfias vizsgálat menete a következő: a beteget csendes szobában fektetik, és mellkasára helyezik a szívhangmikrofont. Ebben a rezgésre érzékeny elemet rendszerint kvarckristályból metszik ki, a beteg mellkasának rezgéseit egy műanyag rudacska közvetíti a hangérzékeny kristályhoz. A kristályon a hangrezgések ütemében elektromos feszültségkülönbség jelentkezik. Ezt a feszültséget felerősítik, majd elektronikus írószerkezettel felrögzítik a jelek időbeli változását. Meglehetősen nagy figyelmet kíván a mikrofon elhelyezése a mellkas közötti szövetek ugyanis hangcsillapító hatásúak, és nem mindegy, hogy a mikrofon tapogatója éppen egy bordára vagy bordaközbe kerül-e. A legkorszerűbb fonokardiográf készülékeket sokcsatornás EKG-készülékkel kombinálják.

Akiről utcát
neveztek el
Debrecenben

Vak Bottyán

Kuruc generális volt Bottyán János (? 1643-1709), II. Rákóczi Ferenc neves hadvezére, aki vagyontalan nemesek 17. században társadalmi rétegéből emelkedett a magas posztra. Serdülő korában elszakadt a szülői háztól, pár évet a selyei jezsuiták kolostorában töltött, ahol portási és lovászi szolgálatait a barátok latin tudományokra tanították az elesései miatt.

Később beállt a selyei végvár vitézei közé, ahol a törökökkel vívott örökös csatározásokban, véres parviadalokban tanulta meg a kardforgatást, hamarosan hadnagy lett, s rettenetesen bátor sárga réven nevét szárnyára kapta a hír. A harcokban elvesztette ugyan fél szemét, de ez soha nem jelentett akadályt fényes katonai sikereinek véghezvitelében. Részt vett a felszabadító harcokban. 1685-ben Budavár ostrománál tüntetve ki magát, a szerbiai Grabovánál már kapitányként harcolt. 1687-ben szegedi várparancsnokká, 1692-ben Esztergombánál, 1686-ban eredelessé leptették elő. Sok kitüntetésre volt gazdagon nosult, ezért sokan irigykedtek rá. 1701-ben megragalmazták, hogy az elfoglalt Rákóczival tart kapcsolatot, de a haditörvényszék felmentette. Régi ellensége, Kuckländer újabb vádjai alapján azonban (1704) börtönbe zárták, ahonnan jobbagyai szabadították ki. Ekkor valóban áttért Rákóczihoz, népe forró szeretete vezette hozzá. A császári zsoldosok által sanyargatott nép jajszáva, a török járom utáni német elnyomás borzalmai tette sarkallták. Generálisként foglalta el a stratégiailag igen fontos Ersekújvárat (1704. nov.), felszámolta a rácok betörését a Duna-Tisza közén, részt vett a Vág menti harcokban, a nagyszombati csatában (1704 dec.), s a nyugati országhatárt biztosító küzdelmekben.

A Dunántúl elfoglalására indított 3 kudarcos végződő hadjárat után Rákóczi Bottyánt bízta meg a „végzetes föld” (terra fatalis) felszabadításával, aki hat hét alatt teljesítette is a feladatot. Már ekkor „rettenetesen” néven emlegettek, aki mindig elől járt a harcban, példát mutatva katonáinak, akik rajongtak érte. A Dunántúlról be-beccapott osztrák területekre is. Ismeretlen versírő 1705. karácsonyán írta: „Híres generális az Öreg Vak Bottyán, Vagyon véle mostan sok derék kapitány. Sok erős várakat: Simontornyt, Pápát, Pécsét is Siklóssal, Tatát és Kapuvárt megvívók magyarok. Kiben sok németet Vak Bottyán kardra hánt.” Pápa ostrománál (1705. dec. 9.) mellvértje mentette meg. Mint vezérő tábornok, 1709. őszig tartotta a Dunántúlt, s hogy elveszett, nem rajta múlt.

Pakson az itteni átjáróhely védelmére az Imsószigetnek nevezett részen felépítette Bottyánvárat, s Rákóczi tréncényi csatavesztése után is újra kezdte a harcot, védte a Csallóközi és a Vág vonalát. A legválságosabb helyzetekben az ő vakmerő hősiessége döntötte el a csatát, a másoktól rontott csatákat ő hozta helyre. Seregébe tódultak a jobbágyok, szigora mögött érezték az őket szerető szív dobogását. Agyhártagyuladás ölte meg a lőríckatái táborban, amikor a rácok ellen indult (1709. szept. 27.), „Behunyta a másik szemét is”, mondotta Bercsenyi és „Rákóczi ereje megcsökkenne, mivel hív segítőjét a halál túlelválasztá.”

A kuruc háborúk legelső, legelső alakja volt. Az utca az Acsádi úttól délre a Bercsenyi útba torkollik. (Névtudás: 1986. okt.)
Dr. Nyakas László

AZ ORVOS TANÁCSA:

Fejfájás és frontbetörés

Időnként csaknem mindenkinek van kisebb-nagyobb panasz, melyet időváltozásoknak, frontbetörésnek tulajdonít. Ezek közül talán leggyakoribb a fejfájás, melyhez többnyire levertség, nyomott hangulat, koncentrációs nehézség is társul.

Az utóbbi időben bizony elég szeszélyes, változékony volt az időjárás. Ennek alapján az idén is számolni kell hirtelen meteorológiai változásokkal, frontokkal, amelyek a fenti problémákat aktuálisá teszik.

Kérdés azonban, hogy valóban csak az időjárás okozza-e a panaszokat? Nem hibázunk-e akkor, amikor rossz közérzetünket egyszerűen az időjárásra fogjuk? Nem valamilyen alattomosan kezdődő betegség bujkál-e bennünk?

A meteorológiai változások biológiai hatása ma már általánosan elfogadott tény, de nem tisztázott még a hatás módja. Valószínűleg szerepet játszik benne a légköri elektromosság — a levegőben lévő elektromos töltésű részecskék, ionok száma, eloszlása, mozgékonyasága —, de emellett még egyéb okok is lehetnek. Az időjárás hatása elsősorban az akaratunktól független, a belső szervek működését szabályozó vegetatív idegrendszeren keresztül érvényesül. Vannak különben egészséges emberek, akiknél a vegetatív idegrendszer egyensúlyja labilis. Az ilyen ember a környezeti hatásokra általában érzékenyebben reagál. A vérnyomása ingadozó, könnyen fárad, és sápad, izzadékonyság, stb. Az időjárásal összefüggő panaszok is — tapasztalat szerint — az ilyen egyéneknek gyakoriak, amíg mások a meteorológiai változásokra alig érzékenyek.

Ha egy területre, ahol meleg légtömegek uralkodnak hideg levegő érkezik, az betör a meleg alá és felszállásra kényszerül. Ez a betörési vagy hidegfront, amely értelemszerűen főleg nyáron fordul elő. Ilyenkor, amikor a nyári meleg hirtelen hidegre fordul, az arra hajlamos egyéneknek érdeklődés zavarban alapuló panaszok jelentkezhetnek. Halmozottan lép fel ezért eredetű fejfájás is. Ennek egyik tipikus lefolyási alakja a migrén, amely szigorúan feloldali, lüktető jellegű és általában látási zavar, hányinger kíséri. Hidegfront idején emellett gyakori a jellegtelen, tompa fejfájás is, enyhe kábultsággal, émelygéssel társulva.

Nem szabad azonban elfeledkezni arról, hogy egyes fejfájással járó szervek megbetegedések szintén rosszabbodhatnak ilyenkor. Magas vérnyomásos betegeknek például vérnyomásukra léphet fel, a zöldhályogban (glaukómában) szenvedőknek heveny glaukómás roham keletkezhet, nyakcsigolya-meszesedésnél pedig fokozódhat a tarkótáji fájdalom.

Ha az uralkodó hideg légtömegek fölé meleg áramlatok érkeznek, azt felsiklasi vagy melegfrontnak nevezzük. Ez a meteorológiai változás télen gyakoribb és ugyancsak okozhat fejfájást, mégpedig elsősorban olyanoknál, akik szorongós, ideges depresszióra hajlamos természetűek.

Egy érdekes tünetsoport az úgynevezett „fönnbetegek”, amely az Alpok északra nyúló völgyében észlelhető. Oka az Alpepek déli lejtőin felkapaszkodó szél, mely a magasban lehűl, nedvességtartalma kicsapódik, majd az északi lejtőn alászállva ismét felmelegszik. E száraz, meleg bukószél alakosán próbára teszik a szervezetet. Erőkeznyebb embereknek ingerlékenységet, nyugtalanságot, szívdobogást és fejfájást okozhatnak. Hasonló panaszok időnként nálunk is tömegesen jelentkeznek dél felől fújó, száraz, meleg szél idején.

Az időváltozás, a különböző „frontok” tehát „okai” lehetnek bizonyos panaszoknak, fejfájásnak, kisebb-nagyobb közérzet-zavarnak. Ha azonban valakinek gyakran fáj a feje, az feltétlenül forduljon orvoshoz. A fejfájás mögött ugyanis olyan betegségeket, ideggyógyászati, szemészeti, vagy mozgásszervi betegség is állhat, amelynek lefolyása összefügg a meteorológiai változásokkal. Előfordulhat továbbá az is, hogy a fejfájás kapcsolata a frontbetörésekkel csak látszólagos, és a valódi ok egy ezentúl független betegség. Ha az orvosi vizsgálat alapján a fejfájás szervei oka kizárható, vagy csak vegetatív idegrendszeri egyensúlyzavart állapítottak meg, akkor okokat csak jogosan panaszainkért — és különösebb kockázat nélkül — a változékony időt. Gyógyszeres kezeléssel — orvosi javaslat alapján — azonban többnyire ilyen esetben is elérhető, hogy a frontot az ember kevésbé érezze meg, és hogy ritkábban, illetve enyhébbek legyenek az ezzel kapcsolatos panaszok.

AUTÓSOK—MOTOROSOK

Elővigyázatosabb előzést

A közlekedés egyik leggyakoribb és ugyanakkor leginkább veszélyesebb változása az előzés. Ez a mozgásforma a járművezető szemközti sávjából is az egyik legösszetettebb, legkritikusabb vezetési feladat. Hiszen a helyes előzési magatartáshoz hozzátartozik a megfelelő sebesség- és távolságbecslés, a helyzetfelismerés, a partnerismeret, de még az esetleges előidezeti veszélyhelyzet időben való észlelése, kivédése is. Azt lehet mondani tehát — és ezt az erre vonatkozó hazai kutatások is megállapították —, hogy az előzés mozgásforma magas fokban a vezető különféle képességeit, s ráadásul valamennyit összesűrítve követeli meg, egyetlen rövid időszakkban.

A kutatók a stressz megélésére, erősségére a pulzusszám változásaiból igyekeztek következtetni. Érdekes módon a stresszhatás az autópályán való előzéskor jelentkezik a legkisebb mértékben (itt alapnak a szabad haladást vették). Ilyenkor a kísérleti vezetők pulzusszáma 81 volt percenként. Előzéskor — tehát az autópályán — alig változott: 82-t mértek. Ez azt mutatja, hogy az autópályán, megfelelő forgalomúrság mellett, az előzés alig lehet nagyobb idegi megterhelés, mint a szabad haladás. Feltehetőleg, hogy ez a szembejövő forgalom hiányával magyarázható, vagyis ilyen úton a vezető veszélyeztetése kisebb.

Folytatták a kísérletorsot kétirányú úton is. Itt három értéket hasonlítottak össze, mégpedig a szabad haladásakor, a járműkövetéskor és az előzéskor mért pulzusszámot. Szabad haladáskor 85-öt mértek percenként, járműkövetéskor már 87 volt az átlagos érték. Ez jelzi, hogy pusztán már a szembejövő forgalom lehetősége is növeli a vezető feszültségét, s ezt csak fokozza az, ha előtte mások is haladnak. A kétirányú forgalmi úton az előzések teljes időtartamára mért pulzusszám azonban kivétel nélkül minden kísérleti személynél jóval magasabb volt, átlag 95 percenként! Ezzel bebizonyították, hogy a legnagyobb idegi megterhelést és ezen keresztül a legnagyobb stresszhatást az előzés jelenti a járművezetők számára. Ha az előzés szakaszok bontjuk fel, akkor a legmagasabb pulzusszám, tehát a legnagyobb stressz az előzés megkezdésekor, a döntési szakaszban jelentkezik. A vezetőnek ekkor kell rövid idő alatt felmérnie a saját és az előtte haladó jármű sebességét, az esetleg szembejövő távolságát, sebességét, és azt is, hogy az előzés után vissza tud-e sorolni saját forgalmi sávjába.

Előzés és előzetés között nagyon sok különbség van. A legfontosabb az, hogy míg az előzés mindig a sebesség fenntartásával, a továbbhaladás biztosításával van kapcsolatban, addig az előzetés látszólag ok nélkül történik: sokszor időt sem nyerünk vele. Gyakran előzetünk akkor is, amikor ráérünk, és nem kellene sietnünk. A közlekedési lélekben kutatói felfedték ennek az igen rossz szokásnak néhány belső indító motívumát.

A gépkocsivezetésben megszoktuk, hogy menet közben sok külső inger ér bennünket, amelyekhez alkalmazkodnunk kell. Ha a külső ingerek egyhangúak, monoton jellegűek, fárasztanak bennünket például a sok kilométeren át tartó

egyesen úton, vagy az éjszakai magányos vezetésnél. A megszokott változatosságot hiányoljuk, a szükséges gyors döntéseket, általában a forgalmi helyzetek változását, ami megkivánja az állandó készenlétet, s így közvetlen módon „éber tart”. Monoton jellegűvé válik azonban a vezetés akkor is, ha huzamosabb ideig haladunk egy másik kocsit mögött, hiszen ilyenkor vezetői manővereinket csupán a másik autó mozgásváltozásai határozzák meg. Az ilyen monoton jellegű vezetés sokszor kellemetlen és feszült állapotot hoz létre az emberben. A vezetésre irányuló cselekvések célja mindinkább az lesz, hogy ez a személy szerint rossz érzést keltő állapot megszűnjön. A látszólag indokolatlan előzéseknek tehát ez lesz az egyik oka.

A másik ok, ami miatt gyakran előzetünk, nem más, mint az alkalmazkodás gyengesége. Az ilyen — előbb vázolt — járműkövetési helyzetben a gépkocsivezetőnek minden tekintetben alkalmazkodnia kell az előtte haladó kocsihoz, szintet át kell vennie az előtte haladó vezetési stílusát. Erre az alkalmazkodásra pedig sokan képtelenek. Ebben a helyzetben az indulati tényezők szerepe lesz egyre nagyobb, és növekszik és hajtja a vezetőt arra, hogy minél előbb megelőzze az előtte járó kocsit.

Sem a kellemetlenségérzés, sem az indulatosság nem ad jó kiindulási alapot az előzés biztonságos végrehajtásához. Ezért kell az előzést mindig tudatos, jól megfontolt elhatározásnak, a valóságos lehetőségek felmérésének megelőznie!

KERESZTREJTVÉNY

MÚZEUMAINK

Rejtvényünkben öt hazai képtár nevét rejtettük el.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39
40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52
53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65
66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78
79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91
92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104

VÍZSZINTES: 1. A Budapesten építette (Miklós) 5. Szopránszerp a „Denevér”-ben 6. Nyelvtani fogantotta meg kapuit a nagyvilág 7. Hland gépkocsijelzőközség előtt. 14. Darabokragadós. 15. Újra elmond. Becézett női név. 10. Arab méltóság. 11. Évszak. 12. 19. Olaj idegen szóval. 20. Igeképző. 13. Macskafelek-Kiejtett betű. 21. ... világot hez tartozó vadállat. 14. (jól megy neki). 23. Vízi állat. 25. Veszteség 26. Dél-amerikai állam. 27. Olaj-amerikai állam. 28. Kecskeméti múzeum. 22. Ceruza. 23. Kína első embere volt. 31. „El...” (John Knittel). 24. Kész mű. 33. Holland üzönő (Kok). 34. Régi nagyvár. Kossuth Lajos. 28. A tetergéri sportklub névjele. 36. A jód és nikkel vegyjele. 37. járkál. 35. Osztrák, magyar ejtett betű. 42. Miskolci múzeum, amely a volt tanács-haza épületében kapott helyet. 38. Összevissza tor! 39. Nőtlenység. 41. Jól vág. 43. Kivágott fatörzs hengeres gyűjteményei rendezkezik. 44. Virágzó mestérség Svájcban. 45. Silány, út szélén régi szóval. 50. Szentes ital (idegenül). 51. Friczurát készít. 54. Kultúrintézményünk névjele. 55. Tápanyag. 57. Jótálló. 58. Határállomás. 59. Francia szélsőjobboldali terrorizmus vezető volt. 61. A filmek fényérzékenységének mértékegysége. 62. Friss. 63. Kettözve: edzőtáborváros. 65. A romániai Dej melléki gitárság. 67. Haza. 68. A magyar ezüst népszerű nem terület. 69. Gyorsan párolgól. 71. Baritonszerp a „Parasztbecsület”-ben. 74. Fördött határrag. Eszkimók felkőr alakú sátra. 76. Nagy vidéki múzeum, amelyik országos gyűjteményekkel rendelkezik. 14., 18. számú sorok megfejtése. Beküldési határidő március 24.

FÜGGŐLEGES: 2. Disz-cserje. 3. Gallium. 4. Az

F. I.

Aforizmák

Ha egy szakember politikai állásfoglalása alapján előre meg tudjuk mondani, mi lesz a szakértői véleménye, akkor a szakértői vélemény nem érdekes.

(Carl Friedrick von Weizsäcker)

En a katakombákat jobban szeretem, mint a székesegyházakat, mert a hitet a katakombákban inkább megtaláljuk, mint a székesegyházakban.

(Georg Tabori)

Az ember nem változtatja meg sorsát, ha önmagát nem változtatja meg.

(Aurelio Peccei)

Olyan időkben élünk, amelyekben az emberek nem tudják, mit akarnak, de mindent megtesznek, hogy azt megkapják.

(Don Marquis)

A tapasztalat nem jelent semmit. Lehet valamit 35 évig rosszul csinálni.

(Kurt Tucholsky)

Néhány bűnöző akkor állapítja meg, hogy a bűnözés nem kifizetődő, amikor megkapja ügyvédje számláját.

A féltékenység szepítő tüdő. A féltékenyek sok esetben hajlamosak arra, hogy vetélytársukat idealizálják.

(Nancy Friday)

Ismerek embereket, akik tehetségük hiányát játszva egyenlítik ki jellemük hiányával.

Ha már nem lehetek boldog, legalább fényűzően szeretnék boldogtalan lenni.

(Raisza Gorbacsova)

HALLOTTUK VALAHOL

A főnök hívhatja a főkönyvelőjét.

— Ide hallgasson, Huber! Már négy éve van nálam. Úgy lop, mint egy szarka, viszonya van a feleséggel és a lányomnak gyereke van magától. Figyelmeztetem, ha ezek után a legkisebb mulasztást is elköveti, kirúgom!

...

Képzeld, Erich új kocsit vesz magának!
— Hogyhogy? A régi tönkrement vagy megütötte a főnyereményt, és most nagyobb kocsit szeretne?
— Nem találd el! Nem tudja fizetni a régi részleteit!

...

— Az egész iskola szélhámosság — állít haza Peti az első tanítási nap után.
— Hogy érted ezt? — csodálkozik a mama.
— Az ajtóra ez van írva: I. osztály. Bemegyek. Hát mit látok? Csupa fapadot!

...

— Kisfiam, nem tudod, hogy ilyen csúnya szavakat nem szabad mondani?
— Tudtam, de elfelejtettem.
— Ugye megígéred, hogy főbbit nem mondasz illet?
— Igen..., ha el nem felejttem.

...

— Osztályfőnök úr, legyen türelmes a fiammal! Nagyon félenk.
— Melyik tantárgyból?

...

— Vádtott, miért nincs védője?
— Azért, mert amikor megmondtam az ügyvédnek, hogy én valóban nem loptam el azt a pénzt, nem váltálta a védelmemet.

NIKOLAJ ASZENOV:

Válságos időszak

Rögtön az esküvő után így szólt a feleségem:

— Előre figyelmeztetlek, hogy viselkedj rendesen a mamával! Válságos időszakban van, és most szerfölött érzékeny. Nagyon ügyelj arra, mit mondasz neki!

Megígertem, hogy óvatos leszek, hiszen a család érdekei megkívánják, hogy az ember jó viszonyban legyen az anyósával.

Az elkövetkezendő tíz-egynéhány esztendő az anyósom válságos helyzetének a jegyében telt el. Ekkor született a kislányunk, majd utána a fiunk.

Egyik nap hajba kaptam a lányommal. Alaposan lefordított, én pedig már készülttem ellenvetést tenni, amikor félrevonszolt a feleségem:

— Figyelj oda! Most lépett a pubertátskora! Ez válságos időszak a számára. Jól gondold meg, mit mondasz neki!

Megfogadtam, hogy így teszek. Újabb öt esztendő telt el.

Egyik este későn jött haza a fiam. Felkeltem az ágyból, azzal a szándékkal, hogy lekveregek neki egyet, de éreztem, hogy a feleségem a vállamra teszi a kezét. Visszahanyatlottam az ágyba, és rájöttem, hogy pubertátskora van a fiam, ami pedig, mint tudjuk, válságos időszak. Ügyelnem kell arra, mit mondok neki, mit csináljak és milyen kapcsolatot alakítsak ki vele. Arra az állapontokra jutottam, legjobban, ha ki sem nyitom a számat, és úgy teszek, mint aki se lát, se hall.

Igy múlt el a következő négy-öt esztendő.

Egyik alkalommal összekaptunk a feleségemmel. Éppen azon törtém a fejem, milyen jó szafos kifejezéseket vághatnék hozzá, igazodva a kialakult helyzet-hez, amikor elém álltak a gyerekek. Mély megvetés bujkált a szemükben, a lányom pedig így szólt hozzám:

— Papa! Jól gondold meg, mit mondasz a mamának! Válságos időszakot él át, és

most nyugalomra, gyöngédségre van szüksége!

Néhány pillanatra válság-gal kővé meredtem, és újabb tíz esztendő jelent meg a lelki szemem előtt, ami e válságos időszak jegyében fog eltelni.

Az élet azonban megy tovább. Két-három év múlva én is válságos helyzetbe kerülök. Már alig várom, hogy végre kipakolhassam mindazt, amit ez alatt a harminc esztendő alatt magamba fojtottam.

Csak egyvalami nyugtalanít: vajon ki fogja őket figyelmeztetni arra, hogy fogják vissza magukat, ha velem beszélnek?

Bolgárból fordította:
Adamecz Kálmán

Egyszer volt, hol nem volt, élt egyszer egy árva lány, aki olyan egyedül élt, mint az ujjam. Nem-hogy betevő falatja, de még egy vacska sem volt, ahol meghúzhatta volna magát.

Egy szép napon hallja ám, hogy el akarnak adni egy negyvenemeletes palotát. Az árát csak negyven nap múlva kell kifizetni, ha nem, fejét veszik a révőnek. A kis árva így gondolkodott magában: „Mióta az eszemet tudom, nem volt meleg fekvőhelyem, és sosem aludtam rendes fedél alatt. Ha megvenném a házat, legalább negyven napig boldog lennék. Mit bánom én, ha utána a fejemet is veszik.”

Amint kigondolta, úgy is tett, megalkudott a palotára.

Első este amikor éppen lefeküdt volna, besomfordált egy fekete macska. A leány nagyon egyedül volt, ezért szívesen fogadta a kis állatot; úgy bánt vele, mint egy kedves vendéggel. Így aztán a fekete cicá odaszokott. Esténként, amikor megjött, a leány így szólt hozzá:

— Egyél csak, fekete cicám, gyere, lakmározz. Feküdj csak a szőnyegre, jó lesz neked a padlón is. Te

Valentino - Made in Hungary

Magyarországon készültek azok a szuperdivatos pulóverek, kötött kabátok, se-lyem nappali és estélyi vise-letek, amelyeket az olasz Dalbosco SNC és a Hungarotex közös divatbemutatón prezentált. A fonalak, szövetek Olaszországból jöttek,

csakúgy, mint a modellek, amelyek a világhírű Valen-tino divatház kreációi. A modellek nagy része viszont Magyarországon készült — hazai gyárakban, szövetez-tekben. A közös produkciót olasz cég közvetítésével egyelőre

külföldön, többek között Olaszországban értékesítik. De szó van hazai forgalmazásról is.

Képeink: a budapesti be-mutatóról készültek

(Hauer Lajos felvételei — KS)

A fekete macska

(NÉMET NÉPMESE)

is szegény vagy, én is. Ha mi ketten nem támogatjuk egymást, ki más törődne velünk széles a világ? A lány egy idő után el-kezdett töprengeni, hogy vajon miért csak este jön a macska, és miért tűnik el nappalra? Azt is nagyon furcsának találta, hogy reggel, amikor eloson ott-honról, mindig otthagya egy-egy fekete kavicsot. Lassanként annyira ilyen ka-vics gyűlt össze, hogy a lány megmutatta egy öt-vősnék, mert már kíváncsi volt rá, miféle kövek ezek.

— Hej, édes lányom — mondta az ötvös —, ezek nem akármilyen kavicsok, hanem értékes drágakövek. Szerencséd van, hogy hoz-zám jöttél, mert más mes-ter talán becsapott volna. Azt tanácsolom, végy egy dobozt, és rejtisd el benne az egészet.

A kis árva ezután na-ponta eltette a fekete ka-vicsokat. De azért továbbra is furta oldalát a kíváncsi-ság: vajon miért tűnik el, és merre jár a fekete macs-ka nap mint nap?

A harminckilencedik éj-szaka elhatározta a lány, hogy ő bizony kilesi ked-ves vendéget. Így is történt. Hajnalban, amikor a macska elindult, ő is utá-na surrant, s ment a nyo-mában, amíg egy erdőhöz nem ért. A fák közül tündérlányok léptek elő, s az állat után kiáltottak:

— Te csak mégy kedve-sedhez, de aki hátul jó, merre tart?

A macska, mintha nem is hallaná a kiáltozást, csak ment tovább. A lány letépett egy levelet az erdő fáiról, s a zsebébe tette. Később egy másik erdőhöz ért. Itt is tündérek lép-tek elő a fák közül, és a cicá után kiáltottak:

— Te csak mégy kedve-sedhez, de aki hátul jó, merre tart?

Ekkor csodálatos dolog történt. Amint a macska az egyik tündérlány közelébe ért, az meglegyintette egy falevéllal. Erre az állat megrázódott, s olyan pompázatos legény lett be-lőle, amelyet még sosem láttak addig. A leány eb-

ből az erdőből is szakas-zott egy levelet, majd haza-sietett.

Eljött a negyvenedik napra virradó éjszaka is. A kis árva azt sem tudta, miként viselje jobban gondját vendégének, mi fi-nomat adjon ennie, hova fektesse nagyobb kénye-lembe.

— Parancsolj, szép feke-te cicám, fekédj a sző-nyegre.

Nagyon tetszett a macs-kának ez a beszéd. De a lány egyszer csak másképp szólt hozzá:

— Parancsolj, uram, egyél, heverésszél.

Erre már a cicá mérge-sen miakolt egyet. A lány elővette a faleveleket.

— Hiába miakolsz, tu-dom én, ki vagy! — s az-zal meglegyintette vele az állatot, aki nyomban gyö-nyörűsége királyfiává vál-tozott.

— Köszönöm, amit velem tettél, te szépséges leány. Egy gonosz varázsló változ-tott fekete macskává, az-óta kóborlok az erdőben.

A két fiatal hamarosan össze is házasodott. Eladták a fekete köveket, az áróból pedig megvették a palotát. Ország-világra szóló lako-dalmat csaptak, és még ma is élnek, ha meg nem haltak. Fordította: Szabó Béla

Bélyeg-gyűjtőknek

KASSÁK

Száz éve született, húsz éve halt meg a pártos mű-vészet kimagasló egyénisége, Kassák Lajos. Az évfordulók alkalmából március 20-án a Magyar Posta négy forint névértékű bélyegvet bocsát ki. Egy személyben költő, író, valamint festő volt, továbbá folyóirat-teremtő és szer-kesztő, aki a formabontó irodalmi és művészeti irá-nyokat támogatta. A prole-tariátus írója kétszer kapott Kossuth-díjat, emlékbélyege egyik alkotását ábrázolja, amelyet Kass János grafi-kusművész ültetett át bé-lyegre. Az Állami Nyomdá-ban ofszeteljárással 1 612 300 fogazott és 4700 vágott bé-lyeg készül.

Hivatalos tájékoztatás sze-rint a március 6-ra jelzett Uitz-bélyeg példányszáma 1 612 300 darabra módosult.

ÚJDONSÁG

A török posta háromérté-kű sorozattal a közlekedési szabályok betartására hív fel. A biztonsági öv bekap-csolása, az alkohol mellőzé-se és a sebesség helyes meg-választása csökkenti a ve-szélyt — mutatják a bélye-gek.

Hol teremtek a világot? A dicsőséget többi között Nauru szigete is magának követeli. A Csendes-óceán déli részén fekvő állam in-kább a foszfátnak köszönne-ti a boldogságot, ami a hely-beli táncosokat ábrázoló há-rom bélyegről olvasható le.

Védett állatokat mutat be a jugoszláv posta. Vidra, mullon, szarvas, medve képe díszíti az összefüggően nyomtatott bélyegeket. A sorozat szépséget emeli, hogy középpont szelvény he-lyezkedik el, amely az álla-tok részére kivánatos he-gyes-völgyes tájat ábrázol.

Románia ehét gombákkal ismert meg hat bélyegen.

Hó- és jégmezők telen-nyáron, reggel, délután és este — ilyen a sarkvidék, ezt fényképek alapján idézi fel Ausztrália Antarktisz-i Területének öt bélyege.

2500 éve egy tehetséges elbeszélő, Aiszóposz (Eso-pus) irodalmi formába ön-tötte a közzsájon forgó és akkor is már évezredek böl-cességeket, az állatmesék-ben elrejtett igazságot. Tan-ulságai, gondolkodásmódja máig is hat, Luther a fabu-lákat egyenértékűnek tartot-ta a Bibliával. A görög pos-ta márciusban nyolc bélye-gen keleti életre Aiszóposz meséit. Többek között lát-hatjuk a rókanak savanyú (elérhetetlen) szőlőt, a holló szájából hízelgessel kieszt sajtot, a nyulat futásban csalafintással legyőzött teknőst.

San Marinóban az állam-náztartás bevételi között jelentős a filatelistáktól származó összeg. Erre igényt tartanak az idén is, amint az a bélyegkiadási tervük-ből kiderül. Forgalmi sorozatuk szabad téren álló mű-kincseiket mutatja be. Há-rom bélyeg hirdeti izgalmas autóversenyek jubileumát: 80 éves a Peking-Párizs, 60 éves az ezer mérföldes és 15 éves a helyi verseny. Bé-lyegpárt kap képzőművésze-ti kiállítás és Borgo Maggio-re tempio. További há-rom címet sporteseménye-ket örökít meg. San Marino első alkaiommal vesz részt a Földközi-tenger játékein, atlétikai vb-n, ott tartják a könnyű repülőgépek sereg-szemléjét. Gandhi szobrával az erőszakmentes világot népszerűsítik. A Kopenhá-gában tartandó bélyeg-világ-kiállítás — az előzőekhez hasonlóan — a rendező vá-roz látképet ábrázoló bé-lyegpár köszönti. A hegedű-készítők királyáról, Antonio Stradiváriról halálának 250. évfordulója alkalmából em-lékezznek meg. A művész születésének 600. évforduló-ján tiszteletadásul Beato An-gelico alkotásai díszítik majd a karácsonyi bélyege-ket.

Merre tart a labdarúgás Hajdúnánáson?

Hajdúnánáson hagyománya van a labdarúgásnak. Már a háborút megelőző években is rúgtak a labdát a mai focisták lelkes elődei. Igazán azonban a felszabadulást követő évtizedekben kapott lendületet, tett szert igazi népszerűsége ez a sportág a városban. Olyannyira, hogy az ötvenes évek végén a lelkes amatőrök az NB III-ba jutatták a csapatot.

Hajdúnánáson a labdarúgás mindig amatőr szinten folyt, csupán a labda szeretete motiválta a játékosokat és a szurkolókat — mondja **Jeles László**, a Bocskai SE labdarúgó-szakosztályának vezetője. — A fokozódó urbanizáció azonban a hanyatlás folyamatát indította el. Egyre több energiát kellett fordítani már csupán a szinten tartásra is. Az életkörülmények változása, a technikai fejlődés a helyi labdarúgás népszerűsítésének csökkenéséhez vezetett. Volt két olyan hullámvölgy, amikor a városi labdarúgás éppen csak létezett, sőt a hatvanas évek derekán még a megyei bajnokságból is kiesett az együttesünk. Az innen való felkapaszkodás egy csapatnyi lelkes, a labdarúgást szerető embernek köszönhető. Abszolút amatőröként, a maguk öröme és a város jó hírért teremtetek csapatot. Elfeledkeztünk azonban az utánpótlás-nevelésről, így szükségszerűen következett be egy újabb hullámvölgy, s 1925-ig az átmeneti sikerek ellenére többször a kieső helyen állt a csapat. Személyi problémák, anyagi gondok emésztették a maradék erőket. Lényegében nem változtatták a helyzetet a Bocskai SE 1983-as megalakulása sem.

— Az 1985. tavaszi forduló kieső helyen találta a Bocskai SE labdarúgócsapatát csupán a szerencsén múlott, hogy sikerült a bennmaradás. Az 1986. őszi fordulót pedig — a legjobb gólaránnyal — harmadikként fejezte be az együttes. Mi történt ez alatt a másfél esztendő alatt?

Szikszai Lajos, a csapat jelenlegi edzője: — 1986 januárjában vettem át a csapat irányítását, vállalva a sportegyesület vezetésének koncepcióját: csak hazai játékosokat küldünk pályára, idegen játékost nem szerezdtünk. Az együttes tehát nem változott. Ugyanazok produkáltak a jelenlegi eredményt akik 1985-ben a kiesés ellen küzdöttek. A lehetőség akkor is benne volt a fiúk lábában. Csak hogy azóta sikerült egységes, mozgékony csapatot teremteni, s a hangsúly itt a csapatban van. Eppen ezért személy szerint semmit nem tudnék kiemelni közülük. Egyetlenegy játékos — aki ját-

szott a csapatban — nem okozott csalódást. S a legfontosabb, fegyelmesebbek lettek, lemondtak a látványos, de eredménytelen akciókról, egymást segítve, egymást kiegészítve hajtanak a pályán. S mindez abszolút amatőröként, ingyen, a heti két-három edzésre, s a mérkőzésre szabadidejüket áldozva, ilyen nehéz körülmények között!

— A labdarúgás, de egyáltalán a sport anyagi helyzete elkeserítő — vélekedik **Simon István**, a Bocskai SE elnöke. — Az 1987. évre mindent figyelembe véve 1 millió 400 ezer forinttal számolhat az egyesület (amiből közel 400 ezer az autóbussz-fenntartás). Ennek mintegy 50 százaléka, 700 ezer — a tényleges sportfelhasználás, amiből alig több mint 300 ezer forint jut a labdarúgásra. S a felszereléstől az étkeztesen át a nem kis összegű játékvezetői díjat is ebből kell megoldani a négy csapat (felölt, ifi, serdülő, úttörő) számára. A vállalati támogatások 1983 óta nem emelkedtek, sőt csökkennek, s a cégek többsége a jelenlegi gazdasági helyzetben csak könyörgésre, többszöri kilincseléssel után adott anyagi támogatást. A megyei első osztályban egészen kis falvak csapatai is sokkal jobb feltételek — anyagi háttér — mellett készülhetnek a mérkőzésekre. Úgy érezzük, a sportolók tényleges teljesítménye nincs elismervé. Kevés az, hogy 1986-ban megalakult a hajdúnánási labdarúgó baráti társaság. Lelkes sportbarátok, egykori és mai focisták a legkülönbözőbb korosztályból. Ők alkotják a mérkőzéseink közönségének derekhatát, érdemben mégsem tehetnek semmit sem a város sportjáért, sem a labdarúgásért — kevesen vannak hozzá. Nagyobb figyelemre, nagyobb tevéleges támogatásra lenne szükség.

— Több szakember véleménye szerint most, a tavaszi forduló kezdetén esélyünk van akár a bajnokság megnyerésére is — veszi át a szót **Szikszai Lajos**. — Onkéntelenül felmerül a kérdés: nem okozná-e jó néhány embernek kellemetlen percek a magasabb osztályba kerüléssel, hiszen több száz százalékkal kellene megjavítani a feltételeket, hogy az ottani követelményeknek megfeleljünk. Pedig a tizenegy fiú a pályán minden mérkőzésen Hajdúnánás csapataként — a várost képviselve — fut ki a pályára, nagyobb támogatással még többre is képes lehetne.

Oláh Zoltán

Végre szórakozott a közönség

D. Dózsa-Elektromos 32-27 (17-11)

Debrecen, 1200 néző. Vezető: Soltész, Soós.

D. Dózsa: MALECZKI — HOMOVIČS 7, BORDÁS 7, PUSZTAI 2, KEDVES 3, MOLNÁR 8,3, FEKETE 1. Csere: Szathmári (kapus), Sipos 3, Péter 1, Török, Girán. Edző: Arva Csaba.

Elektromos: Fekete — Kovács L. 2, Urszuly 4, 2, Hegyi 1, KOVÁCS M. 5,1, Lakatos, Molnár 4, Csere: Kovács P. (kapus), RICSOVICS 7,2, Kólya, Zádori 4. Edző: Vass Károly.

Hétméteresek: 5,4, illetve 8,5.

Kiállítások: 12, illetve 12 perc.

A mérkőzés alakulása: 5. p. 2-2, 15 p. 7-6, 20. p. 10-6, 40 p. 26-18.

Jól szórakoztak azok a kézilabdásurkolók, akik pénteken este a késői órában kilátogattak a városi sport-

csarnokba. A Debreceni Dózsa az Elektromos gárdáját fogadta, amelyben irányító szerepkörben egy nemzetközi klasszis, Kovács Mihály játszik.

Végre magára talált a debreceni csapat. Nem ijedt meg, hanem bátran, a mérkőzés első sípszavától kezdve támadólag lépett fel. A hetedik percben megszereztek a vezetést, és azt végig növelve biztosan fektették kétvállra a fővárosiakat. A hazaiak néhol könnyed, szelímes játékokat mutattak be. Összességében dicsérhető a csapat, de ezen belül is kiemelkedik Maleczki kapus, aki a közeli lövéseket és a heteseket is védte. Az első félidőben Bordás nagy erejű átlövéseibe hiába ért bele Fekete, azok rendre a hálóban kötöttek ki. Az első játékrész utolsó harmadában

kettős emberhátrányba került a Dózsa, de sikeresen vészték át ezt az időszakot, és ebben a „létszámbélyeg” állapotban is csak két gólról zárkóztak fel a vendégek.

A második félidőben Molnár vette át a góllövő szerepkört Bordástól. A fővárosiak kapkodtak, és ez felbátorította a lila-fehéreket, és a játékosok látványos gólokra dobak, amiből főleg Homovics jeleskedett. Az utolsó pillanatokban pályára léptek a nagy fönlényvel vezető Dózsaiban a fiatalok is, és ezt kihasználva a rutinos vendégcsapat csökkentette hátrányát. A debreceni közönség végre önfelédten szórakozhatott a játékon, és időnként vastapsal jutalmazta a debreceni játékosok teljesítményét.

H. K.

KNER KUPA NŐI VIDÉKBAJNOKSÁG

DMVSC-Békéscsabai Előre Spartacus 27-22 (17-11)

Debrecen 600 néző vezette: ATKÁRI, Finta.

DMVSC: TÓTH I. — SZILÁGYI 10, Nagy Zs. 3, Törökne 3, RÁDINNE 3, Kádárné 3, Szarvas 3 csere: Pusztainé (kapus), Bojtor 2, Medgyessy né edző: Komáromi Akos.

Az ellenfél legjobb góldobói: Boila 9, Szakálné 5, Mokosné és Kasik 4.

Kiállítás: 6, illetve 12 perc. Hétméteresek: 4,2, illetve 5,4.

A mérkőzés első negyedében háromszor szerzett véze-

tést a vendégcsapat, de a DMVSC mindig egyenlített. A 15. percben 5-5 után Törökne jóvoltából először került előnybe a hazai együttes, majd az egyre többet foglalkoztatott Szilágyi parádés góljai következtek.

Szünet után hat percig kellett várni az első gólról. Kettős emberelőnyt sem tudtak

kihasználni a sokáig gyáván mólaltan és pontatlanul célzó hazai támadók és emiatt kétgólos csökkenést a félidő előny. (19-17). Ekkor már Szilágyit sem foglalkoztattak annyit társai. Az utolsó hét percben kapcsoltak rá ismét a debreceniek és szétfóglalták a csabai reményeket, megérdemelten győztek.

RANGADÓ MEZŐTÚRON

H. Szabó-D. Kinizsi

A területi labdarúgó-bajnokság vasárnapi vasárnapi fordulójában rangadót játszottak Mezőtúron, ahol a két volt NB II-es csapat, a Honvéd Szabó Lajos SE és a D. Kinizsi mérte össze tudását. Az élvonalas Kinizsinek jelenleg öt pont az előnye a második helyezett H. Szabó előtt. Bizonyára éles küzdelem és szoros eredmény lesz az összecsapáson.

A hajdú-bihari csapatok közül otthonában mérkőzik a D. Universitas (a Hajdúszoboszlón el), a Hajdúszoboszlón (a Balmazújvárossal szemben) és

a Püspökladány (a Karcag lesz az ellenfele), míg a Kaba Rákóczi Mezőtúron mérkőzik. Ezeket kívül Mátészalka—Martfű, Jászberény—Nyíregyházi Volán Dózsa és Volán Rákóczi—Honvéd Asztalos János SE mérkőzések lesznek a Tisza-csoportban. Valamennyi találkozó fél 3-kor kezdik. A megyei labdarúgó-bajnokságban az éle ugrott Hajdúnánás a Körösszegapáti fogadja, a második helyezett Berettyóújfalui a Sárutudvari látja vendégül, míg a harmadik helyen álló Nádudvar Debrecenben játszik, a Hajdú Volán csapatával. Kezdes: fél 3-kor.

MA DÉLUTÁN FÉL HÁROMKOR DEBRECENBEN

DMVSC-Tatabánya mérkőzés

Ma, szombaton délután fél háromkor a labdarúgó NB I 18. fordulójában a kilencedik helyen álló Debreceni DMVSC a pillanatnyilag harmadik Tatabányai Bányász együttesét fogadja a Nagyerdei stadionban. A két csapat neve mellett az alábbi számsor olvasható a táblázaton:

DMVSC 17 6 5 6 22—24 17
Tatab. 17 9 3 5 26—14 21

A mai összecsapáson a Szabó B., Nagy B., Lázni játékezői hármas működik közre. Pénteken dr. Puskás Lajostól, a debreceni csapat vezető edzőjétől kértünk véleményt az együttesről, annak eddigi szerepléséről és a Tatabánya elleni esélyeiről.

— A szezonnyitó előtt annak idején azt mondták, hogy az első öt mérkőzésen szerzett öt pontot látatlanul aláírta. Eddig mindössze két találkót tartott meg tavasszal, és már három pontja van a DMVSC-nek. Fenntartja a korábban elhangzott véleményét?

— Igen. Az öt ponttal még mindig elégedett lennék. A Pécs ellen nagyon jó csapatteljesítményt láthatott a nézőközönség. Szabó József kitűnő játékkal fűszerezve. A Ferencváros ellen a hátsó alakzat szerveztsége hozta meg a sikernek elkönyvelhető döntőt. Az Üllői úton már

három játszottak kiemelkedően, Mező, Nagy L. és Dürö. Mindkét találkozóon a küzdeni tudás, az akarat és a szerveztség révén sikerült értékes pontokat begyűjteni. Úgy érzem, hogy amíg ez a lelkesedés kitart, addig szép eredményeket remélhet a csapat. Viszont ennek egysége csak akkor maradhat fenn, vagyis az összeállítás mindaddig nem változik, amíg valamennyi játékos megteszi a magáét azért, hogy benne is maradjon az evűttesben.

— A tavaszi három pont milyen hatást gyakorolt a labdarúgókra?

— Szeretném, ha a jó

kezdés nem szülné elbizakodottságot a futballisták körében. Meg kell mondanom, hogy különösen a fővárosi összecsapáson Mór-tól, Búctól, Supkától és Dantól többet vártam, de teljesítményük javulása még nem következett be. Nagyon remélem, hogy a Tatabánya ellen már bizonyítani fognak. A játékoskeret tagjai közül egyébként Szűcs és Jankovics kerülése szépen javul, Kiss János jövő héten megy varratszedésre. A játékosok nagyon fogadkoznak, hogy a Bányász ellen is jó eredményt érnek el.

— És ön mire számít, mire készíti fel őket?

— Nagyon nehéz találkozót előt állunk. Az egyik legjobb magyar csapat lesz az ellenfelünk, és egyáltalán nem vagyok nyugodt. Szeretném, ha a reményen felüli rajt után nem lenne nyomasztó a három pont a játékosokra, akiktől sokan már a kötelező nyeret várták el hazai pályán. Az eredményre nem jósolok, szoros mérkőzést várok, remélve, hogy közönségünköt is megkapjuk a biztatást.

— A DMVSC csapata csúrtörtök óta Hajdúszoboszlón edzőtáborozik. Változtat-e az eddigi kezdőcsapatot?

— Nem biztos. A Mező — Ludánszki, Nagy, Takács, Dürö — Supka, Búcs, Szabó L., Szabó J. — Mör-tel, Dan vagy Benyó összetételű együttest küldöm a pályára, míg a cserepadra üllők: Horváth B., Magyar Zs., Vancsa, Héjas és Sándor közül kerülnek ki.

A Hajdúszoboszlón táborozók közül az elmúlt két találkozóon jó teljesítményt nyújtó Nagy Lajost is megkérdeztük a Tatabánya elleni mérkőzéssel kapcsolatosan, arra kérve egyúttal, hogy saját játékát is elemezze.

— A Pécs ellen jól játszott a DMVSC, a támadások is olykor látványosak

voltak, a közönségnek is tetszettek bizonyára. Magammal is meg voltam elégedve, kivéve azt a hibát, amikor Lovász gyámoltalanságom miatt elcsípte előlem a labdát, s ez majdnem végzetes lett. Néha előforduló határozatlanságomnak nem tudom a magyarázatát, nehezen tudok leszokni a kockázatos megoldásokról, de ezután feltétlenül jobban figyelek majd, hogy az egyszerűbb lehetőségekkel éljek, akár a labda messze elrúgását válasszam, ha szükséges. A Ferencváros ellen gyengébb volt a csapatunk, de leke-sedésben ott sem volt hiány. Nem tudtuk ugyanígy lerohanni a Fradit, mint a Pécsét. Az én játékomból egyszerűbb volt, arra rúgtam a labdát, amerre álltam, de ez végül hasznosnak bizonyult. Szükség is volt rá, hiszen nagy volt a fővárosiak nyomása.

— Mit vár a tatabányaiak ellen?

— A hazai pályán mindaddig nehéz játszani, amíg nem jönnek az eredmények. De most nem így van, nem kell szégyenkezniük. A társaság jól együtt van, mindenképpen pontot akarunk szerezni. En inkább győzelemre tippelek.

A Tatabányai Bányász az utóbbi kilenc fordulóban nem szenvedett vereséget, így az egykor tanulmányait Debrecenben befejező **Te-mesvári Miklós** edző min-tel, Dan vagy Benyó össze-tételű együttest küldöm a pályára, míg a cserepadra üllők: Horváth B., Magyar Zs., Vancsa, Héjas és Sándor közül kerülnek ki.

A labdarúgó NB I-ben egyébként még a további mérkőzéseket tartják meg szombaton: Dunaújváros—Vasas, Siófok—Eger, Videoton—Békéscsaba, Bp. Honvéd—Pécs, Rába ETO—Zalaegerszeg, MTK—VM—Ferencváros és vasárnap: Újpesti Dózsa—Haladás.

Csubák Zoltán

HÉT VÉGI SPORTMŰSOR

Március 14., szombat	Teke	(Szabo I., Mészáros, Nagy F.) — Megyei bajnokság (14.30): Mikepércs—Hajdúdorog (Göz, Benke, Nagy Cs.), Komádi—Monostortpályi (Vilmányi, Cseh, Bende), Hajdúhadházi Bocskai—Polgár (Balogh J., Szarka, Kiss A.), Letavértes—Derecske (Fodor F., Vezendi, Buglyó), Hajdúnánás—Körösszegapáti (Zsupos, Nagy Gy., Nagy B.), Hajdú Vasas—Biharnagybajom (Kovács Gy., Nagy L., Demeter), Berettyóújfalui—Sárutudvari (Veres, Magyar, Nyilas).
Atletika	DMVSC nagyerdei automatapályája, 9: DMVSC II—Szolnoki AEV, Ferri NB III-as mérkőzés, 10-30: DMVSC—Magyar Optikai Művek, Ferri NB II-es mérkőzés	DMVSC-pálya, 8.30: A falusi dolgozók spartakiadjának megyei döntője.
Köztemető mögötti erdőrezs, 10: Mezői futó megyei bajnokság	Tájfutás	Torna
Asztalitenisz	Bánki iskola, 9: Középfokú iskolások megyei egyéni bajnoksága.	Városi sportszarnok, 8: Területi középfokú intézetek tanulóinak egyéni és csapatbajnoksága — C kategória, csapat, — 11.30: A kategória csapat, B kategória egyéni szabadon választott gyakorlatok, — 14: B kategória egyéni szabadon választott gyakorlatok.
Irinyi élelmiszeripari tornaterme, 8: A falusi spartakiadj megyei döntője, — 10: Családi tornamegyverseny.	Tenisz	Tájfutás
Kézilabda	Építőipari tornaterme, 7.30: Debrecen amatőr bajnoksága.	Bánki iskola, 9: Középfokú iskolások megyei váltóbajnoksága.
Margit Téri Általános Iskola tornaterme, 9: Fiúk tornája a Döke-kupáért.	Március 15., vasárnap	
Olimpiai öpróba	Labdarúgás	
Debrecen (Biogal-gyógyszer-gyár), 8: Hajdúszoboszlón, Derecske, Nádudvar, Hajdúszoboszló, Polgár, Hajdúhadházi (Bocskai) (vasutállomás), Balmazújváros 9: Vagyalutóra 30, 20 vagy 10 km-es távon.	Egyetemi sporttelep, 14.30: D. Universitas—Hajdúszoboszló Bocskai (Hunyadi, Fazekas, Virágh), Területi bajnoki találkozó. — Gázvezeték utcai sporttelep, 14.30: Hajdú Volán—Nádudvar (Németh V., Kovács J., Domokos), Megyei bajnoki mérkőzés, Vidéken, Területi bajnokság, Tisza-csoport (14.30): Püspökladányi MÁV Egyetértés—Karcagi SE (Losonczy, Szilomenczki, Szakács), Hajdúszoboszlóni Bocskai—Balmazújvárosi Lenin Tsz SE	
Röplabda	DMVSC nagyerdei sportcsarnoka, 11: DMVSC—Tungsram SC, A női röplabda NB I-6. helyért, — Hajó utcai Arany János Általános Iskola tornaterme, 10.30: D. Sportiskola—Miskolci VSC, Női NB II-es mérkőzés.	
Sakk	Nógrádi iskola, 8.30: A falusi dolgozók spartakiadjának megyei döntője.	
Labdarúgás	Szabadidősport	
Püspökladányi sportcsarnok, 8: Nyitni pálya a sportolni kívánó lakosság részére, — 9: Vasutasok tőmegsportnapja.		

Sportrovat-igyelet:
Fülep Kornél
Ügyelet: 9-től 12-ig
Telefon: 17-152

MEH AKCIÓ!
A KELETMAGYARORSZÁGI (MEH) VÁLLALAT
PAPIRHULLADÉK AKCIÓT
1987. márc. 15 - apr. 15 ig
20%
MAGASABB ÁRON VÁSÁROLJÁK MEG A PAPIRHULLADÉKOKAT!
VEGYES-PAPIR 120
HULLAMPAPIR 180
VEGYES-PAPIR 150
HULLAMPAPIR 360
ELELMISZER-NÁTRÓTSZÁK 150
BROSSURA 180 Ft/4
A PAPIRHULLADÉK ÉRTÉK, LEADNI
MOST ÉRDEMES!
MEH AKCIÓ!

